

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

СЕТОН ХОЛ УНІВЕРСИТЕТ

**ГРІНЧЕНКО – СЕТОН
МІЖНАРОДНИЙ ЖУРНАЛ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Видається з 2020 року

Випуск 3

Київ – 2021

УДК 050:004

Рекомендовано до друку кафедрою історії України Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 5 від 1 грудня 2021 р.)

Редакційна колегія

Ольга Тарасенко, кандидатка наук, доцентка, доцентка кафедри історії України Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна).

Джеймс К. Дейлі, доктор освітніх наук, професор, Департамент освітніх досліджень Коледжу освіти і соціальних послуг Сетон Хол Університету (Нью Джерси, США)

Оксана Салата, докторка історичних наук, професорка, завідувачка кафедри історії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна).

Відповідальний секретар:

Ольга Мусіяченко, викладачка Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, Голова Наукового товариства студентів, магістрантів, аспірантів, молодих вчених Київського університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна).

Члени редколегії

Максим Матусевич – доктор філософії, професор історії Департаменту історії Сетон Хол Університету, Директор Програми російських та східноєвропейських досліджень Сетон Хол Університету (Нью Джерси, США).

Радомір Мокрик – доктор філософії з історії, викладач Інституту Східноєвропейських досліджень Карлового університету (Прага, Чехія).

Матеуш Каміонка – доктор філософії з політичних наук, доцент Краківського педагогічного університету імені Комісії національної освіти (Краків, Польща).

Марек Пшегода – доктор філософії з філологічних наук, доцент Інституту Східноєвропейських досліджень Карлового університету (Прага, Чехія).

Галина Логінова – докторка філософії з історії, докторантка Мюнхенського університету (Мюнхен, Німеччина).

Засновник і видавець: Київський університет імені Бориса Грінченка

Київ, пр. Тимошенко, 13 б, ауд. 415а (кафедра історії України)

Контактний телефон + 38 095 570 64 66. E-mail: o.tarasenko@kubg.edu.ua

URL журналу <https://ysqsij.kubg.edu.ua/>

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

© Автори статей, 2021

BORYS GRINCHENKO KYIV UNIVERSITY

SETON HALL UNIVERSITY

YOUNG SCIENTISTS

GRINCHENKO – SETON INTERNATIONAL JOURNAL

Published from the year 2020

Issue 3

Kyiv – 2021

Recommended for publication by the History of Ukraine Department of the History and Philosophy Faculty of the Borys Grinchenko Kyiv University (Protocol № 5 of December 1, 2021).

Editorial Board:

Olha Tarasenko, Ph.D. in History, Associate Professor, Associate Professor of History of Ukraine Department, History and Philosophy Faculty, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

James K. Daly, Doctor of Education, Professor, Educational Studies Department, College of Education and Human Services, Seton Hall University (New Jersey, USA).

Oksana Salata, Doctor of Sciences in History, Professor, Chief of History of Ukraine Department, History and Philosophy Faculty, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

Executive Secretary:

Olga Musiiachenko, Lecturer of Professional College «Universum» of Borys Grinchenko Kyiv University, Chairman of the Scientific Society of Students, Postgraduates, Doctoral Students and Young Scientists of Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

Members of the Editorial Board

Maxsim Matusevich – Ph.D., Professor of History, Department of History, Seton Hall University. Director of Russian and East European Studies Program at Seton Hall University (New Jersey, USA).

Radomir Mokrik – PhD in History, Institute for Eastern European Studies, Charles University (Prague, Czech Republic).

Mateusz Kamionka – PhD in Political Science, Associate Professor, Krakow Pedagogical University named the Commission of National Education (Krakow, Poland).

Marek Przegoda – PhD in Philology, Associate Professor of Institute for Eastern European Studies, Charles University (Prague, Czech Republic).

Galina Loginova – PhD in History, Doctoral student of University of Munich (Munich, Germany).

Founder and publisher: Borys Grinchenko Kyiv University

Editorial address: Kyiv, Tymoshenko 13 b, 415 a (History of Ukraine Department).

Phone number: + 38 095 570 64 66. **Email:** o.tarasenko@kubg.edu.ua

Website: <https://ysgsij.kubg.edu.ua/>

© Borys Grinchenko Kyiv University, 2021

© Authors of articles, 2021

Зміст

Розділ 1. Дослідження молодих вчених університету Сетон Хол Університету

<i>Джеймс К. Дейлі.</i> Вступне слово.....	8
<i>Метью Янгберг.</i> Підвалини освіти чоловіків у 18 ст. Аналіз праці Джона Локка «Деякі думки про освіту»	10
<i>Колект Кутрона.</i> Досвід студента коледжу першого покоління: підтримка в школах та визнання різноманітності.....	12
<i>Лінкольн Паркер.</i> Мій досвід середньої освіти: як вчителі штату Мен готували мене до коледжу	15
<i>Сара А. Отремски.</i> Забезпечення майбутніх логопедів в Університеті Сетон Хол спільнотою	19
<i>Кетрін Воли.</i> Рецензія на книгу «Зіркові вчителі дітей у бідності» Мартіна Хабермана	22
<i>Олівія Коррея.</i> Рецензія на книгу «Між світом і мною» Та-Нехісі Коутса	25
<i>Кортні Керріган.</i> Резюме та роздуми на книгу «Смерть і життя великої американської шкільної системи» Дайан Равіч.....	28
<i>Ітан Хом.</i> Рецензія на книгу «Виселені» Метью Десмонда	31

Розділ 2. Студії молодих дослідників Київського університету імені Бориса Грінченка

<i>Ольга Тарасенко.</i> Вступне слово.....	33
<i>Каріна Кіліна.</i> Українська громада у Ризі на початку XX ст.: погляд кореспондентів газети «Рада»	34
<i>Вікторія Ковальська.</i> Українська громада у США на початку XX ст.	46
<i>Ірина Івахненко.</i> Археологічна діяльність Василя Данилевича	56
<i>Ярослав Примаченко.</i> Розвиток транспортних послуг у Києві на початку XX ст. на сторінках газети «Киевлянин»	69

Борис Щерба. Діяльність Музею-Архіву переходної доби як приклад спроби відродження національного життя в окупованому Києві у 1942 р.78

Юля Дорош. Основні напрями діяльності «Руху проти мови ненависті»86

Катерина Гетманенко. Компаративний аналіз іміджу України у мас-медіа Німеччини та Туреччини, 2014 р.97

Розділ 3. Мистецьке життя

Ольга Тарасенко. Вступне слово.....106

Анастасія Сарапина. Театр – це частина мого студентського життя і залишиться зі мною назавжди107

Роман Кучма. Клуб історичної реконструкції «Спадщина»116

Катерина Поліщук. Волонтерська акція на Схід України із друзями, 2021 рік119

Олена Світлична. Український етностиль в інтерпретації молодого покоління (на прикладах робіт студентів-дизайнерів Київського університету імені Бориса Грінченка.125

Відомості про авторів...... 146

Contents

Section 1. Seton Hall University Young Scientists Researches

James K. Daly. Introductory word.....8

Matthew Youngberg. A Foundation for the Education of Males in the 18th Century. An analysis of John Locke «Some Thoughts Concerning Education».....10

Colette Cutrona. Experiences of a First-Generation College Student: Support in Schools and Recognizing Diversity.....12

Lincoln Parker. My Secondary Education Experience: How Maine Teachers Prepared Me For College.....15

Sara A. Otremsky. Providing Future Speech-Language Pathologists at Seton Hall University with a Community.....19

Katherine Walsh. Book Review «Star Teachers of Children in Poverty» by Martin Haberman....22

<i>Olivia N. Correia</i> . Book Review «Between the World and Me» by Ta-Nehisi Coates	25
<i>Courtney Kerrigan</i> . Summary and reflections on the book «Death and Life of the Great American School System» by Diane Ravitch	28
<i>Ethan Hom</i> . Book Review «Evicted» by Matthew Desmond	31

Section 2. Borys Grinchenko Kyiv University Young Scientists Studies

<i>Olha Tarasenko</i> . Introductory word.....	33
<i>Karina Kilina</i> . Ukrainian community in Riga in the early 20th century: the view of «Rada» newspaper correspondents.....	34
<i>Victoria Kovalska</i> . Ukrainian community in the United States in the early 20th century.....	46
<i>Iryna Ivakhnenko</i> . Archaeological activity of Vasyl' Danylevych	56
<i>Yaroslav Prymachenko</i> . Development of transport services in Kyiv in the early 20 th century in the newspaper «Kievyanin»	69
<i>Borys Shcherba</i> . Activities of the Museum-Archive of the transition period as an example of an attempt to revive national life in occupied Kyiv in 1942	78
<i>Julia Dorosh</i> . The main activities of «No Hate Speech Movement»	86
<i>Kateryna Hetmanenko</i> . The comparative analysis of the Ukraine's image in mass media of Germany and Turkey. 2014.....	97

Section 3. Art life

<i>Olha Tarasenko</i> . Introductory word	106
<i>Anastasia Sarapyna</i> . Theater is the part of my student life and will stay with me forever	107
<i>Roman Kuchma</i> . Historical Reconstruction Club «Heritage»	116
<i>Kateryna Polishchuk</i> . Volunteer action to the East of Ukraine with friends, 2021	119
<i>Olena Svitlychna</i> . Ukrainian ethnic style in the interpretation of the younger generation (on the examples of works by students-designers of Borys Grinchenko Kyiv University)	125
<i>Information about the authors</i>	146

Section 1

Seton Hall University Young Scientists Researches

Розділ 1

Дослідження молодих вчених університету Сетон Хол Університету

*James K. Daly,
Seton Hall University*

Introductory word

In our third issue we present eight articles from students in both the Secondary and the Elementary Education Programs at Seton Hall University. As in the past, our students address a range of issues and topics. They are enthusiastic about sharing their stories, their experiences and their work. New in this addition, students are providing reviews of books they have read recently. In most of our classes' students explore issues of diversity, equity and inclusion. The intent is to have them explore ideas, theories, and suggestions that they may not have encountered previously. The objective is to have them share both a summary and a reflection. Students are welcome to criticize, reject, or support the ideas presented in the book. They are expected to address how the work influences teaching and learning.

Matthew Youngberg shares a paper focused on the education of males in the 18th century and an analysis of John Locke's views on education. Gender is a topic routinely addressed in education classes at Seton Hall

Colette Cutrona provides a personal and thoughtful reflection on being a first-generation university student (Gen 1). Her experience is different from many, if not most, of her classmates. She examines what many in our country refer to as "The American Dream", and the challenges in attaining it.

Lincoln Parker, a second-year student, reflects on his pre-collegiate schooling. He comes from our State of Maine, and his schooling was in many ways atypical from most students here at the University. His views have been influenced by the theory addressed in his education classes. He comes to conclusions about what makes for effective schooling

Sara Otremsky writes about one of over 150 student organizations at Seton Hall. She describes how a student led group has helped to build a sense of community. Hers is a challenging academic major, and the organization about which she writes has been a source of support and professional growth.

Katie Walsh prepared a review of the book *Star Teachers of Children in Poverty* (Haberman, Martin, et al. *Star Teachers of Children in Poverty*. 2nd ed., Routledge, 2018.). This book builds on prior work done by Martin Haberman, with Maureen Gillette and Djanna Hill examining more current settings. The research suggests what benefits children in poverty settings

Olivia N. Correia selected the book *Between the World and Me* (Coates, Ta-Nehisi. *Between the World and Me*. Text Publishing Company, 2020.). This work is written as a letter from Coates to his son. It describes his journey from childhood to the present time, with a focus on his vision of the challenges facing African Americans.

Courtney Kerrigan shares a book that gives readers an interesting review of recent changes in the American education system. Diane Ravitch has changed her perspective from her days in politics and writes of what she feels has been lost (*The Death and Life of the Great American School System. How Testing and Choice Are Undermining Education*. Basic Books, 2010).

Ethan Hom has prepared a review of *Evicted, Poverty and Profit in the American City*. The author, Matt Desmond, spends a year living with people who have been evicted, and the landlords who evict them. Ethan has chosen to present his work not as a paper, but in a unique format identifying what he feels are essential themes and providing his reflections.

I hope that readers will find these writings to be of interest. This e-zine supports university students by sharing their voice and their experiences. The topics cover a broad range of issues and interests. I believe that Dr. Tarasenko and I hope that each issue provides new ways to understand the experiences and pursuits of students in our two countries. The bridge on the cover of the first issue clearly demonstrated our commitment to helping students bridge their differences and discover their similarities.

UDC 141:[37.011.33:305-055.1]

Matthew Youngberg,
Seton Hall University
ORCID ID 0000-0002-8205-5798

A Foundation for the Education of Males in the 18th Century

An analysis of *John Locke: Some Thoughts Concerning Education*

Abstract. This article analyzes how ideas from the European Enlightenment affected formal education. John Locke was an English philosopher and political theorist. The author examines letters written by John Locke to a friend regarding the education of Locke's son. Locke was a proponent of using reason and a scientific approach in education. The author evaluated many points made by Locke in his letters, like the importance of sunlight and fresh air, to highlight how they differed from education at that time. Locke was known for laying the groundwork for Enlightenment. While discounted at the time, many of Locke's themes are still found in education today.

John Locke was born in England in 1632 to a noble family. Locke's father was a lawyer and served in the English Civil War, which gave Locke many important connections in his early life. Locke's connections allowed him to attend the prestigious Westminster School in London and later continue his studies at Oxford. At Oxford, Locke studied science, medicine, and philosophy which he translated into his works¹. Locke's most famous works were regarding government, philosophy, and education. One of his most influential works was *Some Thoughts Concerning Education* which he published in 1693.

Some Thoughts Concerning Education was a series of letters that Locke had written to Edward Clarke, the Lord of Chipley and a friend of Locke's who was seeking out advice regarding the education of his son. Locke did not intend for his writing to be a manual for education, instead it was a general foundation for what curriculum should include. On the same note, Locke did not write this for women or lower-class males. The ideas that he wrote about in *Some Thoughts Concerning Education* were intended for elite males however, he would go on to write other works regarding education of the lower class and women. Over 9 years, Locke laid out a foundation for an education curriculum that would influence learning throughout the 18th century and beyond.

One of John Locke's most famous enlightenment idea, the "tabula rasa" meaning "blank slate", was a major influence in *Some Thoughts Concerning Education*. Locke believed that every person was born a blank slate that could be molded by their education, good or bad. He thought that with the right curriculum, society could form the archetype of a gentleman.

1. Patrick J. Connolly, "*John Locke 1632-1704*" (October 2021).

The reason why Locke was so intrigued by education is because he felt that a good curriculum would allow society to advance.

The two main facets of Locke's writing were health and morals. Being a trained physician, Locke believed that the foundation of any man's education was their health, most importantly their sleep. Lock wrote, "In this alone they are to be permitted to have their full satisfaction; nothing contributing more to the growth and health of children, than sleep"². Locke understood the value of

sleep to a person's health, and he encouraged children to sleep as much as possible. However, he also wrote that once a child reached a certain age, they should not be able to sleep all day and it is up to their parents to determine when the change is appropriate. Going hand in hand with good sleep, Locke wrote about the importance of a good diet. He wrote extensively about when and what people should eat. Locke pushed for a simple, balanced diet that consisted of bread, milk, porridge, and meats. Locke also stressed the importance of mixing up mealtimes because he believed that too much consistency will cause students to develop an internal clock and they will be hungry at the same time every day; the human body will tell itself when it is hungry, it should not be conditioned to have set mealtimes.

Along the lines of health, Locke also wrote, "Another thing that is of great advantage to every one's health, but especially children's, is, to be much in the open air, and, very little, as may be, by the fire, even in winter"³. Being indoors too much is not healthy for the body. Fresh air refreshes the brain and makes learning more enjoyable. In Locke's opinion, learning to live a healthy lifestyle was only part of becoming a man, morals and manners were also a major part of

2. John Locke, *Some Thoughts Concerning Education* (Anodos Books, 2017), 14.

3. John Locke, *Some Thoughts Concerning Education* (Anodos Books, 2017), 9.

his curriculum. Locke felt that having good manners was the most important thing a boy could learn when becoming a gentleman. In his curriculum, Locke included everything from simple table manners to how to dress to when to use the bathroom. These ideas regarding health and manners were influential at the time but Locke's ideas regarding discipline had the longest lasting influence which is still seen in schools today.

Locke believed that students thrived when they are given freedom to explore their curiosity. To allow for this, Locke believed in as few rules as possible. Having too many rules can cause one of two problems. First, if all rules are enforced, the student will feel over punished and develop a resentment for the teacher. The second possible consequence of too many rules is that the teacher will not enforce every single rule, thus, the student will lose respect for the teacher's rules because only some rules will be enforced. As a solution, Locke recommended that teachers have as few rules as possible for their student and leave a lot of right and wrong decisions to be made by the students. Not only will this mean that students won't be disciplined as often, but they will also be able to learn good behavior and morals through experiences.

One of Locke's most influential ideas that came from *Some Thoughts Concerning Education* was regarding the effectiveness of discipline. Locke wrote, "Such a sort of slavish discipline makes a slavish temper. The child submits, and dissembles obedience, whilst the fear of the rod hangs over him; but when that is removed, and, by being out of sight, he can promise himself impunity, he gives the greater scope to his natural inclination, which by this way is. not at all altered, but on the contrary heightened and increased in him; and after such restraint, breaks out usually with the more violence."⁴. Locke believed that students' behaviors were not shaped

4. John Locke, *Some Thoughts Concerning Education 1693* (Anodos Books, 2017), 24.

through discipline, instead, good behavior is learned through experiences and role models. In fact, harsh discipline can in some cases cause children to develop resentment and lash out at their teachers and parents. The idea that good behavior cannot be forced upon students through discipline is an idea that still resonates through education to this day.

References

John Locke.(2017). *Some Thoughts Concerning Education 1693*. Anodos Books.
Patrick J. Connolly. "John Locke (1632-1704)." <https://iep.utm.edu/locke/>.

UDC 377.011.33

Colette Cutrona,
Seton Hall University
ORCID ID 0000-0003-1733-0519

Experiences of a First-Generation College Student: Support in Schools and Recognizing Diversity

Abstract. This paper describes the experience of a first-generation college student, as well as the challenges faced by the first-generation college student population. The author examines ways that being first-generation has affected her education, and ways that institutions can support first-generation students. These challenges are also explained to be representative of a larger social context of the purpose and goals of education.

Some will say that simply being raised in the United States is a recipe for success. The freedom to speak, to learn, the right to education, are things that many take for granted. Why would someone not go to college? It is a rite of passage to attend higher education – kindergarten graduation quickly becomes high school orientation, and suddenly you are in a cap and gown graduating on your high school football field. Then, you're touring all the most beautiful and prestigious colleges with your mother and father. And you get to choose wherever you want to go. And study whatever you like. And you get to dorm away from home. Just like your brothers and sisters and parents who went to college and have white-collar jobs and their college degrees hanging on the wall of their office in a gold-lined frame. And after four years you will have one too.

I would say that described life is the American dream – but more of a dream than it is American. The reality is America is founded on immigrants of families from countries around the world, children of families raised on one parent or no parents. Children are expected to get straight A's in school when their parents did not finish high school. First-generation students come from families of hairstylists, plumbers, electricians, landscapers, and the list goes on. I am proud to be a first-generation student. We, like first-generation college students, do not have gold-lined degrees framed on the wall. We have our father's plumbing uniforms and boots throughout the house and the lingering smell of the hair salon. Growing up in a suburban town, I would spend a lot of my summer with my dad in his plumbing truck or the waxing room of my mom's hair salon doing homework. Many of my friends, whose parents were college-educated, went to a summer camp.

I loved school, and not just because I liked to learn. As an only child, it was my place to socialize. My parents both were masters of their trades, and my dad worked hard and long days. My mom did as well, but I was thankful for the days she had off and could spend with me. When she worked late, I stayed at school and did my homework as some of my friends were picked up by their nannies. And on Saturdays, they got to stay home with their parents because the schools, the doctor's offices, corporate offices, and law offices their parents worked at were closed. My Saturdays were spent by my Grandma's as that was both of my parents' busiest and longest days. My grandma lived in my mother's childhood home in Paterson, New Jersey. I loved going by my grandma's on Saturdays as I learned how to cook and bake some of my favorite foods. I would

spend time at the dining room table doing homework from the week or watching whatever my favorite show was at the time. My mom had told me her story growing up with four siblings, and the calmness and ability to focus I felt at that dining room table was something she never experienced. My mom enjoyed school, but with three older siblings' home in a small space, she could never find the time to focus. I spoke with her recently about this, and for context, Paterson is a very urban city. It can be extremely dangerous in parts, especially for my mom growing up as a young girl. I asked why she never went to the library if she couldn't study at home. The library was downtown, she said, in the most dangerous part of town. Her siblings and parents were too busy to drive her, and it wasn't safe enough to walk. So, unfortunately, my mom was not able to put as much focus into her school as she wanted to. Instead, she began focusing on working as she attended Passaic County Technical Institute for high school. My mom wanted to go to nursing school, but her parents did not have the finances to send her, and applying for loans was too complicated. My mom loved hairdressing, but from when I was a little girl it was her dream for me to get a college education.

I am grateful for my parents, I am proud of my background, and I had a wonderful childhood. I was never envious of the wealth, careers, or lifestyle my friend's parents had. By describing my experiences in comparison to theirs I am conveying what it means to be a first-generation student and how it is more than coming from a family of non-college attenders. Their blue-collar jobs didn't make me feel less than my white-collar counterparts. They taught me determination and the value of my efforts and self-worth. Everything they did was to support me, not to live up to the expectation of society. But there was no denying that my counterparts that were products of a college-educated family had a closer definition of the "American Dream". My mom had specific goals for me, like wanting me to enjoy school and eventually go to college. She did everything she could to encourage my education, and from an early age, she would read to me and help me with my homework. But it is important to recognize that I was fortunate as a first-generation student. Although I did face challenges as a first-generation student, I had two parents who worked hard, made a good living, and were always able to provide for me. Their parents immigrated from Italy long ago, so cultural and language adjustments were not something that I had to struggle with. As educators, there is always going to be a diverse classroom of students. Educators need to acknowledge these students, those that are children of college graduates and those that are first-generation, and the specific experiences of those students.

When it was time for me to begin applying to colleges, I felt lost. My friends were talking about the SAT (a standardized test that is required for college applications) prep classes they attended, their parents doing the FAFSA (a federal student financial aid application) and applying through Common App (online portal used for college applications). All these things sounded like a different language. I went home and told my parents I needed to do all these things after speaking with my guidance counselor. From meeting with my guidance counselor, I at least learned what those words *meant*, but still not much of an idea of how to *do* them. My parents wanted to help me with applications, however, they truly did not know how to. After researching on my own and with the assistance of family friends, my applications and FAFSA were all completed. I couldn't help but think of how much easier the process was for my friends whose parents were college-educated. But I had parents who were supportive of me and wanted me to attend college; I just had to figure some of it out on my own. Not all first-generation students are as fortunate as I was to be able to navigate the application process. Schools need to support first-generation students throughout high school to

prepare them for college applications. From my own experience, a guidance counselor who was a first-generation college student themselves may have been better suited to understand what resources I needed at the time. All high school advisors need to be knowledgeable on how to support diverse student populations. Professor Alecea Standlee of Sociology at Gettysburg College explains the importance of continuing this support throughout college, emphasizing the importance of a mandatory introduction to college class for all freshmen, explaining that “first-generation college students can’t rely on advice from college-educated parents about navigating college life. They are usually not familiar with the details of college life, academic resources, and social expectations, so they can need guidance” (Standlee). Providing such guidance gives first-generation students important information about the way college works and the resources available to them. Institutions cannot assume that all students understand how college works, and need to create an environment where all students can succeed. This introduction to college classes can teach vital study skills and help form relationships between students with similar experiences (Standlee). The summer before coming to Seton Hall, I was invited to be part of the Gen 1 organization for first-generation college students and was assigned an academic advisor who was a first-generation college student herself. From this organization and our weeklong summer activities, I was able to feel connected not only with other first-generation students but also with my advisor. As Standlee explains, these resources are vital to supporting first-generation students. The importance of having professors and advisors who are first-generation played a significant role in my adjustment to college.

As a first-generation female student going into STEM (science, technology, engineering, and mathematics fields) I felt intimidated by other students who already seemed to have an advantage in the field. However, my first semester my chemistry professor told us right away how he was a first-generation student and his journey. When he told us that, I felt that I was in the right place and was capable of being successful in college. I admired his honesty and dedication, and he is still a professor that motivates me to keep trying my best. My own experience reveals how important educators that share the unique experience of being a first-generation student can make an immensely significant impact on a student’s motivation, adjustment, and ability to succeed.

I am studying Biology and Secondary Education not only because of my passion for science and teaching but to inspire diverse learners and first-generation students to achieve greatness. Supporting first-generation and immigrant students is especially important to society’s involvement to appreciating the talents and abilities of these students. My background as a first-generation student is especially important to my identity as a future teacher and I look forward to using my experience to inspire my future students.

References

Standlee, A. (2019), April 11. *Policies and practices to help first-generation college students succeed*. Inside Higher Ed. <https://www.insidehighered.com/views/2019/04/11/policies-and-practices-help-first-generation-college-students-succeed-opinion>.

UDC 373.3/.5.091.21(73)

Lincoln Parker,
Seton Hall University
ORCID ID 0000-0002-6537-8691

My Secondary Education Experience: How Maine Teachers Prepared Me For College

Abstract. This article addresses the author's experience in two different types of secondary education institutions in Maine: a public middle school and a private, college prep high school. The author will examine the differences between the two experiences and the strategies behind what made the experiences drastically different.

During my time in the College of Education and Human Services here at Seton Hall, I have had the opportunity to reflect on my own educational upbringing as I learn to transition to "the other side of the desk". My educational past is far from straightforward, especially in the secondary level: the area in which I intend to teach. My middle school and high school experiences were drastically different. My middle school was a small, rural public school in central Maine whereas my high school was private, college prep school in the city of Bangor, Maine. Both schools represent opposite ends of the education spectrum but both, I believe, had a positive effect on my growth and development as a person. When reflecting on these experiences, it is not the structure or overall performance of the separate schools that comes to mind: it is the teachers. Regardless of the perceptions around the schools' ability to teach, it was the teachers who are responsible for shaping me into the person I have become today. In this reflective essay, I intend to explore a selection of teachers from both schools to discuss how those teachers helped me in my educational journey and which school ultimately had the greater effect on me.

For those who do not know much about the state of Maine, I will give a brief description to provide perspective and context to the rest of the article. Maine is the northeastern most state in the United States, neighbored by Massachusetts to the south and New Hampshire to the west. As of 2019, according to the U.S. Census Bureau, it had a population of 1.3 million, and has the oldest population in the United States. It is often characterized by its vast pine tree forests and rocky coastlines which attract tourists in the summer and by freezing temperatures and snowstorms in the winter, making it more of a travel destination than a place of residence. Because of this, much of the population residing in central and northern Maine lives in small, rural towns: one of those towns being Hartland. In terms of education overall, Maine is ranked just below average at 28th, according to the U.S. News and World Report. As someone who has lived in Maine my entire life, I can say that the state may not be the best, but it is not the worst and can improve, especially in my field of study. With the background and context laid out, we can now examine the two school experiences in relation to education.

My middle school experience was perhaps the most interesting of the two schools; it is also the experience that I remember more fondly. The middle school I attended, Somerset Valley Middle School, was situated in a below average, both economically and educationally, school district known as Regional School District 19. As of the 2019-2020 school year, according to the National Center for Educational Statistics, the district accounts for the education of 1,895 students, grades pre-kindergarten to 12 from 8 towns. To put that in perspective, the largest high school in Maine, Lewiston High School, covers approximately 1,500 students. The size of the district meant that classrooms generally had a smaller teacher-to-student ratio, ...about 12-to-1. While the class sizes were good for a teaching environment, there is little else that can be said kindly about the district's situation. Over

58% of its students qualified for free or reduced lunch, a program that aids students whose families cannot afford the standard fee for school lunch. Over 300 students had IEPs a sixth of the student population. IEP, or Individualized Education Program, is a system under the Individuals with Disabilities Education Act (IDEA) that identifies additional support structures a student may need in the classroom, usually stemming from a student's disability. The district faced numerous challenges, mainly in adequately teaching its diverse student population. This task ultimately fell on its teachers, who had the task of dealing with these troubles in the classroom.

From the outside perspective, the school district may have seemed to have no ability to teach its student population, based on the statistics I shared. The truth is, however, that several teachers were hard at work giving students the best education possible with the resources they had. I experienced this firsthand and was lucky enough to be a student with multiple teachers who fostered my learning beyond the levels that were standard for an average middle school student. The success of my middle school education was orchestrated by the principal, Mr. Roux, who had a keen eye for spotting the strengths and weaknesses in his students' learning. While I cannot truly know the intentions of his thoughts and actions, I can presume that he was heavily focused on the success of all his students, judging by the structure of the schooling I experienced during my time there.

Most interestingly was his inclusion of two additional, proficiency focused English Language Arts (ELA) and math class periods, known as T1 and T2 by students. From my recollection, the names of the class had no important meaning outside of the ones the students attributed to them: they were simply another math and English class to us. The classes worked on a progression system in which students would be tested on their competency in the respective subjects. With this information, students, regardless of grade level, would be placed in classrooms which focused on improving the areas in which students struggled. When a teacher felt a student was making adequate progress, they would then be assessed and either moved to the next level of learning or return to that class to continue building skills and knowledge. I fell among some of the upper levels of both ELA and math classes, compared to my classmates, which caught the attention of my principal.

During the first couple of years in middle school, Mr. Roux took a more informal approach to testing my competency in math specifically, partly because of his degree in mathematics. In between classes or sometimes after school, he would introduce me to math problems and concepts beyond what was being taught in my classes at the time. My curious, competitive nature led me to accept these problems as challenges, not realizing he was trying to determine the level of math I was prepared to take. It was an interesting teaching technique to employ on his students. It was often outside the classroom and presented in an informal manner: a way in which a student like myself would not realize they were being taught and assessed. In retrospect, it was ingenious, approaching students in casual conversation before leaving them with a question to answer at a later time.

For me, it left me constantly inquiring for more problems to solve, to take every opportunity to meet with him to devise a new one to answer. Inadvertently, it made me a better learner. Consequently, in 7th grade, I was placed in an Algebra I class among other 7th and 8th graders and then Geometry the following year. Unbeknownst to me, my principal, in conjunction with my teachers, were preparing me for a smoother transition into high school. Many students in the district struggled with this transition, which explains my principal's insistence on his students understanding the fundamental skills of both math and ELA: something that the nation primarily tests its students on. However, when the time came to transition to high school, my parents, teachers, and principal felt that the local high school would not give me the education I was looking for and had received from my middle school. As such, my parents and I began the search which would ultimately lead me to enrolling in a private, college preparatory school within the city of Bangor.

John Bapst Memorial High School was the one that I had picked in my search for schools that would hopefully lead me to more college opportunities after graduation. This school had a strong reputation among all the schools in the state, often cited as one of the best in Maine. For my parents

and I, it seemed like the right choice. Despite being in the city, this school had a size similar to that of my hometown high school: enrolling just over 500 students at that time, creating a similar teacher-to-student ratio. One of the major differences was opportunity and experiences. The school enrolled many international students from Asia and Europe, alongside local students, and class choices were almost like what I see here at college. Students had more freedom in terms of which classes and subjects they chose to focus on and the level of instruction. Some chose to take extra classes in the arts, while others focused on Science, Technology, Engineering, and Mathematics, also known as STEM. I took a more balanced approach, taking classes of various placements across all subjects.

The teachers I had were experts and knowledgeable in their field, often having credentials prior to the start of their teaching careers. As someone who enjoyed learning, it was nice to talk to and hear from people who had a passion for the subjects they were teaching to their students: it was these teachers who inspired me to consider becoming an educator myself. Despite all these great benefits I got from attending John Bapst, I felt that something was missing from truly connecting and enjoying it more: something that I had back at my middle school.

The connections I had with the teachers in my middle school, I feel, were much stronger than those I had in high school. That is not to say that I didn't develop connections with teachers at high school, but rather it is to say that they did not feel as personal. The middle school teachers were covering only a small portion of the entire student body, having students from one or two grade levels multiple times a day. The high school teachers, however, were covering the entire student body, from all levels and even different students each semester depending on the class.

That personal connection had a more profound effect on me, I felt encouraged to try my hardest without worrying about the mistakes I might make, I knew the teachers were there to ensure I was learning. In high school, however, I felt as if there was pressure to perform. If I was attending this institution in hopes of making it to college, I would need to focus on getting good grades and showing that I belonged there. Ultimately, because of this, much of what I remember of high school is the stress and anxiety associated with assignments and projects. I became too focused on the end goal rather than learning and enjoying the subjects. While grades were still important to me in middle school, the teachers always had an emphasis on competency rather than performance. In a school district labeled as an underperformer, the teachers still made sure that their quality of education did not reflect the assessment they had been given. To the benefit of me and many other students, it truly set us up for success.

From an outsider's perspective, it would seem rather odd that I preferred the education of a public middle school over a private high school. While high school did offer better educational opportunities, the middle school fostered a better learning environment. It was those personal connections that were more easily developed in middle school, which led to an alternative method to learning. Although my principal is just one example, many of those teachers found time to take the learning outside the classroom, imploring me and others to use our knowledge in skills in a real-world mindset.

While I cannot deny the quality of education I received at the private school, it comes back to the demographics I established earlier. These two schools, in different areas serving different students, had to adapt the learning to fit their audience. A prestigious private school can use formal education more effectively, given that its students typically are there specifically for their education. A public middle school, however, deals with a varying degree of students both in knowledge and motivation. Ultimately, the impression a school's method of teaching leaves on its students is important. Psychologically, we want students to remember what they learned and do so by finding ways to imprint that knowledge into their long-term memory. This is something I am currently learning to understand but have already realized that it has been used on me in the past, and it clearly has made an impact on my learning and development as a student and teacher.

References

Search for Public School Districts – District detail for RSU 19. National Center for Education Statistics (NCES). 2021.

https://nces.ed.gov/ccd/districtsearch/district_detail.asp?Search=2&details=1&ID2=2314785&DistrictID=2314785.

U.S. News and World Report. (2020). *Regional School District 19*. U.S. News Education.

<https://www.usnews.com/education/k12/maine/districts/rsu-19-111278>.

Data Commons. (2020). *Maine*. Maine – Place Explorer – Data Commons.

https://datacommons.org/place/geoId/23?utm_medium=explore&mprop=count&popt=Person&hl=en.

U.S. News and World Report. (2019). *Maine rankings and facts | US news best states*. U.S. News and World Report. <https://www.usnews.com/news/best-states/maine>.

UDC 378.016:[376.011.3-051]

Sara A. Otremsky,
Seton Hall University
ORCID ID 0000-0003-4827-3123

Providing Future Speech-Language Pathologists at Seton Hall University with a Community

Abstract. This paper discusses Seton Hall University's Undergraduate Chapter of the National Student Speech Language Hearing Association. As an organization run entirely by students, NSSLHA provides future Speech-Language Pathologists at Seton Hall with a group of friends and fellow students with similar career goals. NSSLHA works to create engaging programming that allows students to come together and study, learn, relax, and have fun together. The importance of NSSLHA's presence on Seton Hall's campus is explored within this paper.

One of the crucial elements of a welcoming and lively college campus is its opportunity for students to become involved and work with their fellow students. Those at Seton Hall University are fortunate enough to have more than 150 student organizations to choose from and find their place in (Dallavalle, 2019). Roughly thirty-five of these student organizations are pre-professional organizations that provide students with an opportunity to meet, socialize, and work with students who have similar career interests and goals. Regardless of their major or field of study, Seton Hall students can find an organization that will present them with friends to study with, professionals to network with, and additional career-related experiences to learn from.

As I entered Seton Hall as a freshman in their Education and Speech-Language Pathology program, I thought that my major and career interest were so specific that there wouldn't be an organization for my major like I knew there was for nursing students or business students. However, I was pleasantly surprised to be invited to a Welcome Meeting within my first week of classes by Seton Hall's Undergraduate Chapter of the National Student Speech Language Hearing Association, commonly referred to as NSSLHA. I certainly had never heard of NSSLHA but as a freshman who was eager to make friends and become involved, I figured I could give the club a try.

Since that first meeting, I have learned so much more about NSSLHA on its undergraduate chapter level and on its national level. On its national level, NSSLHA is a wide student organization designed for "pre-professionals studying communication sciences and disorders (CSD) recognized by the American Speech-Language Hearing Association (ASHA)" (NSSLHA, 2021). ASHA is the organization that certifies practicing Speech-Language Pathologists in the United States. Therefore, NSSLHA provides students with resources and programs not only to aid their educations, but also to prepare them for their professional careers as ASHA-certified clinicians. NSSLHA currently holds over 340 chapters across the country and serves as a valuable resource for hopeful Speech-Language Pathology students at those colleges that are fortunate to have a NSSLHA chapter.

Seton Hall is one of those colleges fortunate to hold a NSSLHA chapter. Because Seton Hall's Speech-Language Pathology programs – both its Education with Speech and its Psychology with Speech – each consist of four years of undergraduate study and two years of graduate study, Seton Hall has a separate graduate chapter of NSSLHA in addition to its undergraduate chapter. As a third-

year student in the program, I am an active member and now officer in Seton Hall's Undergraduate chapter of NSSLHA, but I look forward to being a member in the Graduate chapter once I get there. As students become active participants and members in NSSLHA, there are opportunities to gain leadership experience within the organization as well. Each spring, Seton Hall's undergraduate chapter of NSSLHA elects a new executive board of seven officers to serve for the next school year. I am currently the Secretary and taking on my first year as an officer has been exciting and very rewarding.

NSSLHA is an active club throughout the entire school year. At the beginning of the fall semester, we always kick off the semester by hosting an All About the Program meeting. Seton Hall's Speech-Language Pathology programs are unique in that they allow students a direct admission into their graduate school program on the grounds that they meet specific criteria during their undergraduate education at Seton Hall. NSSLHA hosts our All About the Program meeting to remind the incoming freshman and our returning students their responsibilities that include maintaining a 3.2 GPA, taking six undergraduate courses as pre-requisites for the graduate program, and completing twenty-five observation hours with a certified SLP before graduate school (Seton Hall University, 2020). NSSLHA's All About the Program Event is our favorite way to effectively kick off a new school year and orient the new freshman students into our program.

Throughout the rest of the school year, NSSLHA holds a variety of events each month. The events that we hold most consistently throughout the year include exam review sessions and Speech-Language Pathologist panels. Because the six pre-requisite courses that SLP students take as undergraduates are only offered during one semester – instead of in both the fall and the spring – all students end up taking the same classes as their peers at the same time. For example, all sophomores in the SLP program take Introduction to Communication Disorders during their fall semester. While this arrangement often leaves our chapter in a constant state of stress – as one cohort of our organization is invariably preparing for an exam at some point – it provides us with the opportunity to create group study sessions for our members. For each semester, we try to plan an exam review session for each class running at the time. In the fall, we host a review on Kahoot for our sophomores taking Introduction to Communication Disorders and a separate review for our juniors taking Anatomy and Physiology of the Speech and Swallowing Mechanisms. In the spring, we do the same but for those classes unique to the Spring semester. These events end up being fairly popular as they are an excellent opportunity for students to study with their peers in a relaxed, no-stakes manner where upperclassmen are simply running a review game for them. We invite all students to come, regardless of how much they have been studying before the review, because students who may be behind on studying can use the review sessions to determine what areas of the content they should focus on once they start studying.

In addition to planning out the events that happen in nearly the same way each year, NSSLHA spends a lot of time organizing a Speech-Language Pathologist panel each semester. For these panels, we invite roughly five to six practicing Speech-Language Pathologists from a wide variety of settings to share their workplace experiences. Because SLPs work in so many settings – hospitals, schools, private practices – and with so many populations – children with articulation difficulties, adults recovering from neurological conditions, infants with feeding disorders, or individuals with autism – it is so important that NSSLHA brings in a wide variety of SLPs to speak to our students. Upon inviting the SLPs in to speak with us, we ask them to share their education experience, where they work, what their caseload looks like, and any tips or advice they have for us. These panels are often

our most popular events as it is nice for our undergraduate students to meet real, working individuals who have reached their goals in the same field we are working towards. At times we've hosted panels where we specifically invited graduate students who were still in school to receive their master's degree, and this provided a unique student-perspective for our organization. In addition to learning from and listening to our panelists, students in NSSLHA can also take advantage of these panels by speaking to and networking with the SLPs. Each SLP who joins us for the panel is often more than willing to share their contact information so that our students can reach out to them for potential observation experience. The panels that NSSLHA organizes each semester are often the events that our organization is proudest of and finds the most rewarding.

NSSLHA is a unique and special organization that Seton Hall students are lucky to have an opportunity to be a part of. I am so grateful for the opportunities my involvement in NSSLHA has given me and for everything that I have learned about my future profession from this organization. As SLP students at Seton Hall are often a relatively small cohort, it is so important to have an active and communal group of people to work with and learn from throughout our education. Our class are challenging and at times can be very stressful, but with like-minded individuals to socialize and study with, NSSLHA makes Seton Hall's Speech-Language Pathology program a lot more enjoyable and rewarding.

References

Dallavalle, C. (2019, July 16). *Student Organizations*. Seton Hall University.

<https://www.shu.edu/student-organizations/>.

National Student Speech Language Hearing Association. (2021). *About Us*. *About the National Student Speech Language Hearing Association*. <https://www.nsslha.org/about/>.

Seton Hall University. (2020, December 7). *Department of Speech-Language Pathology*. Seton Hall University. <https://www.shu.edu/speech-language-pathology/>.

UDC 37.091.12:005.336.5

Katherine Walsh,
Seton Hall University
ORCID ID 0000-0002-6152-9405

Book Review “Star Teachers of Children in Poverty” by Martin Haberman

Abstract. This paper takes a deep dive into how all educators should teach. This book is not only one that can be applied in the United States, but the strategies discussed in this paper (and the actual book) should be used all over the world. The world is ever changing, and some people are unable to change at the same pace leaving them behind, however as educators we should not leave anyone behind, but rather encourage everyone to move forward. Encouraging students of less fortunate circumstances is what educators should do at all times and this book reminds educators of that, but it also reminds all educators what it takes to be a star educator.

I chose to read the book, Star Teachers of Children in Poverty and then I completed this report on it. Some brief background on the authors, it was originally written by, Martin Haberman, and then Djanna Hill and Maureen Gillette updated it. Hill and Gillette believed that the book had some key ideas in it and was good for educators to read, but felt the book had to be updated to be able to have educators be able to apply the strategies in today's society. I think this book is a good book and most teachers should have to read it at some point in their education or even during their career. I found this book brought up a lot of key characteristics and points that are necessary for ALL teachers to read about and think about as they pursue this field. What I found so controversial about this book was that it is highlighted for teachers who work in low-income areas, when I feel most of this information is applicable to all teachers, not simply just for teachers who are teaching children in poverty. I agree with the idea that teachers who teach children living in poverty need to factor so many different thoughts into their work when planning or teaching because what these children are suffering through is different than most.

To start my reflection, I would like to reflect on the idea that in the American schools, schools are set up from administration rather than from the teachers, which is in a sense how part of the system needs to be fixed. Teachers are the ones with the students each and every day, the teachers are the ones who help the students when the students are struggling not only in the classroom, but also when struggling at home. Teachers are the ones who talk to the parents each and every day, while the administrators are in meetings all day or trying to offer support where they can, but still not spending their time with the students. A lot of schools are set up from the administration down and in my opinion, it should not occur that way, it should be set up so the teachers are the ones who are making the rules because the teachers are again the ones who know the students, the teachers know what will benefit the students in order to help the students be able to learn from their mistakes. I think in low-income schools this rings true, but I think is also true for all types of schools in all different types of income areas.

What I also thought rings true for not only low-income areas, but all different income schools were the characteristics that make a star teacher. I found that almost every characteristic that was described in this book are the characteristics that should be in every teacher. The book talked about how star teachers have to show up everyday not only for the students but for themselves as well. That quote stuck out to me because growing up I thought about my teachers and how some of them were just there to be there and get the paycheck, while other teachers were there to make sure we were understanding and truly learning the concepts. I feel if my teachers had read this book then maybe they would have been able to show up not just for us and to be present there, but the teachers would have shown up and realized they were not committed to themselves and their jobs. Also the idea that

teachers should be in a constant cycle of planning, teaching, and reflecting is an idea that I think some teachers do not understand. I believe all teachers regardless of the income level the teachers are working in, all teachers should be in this constant cycle. During my own clinical experience (when I go into classrooms and take on the role of the teacher) it was clear to see that some teachers would not follow this cycle and would sometimes skip the planning step or would skip the reflection part, or even the worst of all forget the teaching part. This idea of the constant cycle is something that should be mandatory of all educators rather than just star teachers teaching children in poverty.

Another idea that I believe needs to be understood it is mandatory for all types of students and not just low-income students is the idea that work has to have meaning. I agree this is especially important for children living in poverty because they see no meaning and going to school everyday because they already believe they cannot go to college or get anywhere in life. In my first clinical rotation I got to see firsthand what students in a low-income school think of school when they feel they have no hope in the future and it is truly heartbreaking, but I also got to see this in my second clinical rotation which was in a middle-income school. I saw kids who struggled with learning and just decide not to do work because there was no purpose behind it in their eyes. No meaning behind schoolwork allows for students to feel they do not have to do the work because why, the work will never be used again in his/her life in their eyes. As a teacher we have to make sure that we pull into the lessons the students interest to help give the students a reason as to why this work is important. For example, with a reading lesson a student might say this does not matter to me I am going to be a plumber, so as a response the teacher should say it is important to be able to read because as a plumber one will have to read which pipe is which or read to see which pipe leads to which pipe. Reading is important for everyone to be able to get a job not just someone who wants to become an author later in life. Putting the meaning behind work or assignments is what gives students a reason to complete the work and to want to complete the work.

The last main idea that really rang true to me was that we cannot punish kids by constantly sending them to the office (this is a normal type of punishment in American schools, which is sending students to the principal's office). In both my own schooling along with my clinical placement I have seen students getting sent to the principal's office or have the security guards come down and escort students to the office. If teachers continue to punish students that way children will be out of the classroom more than they are in it, which is only hurting the child rather than helping. Instead of sending the child out of the classroom teachers should have conversations with the child and create a reward system when the student avoids the negative behavior. Struggling students need to be in the classroom as much as possible rather than getting sent out to be punished because while they are being sent out to think about their actions, they are missing the important class time. When teachers also send students out to the principal it just allows for the student to feel good about themselves and know that what they are doing is getting under the teacher's skin and their goal is accomplished. As a teacher instead of calling a student out or sending the student out of the room ask the student to work with you or wait until the end of the lesson and have a discussion with the student, but you want to stop punishing the students unless they are endangering others. Instead of yelling at students reward them when they engage in the proper behavior because the more the students are rewarded the better, they feel about themselves. Sometimes students just act out because they want attention and do not think of the consequences, and in some situations the students think there is only negative attention and never any positive so as teachers we have to allow the students to understand that there is good attention.

Overall I really liked the book and thought that so many key points were brought up throughout the text. I like how throughout the book it kept emphasizing how teachers need to be dedicated and motivated to both themselves and the students because it is beyond true. The fact that it was one of the main themes that kept getting brought up throughout the book just made it that much more important. There were so many other key ideas that were brought up all throughout the book such as the administration issue mentioned earlier in my paper, as well as how children should be punished.

This book is important for all teachers to read to see what qualities one should have before getting into this profession. This book should not only apply to teachers working in low-income areas, but teachers across the country. The book was a very interesting read and definitely opened my eyes to some characteristics I did not think about.

Work Cited

Haberman, Martin, et al. (2018). *Star Teachers of Children in Poverty*. 2nd ed., Routledge.

UDC 37.014(73=414/=45)

Olivia Correia,
Seton Hall University
ORCID ID 0000-0001-5741-9273

Book Review “Between the World and Me” by Ta-Nehisi Coates

Abstract. This paper is a written review of the book *Between the World and Me*. It is a work by Ta-Nehisi Coates. The author found the book to be inspirational and a work that all future educators should pick up before having their own classroom. The author provides some of thoughts on the novel, and implications for teaching. This article highlights three impactful events discussed in the novel, and then reflects on how what was read will ultimately influence the classroom experience of her future students.

Between the World and Me is a 2015 novel by author Ta-Nehisi Coates framed as a letter to Coates' son, Samori. The book focuses on Coates' life experience, from growing up on the streets in West Baltimore to his adult life in New York City with his wife and child. He uses moments in his life to paint a picture and answer what he deems is the question of his life: “How to live in a black body in America?”

One key event in the book that is important to the development of Coates is the incident involving himself, his son, and a white woman. Coates writes, “The theater was crowded ... as we came off, you were moving at the dawdling speed of a small child. A white woman pushed you and said, ‘Come on!’ (Coates 93-94). Words were exchanged and threats of police intervention were made as someone in the crowd threatened to call the police. Coates, like any parent, was compelled to act forcefully in defense of his child as a result of the woman's behavior. After reflecting on what happened and his actions, Coates questioned how much weight he wanted to place on his son's shoulders at such a young age. After police threats were made, Coates feared how his five-year-old son's earliest remembrance would be of his father being seized and beaten by people who were supposed to protect and serve the country. Coates' error lies in the idea that he forgot he can be arrested simply by appearing threatening, not from his direct actions. Coates then discusses that who you are in America correlates directly to the severity of the consequences from making mistakes. He accepts the fact that all humans will misjudge at one point in their life or another but “the price of error is higher for you than it is for your countrymen” (Coates 96). This quote helps the readers to fully dissect what Coates wants his son to understand. Mistakes are bound to happen, but Samori needs to make less mistakes in America than his white peers. There is a constant, indirect control over his body by white people forcing him to prove time and time again that he is a human, just like them, which is the idea of being “twice as good”. Coates, although he does not want this for his son, knows that Samori will grow up trying to prove his worth while also trying to disprove suspicions.

Another key event that helped Coates reflect on his life was the realization that the educational system aims at forcefully disciplining black children rather than educating and developing them, however, when black people drop out because of that mistreatment, they are seen as lazy or unmotivated. For instance, Coates' writes,

“Fully 60 percent of all young black men who drop out of high school will go to jail. This should disgrace the country. But it does not, and while I couldn't crunch the numbers or plumb the history back then, I sensed the fear that marked West Baltimore could not be explained by the schools. Schools did not reveal truths, they concealed them” (Coates 27).

Society teaches Coates that school is a place to avoid jail, however, he struggled with school. The schools are not concerned with the curiosities of black boys and girls. In their eyes, being a good student entails giving the school more power over the physical body. The desire for students to ask

questions and be curious is diminished in black schools. School is a place for them to go so that they stay off the streets, not a place to learn and be successful. Coates considers this idea further and observes that white schools do not tell their kids, "This will keep you out of jail," but rather, "This will get you into college" or "This is how you will have a wonderful future." Education is considered as a steppingstone to pursuing one's interests and obtaining a satisfying profession in white schools. Coates and his community are caught in a trap that they cannot get out of. He claims that his father beat him for letting another boy steal from him as well as for shouting at a teacher. Coates discovered that if an individual is either not aggressive enough or too aggressive, they might be assaulted, causing persistent anxiety. The schools have no idea the knowledge they teach, which appears to be entirely irrelevant to Coates' daily existence and struggles.

The final main life event that helped Coates reflect on his life was him being stopped by the Prince George County Police on the side of the road. While waiting for the office, Coates was terrified and anticipating the worst possible outcome. He says,

“By then I had added to the warnings of my teachers what I’d learned about PG County through reporting and reading the papers. And so I knew that the PG Country police had killed Elmer Clay Newman, then claimed he’d rammed his own head into the wall of a jail cell... I knew that they shot at moving cars, shot at the unarmed, shot through the backs of men and claimed that it had been they who’d been under fire... the police chief was rewarded with a raise” (Coates 75-76).

As Coates was replaying all these news articles in his head, he knew this moment could very well be his last as “these officers had my body, could do with that body whatever they pleased” (Coates 76). The officer returned with no word as to why Coates was stopped; the relief in his heart was immense, however, just a month later, a headline was made on the *Washington Post* that the PG Country Police had killed again. This time, it was Coates’ friend, Prince Jones. Over the next few weeks, Coates discovered that the police were meant to be following a man with a completely different physical description, but instead followed Prince through three states, where he was visiting his fiancée. No witnesses were present, and the cop claimed self-defense and shot him. There was no evidence to back up the officer's claim, and there was almost little inquiry into the officer, who went unpunished. Coates had firsthand experience with how challenging it is for a black person to get off the streets and out of poverty. Though he did not know Prince's full history, it was evident from his enrollment at Howard University that he had a strong support system and others had invested in him; he got away from the streets and mastered academics. Prince had a fiancée and was described as a loving and caring Christian. This incident opened a new perspective that if a man like Prince could be shot and forgotten, so could Coates. In addition, Coates gained insight into his own parents' fear. He realized why his father had been so afraid and why his mother always clutched his hand so firmly as they crossed the street; nobody would be held accountable, and the death of a black person would be attributed to "race" rather than human error.

I strongly recommend this novel to all as Coates wrote with so much passion and anguish. He drew from his personal experiences, both positive and negative, and used his heart to tell his story. Although the book is historical, it did not feel like we were reading a textbook, especially with the unique form of a letter to his son. As a prospective educator, I plan to incorporate the various experiences described in this book into my classroom. One of the most important ways. I will accomplish this is by teaching what is considered "uncomfortable". Skipping over key historical events, such as the Jim Crow Laws: laws which enforced racial segregation in the United States, will be more destructive to students in the long run and teaches them that those events are not important. As an aspiring English teacher, I plan to use books written throughout history to investigate how various languages and themes were evaluated and discussed. We read *To Kill a Mockingbird* in high school, and my teacher entirely ignored the use of racist slurs throughout the book. She dismissed it, rather than acknowledging how it was written and how society has since evolved. I can only imagine how my classmates of color felt with such a big part of their history being disregarded because a

teacher believed it to be uncomfortable. I understand that this is a difficult issue to handle but ignoring the use of constant slurs makes students feel uneasy about the situation, which they should not.

Another way I plan to incorporate Coates' experience into my classroom is to establish an environment in which all my students will collaborate. I understand how intimidating it is to be unable to work with people you are familiar with, but the information and perspective gained from working with people who are not like you is priceless. Change is unavoidable when children progress from elementary school to middle school and finally to high school. Individuals acquire more insight into the world as a result of meeting new people, which enables the development of fresh ideas and viewpoints. Students will obtain a new perspective on the world through speaking with those who have had varied experiences in life. Coates enjoyed conversing with people who were different from him and exchanging ideas on how their differences influenced who they are and what they believe. Students will never be able to adequately reflect on life if they remain in their bubble of safety. My major viewpoints have shifted dramatically since middle school as a result of my increased ability to talk with and learn about others. The person I was in high school is not the person I am today as college has opened my eyes to different experiences I did not have in high school. Staying in a box prevents individuals from flourishing, which is exactly what I want for my students. Coates wrote this book, not with all the solutions, but with suggestions for how future educators may apply what he learned in their classroom to make a more inclusive and tolerant future. *Between the World and Me*, by Ta-Nehisi Coates, is one of the best pieces of writing I have read, and I hope to apply what I have learned in my own classroom to create a safe, growth-oriented environment.

Work Cited

Coates, Ta-Nehisi. (2020). *Between the World and Me*. Text Publishing Company.

UDC 378.014(73)

Courtney Kerrigan,
Seton Hall University
Orchid ID 0000-0001-5112-0748

Summary and reflections on the book "Death and Life of the Great American School System" by Diane Ravitch

Abstract. The book, *The Death and Life of the Great American School System* by Diane Ravitch highlights the history of education reform and her critiques towards the various federal education policies such as the No Child Left Behind Act. Ravitch discusses how her views about these reforms have changed over time; how she once believed that they could be good but now sees the danger it causes students, teachers, and the education system as a whole. Her book allows readers to reflect on the importance of individualizing students and not teaching to the test. How student need to be seen as learners and not test scores. It also allows future American teachers to reflect on what we can do to change our failing system. Ravitch's novel is a critique towards the ever-changing educational system landscape and allows the reader to reflect on what can be done differently to benefit the students.

Diane Ravitch was the former US Assistant Secretary of Education from 1991 to 1993 during the George H W Bush administration. George H W Bush was the 41st president of the United States and served from 1989 to 1993. She is also a research professor of Education at NYU, a historian of education and the founder and president of the Network for Public Education. With her vast knowledge of education reform and firsthand political experience, Ravitch wrote this book, *The Death and Life of the Great American School System: How Testing and Choice Are Undermining Education* in 2010 to comment on how her views of education have changed overtime. She explains that education needs to be improved and can be improved through the use of a strong curriculum that is grounded in liberal arts and provides ample opportunities for children (Ravitch 21). Ravitch discusses the No Child Left Behind Act and how she favored the act in order to shorten the achievement gap but that it left decisions up to the states with no guidelines for what students should be learning. She later changed her opinion on the act because it bypassed standards and curriculum. No Child Left Behind act was a vital piece of education reform passed by the Bush Administration that requires schools to test students in grades 3-8 and once in high school. She continues to criticize George H W Bush's administration by discussing the goals he set for the children of 2000 in January of 1989 (Ravitch 37). How the goals were to change the way of schooling, to master subjects and how these ideas led to statistics showing how different racial groups were receiving higher grades than others, creating a hierarchy. She then focuses on the education issues that are placed into the hands of non-educators and how there is no quick fix to school reform (Ravitch 70). The next chapter discusses Mayor Mike Bloomberg's "children first" act which was implemented in the New York City school system. The act was used to improve test scores on standardized tests by implementing a new math and reading program into schools. Ravitch comments that Bloomberg wanted to run the schools like a business which caused many teachers to complain about micromanagement. Teachers were forced to teach in specific ways even if their methods were successful.

The next half of the book goes into more detail about No Child Left Behind and standardizing testing. Accountability is the central focus of the No Child Left Behind act and how, in theory, it would hold teachers, students and principals accountable to raise the achievement scores. In trying to reach those goals, Ravitch comments that curriculums now focus on improving test scores rather than

acquiring knowledge. This is a new idea to introduce to American School systems. Most US school districts allow their teachers to write their own curriculums, as long as they follow state guidelines and standards. Later, she discusses the history of national standardized testing. She believes that the problem with standardized tests is not the test themselves but rather, “the misuse of testing for high stakes purposes, the belief that tests could identify with certainty which students should be held back, which teachers and principals should be fired or rewarded, and which schools should be closed” (Ravitch 145). She argues that students learn more about test taking methods than the subjects themselves. Ravitch also declares that good teachers are ones who teach to the test and improve test scores (174). She comments on philanthropist and their role in education reform throughout history and about her own experiences in school. The last chapter places emphasis on the failing strategies of school reform and how it is no new phenomenon that our school systems need to change. Ravitch suggest that a strong, high national curriculum is one step towards improvement and how common core is a great example of current advancements in the school systems.

The relevancy of the publishing date of the book portrays the importance of the issues that Ravitch describes. These are not issues from many decades ago, these are reform movements that are happening before our very eyes. The Common Core was implemented in 2010 and No Child Left Behind in 2002 (FindLaw). These acts are at the forefront of the education reform debate, whether they are solutions or problems. As an incoming American teacher, it is important to consider some of the major issues within the profession that I am going into, one of them being the reform for the entire system itself. While Ravitch’s suggestion for a national curriculum is nice in theory, how can it be implemented affectively and how can new teachers like me change the climate of education for the upcoming generation we will be teaching? What can we do to make sure that we highlight the individuality of each and every one of our students and to not be the “good teachers” that the system wants us to be? Ravitch defines “good teachers” in today’s climate as teachers who teach test taking skills and do everything in their power to get their students good test scores. We do not want to be those teachers and instead want to be seen as “bad teachers” because we considered our students interests, liberal arts and give students different experiences and opportunities to learn. We want to consider students as a whole and how students should be treated as humans and not test scores.

There is also too much emphasis being placed on test taking and test scores that students, including myself, assign their personal worth to grades. In my Asbury Park (seaside town in New Jersey) internship last semester, I had to ask a student a number of math questions to see what extent he understood place value. I started the “test” by explaining that it does not matter what grade you get since this is not grading you on any new information but what you already know. The student kept asking me after each question, if he got it right and what his grade would be and no matter how many times, I would explain to him that there is no grade and that it did not matter; He was adamant about knowing. The student cared more about his grade then the actual math that I was asking him to complete. This is just one example on how test scores are being over emphasized in schools. I also saw in this same placement the teacher teaching student test taking methods for the upcoming standardized test they were going to be taking in the fall. This teacher taught History and English but instead of using his time to teach the students these vital subjects, he was forced to go through sample test questions and teach the students how to get the right answers. Like Ravitch argues, curriculum focus on improving test scores rather than learning valuable content.

Overall, Diane Ravitch’s political and educational system knowledge of education reform led her to write this narrative about her views on the current system and what she believes should be changed. She also comments on the importance of a national curriculum throughout the book and how that is a vital aspect to fix the problems with the education system of today. Her writing allows teachers to reflect on the importance of the individuality of each of their students and to not “teach to

the test”. How standardized test scores hold too much merit in the educational system and that we need to rethink how we can structure our system in order to highlight our students’ humanity instead of their test scores.

Works Cited

FindLaw. “No Child Left behind vs. Common Core”, (21 June 2016).

<https://www.findlaw.com/education/curriculum-standards-school-funding/no-child-left-behind-vs-common-core.html>.

Ravitch, Diane. (2010) The Death and Life of the Great American School System How Testing and Choice Are Undermining Education. Basic Books.

UDC 364.2:365]:37

Ethan Hom,
Seton Hall University
ORCID ID 0000-0002-1141-3535

Book Review "Evicted" by Matthew Desmond

Abstract. This article is a review of the book *Evicted* by Matthew Desmond. The author examines and highlights themes from the book as well as its implications on stable housing and its importance in education.

Evicted written by Matthew Desmond is an ethnography based off of several years of research and fieldwork. A Harvard sociologist and MacArthur Genius Award Winner in 2015, Desmond currently runs the eviction laboratory at Princeton University.

Takeaways

- Housing is a basic human need and when that need is not met, it is incredibly difficult to have be able to do anything, let alone succeed in school.

- Cyclical poverty and housing have a strong relationship with one another.

Renters who were unable to pay rent were evicted, this eviction is then marked on a credit report which further bars them from access to loans or mortgages that could get them out of a rental situation.

People renting are not able to capitalize on generational wealth that homeowners have.

People renting in poor neighborhoods in Milwaukee had a disproportionate cost of living. At one point Desmond mentions in the book the difference in renting a cheap apartment versus one that has a much higher quality of living in a better neighborhood is around \$300 a month.

– People in the Book

All of the people renting have fallen on hard times that are largely out of their control.

Here are the people the story revolves around.

- Arleen, a single mother with 2 boys. In the first chapter of the book the boys throw a snowball at a car and the driver gets out, chases them and kicks in the door to their home. When the landlord finds out about the damage to the home they are evicted and forced to move.

- Desmond reports on a wide range of things that can result in a housing eviction from landlords. Despite not being in control of the damage to their house, Arleen is forced to move elsewhere.

- Scott, a nurse who becomes addicted to heroin after prescription drug use. Scott loses his license for stealing opioids from his job. He then has several bouts with addiction. His addiction leads to homelessness. He eventually is able to stay sober and finds a support group that helps him find a home.

- Lamar, a veteran who lost both his legs in the Vietnam war. Lamar is handicapped and has a hard time living off his welfare and food stamps (Government programs designed to support people in need). He has two boys and does his best to feed them. However, after rent he has very little money left over. Lamar often will not eat so that his boys can.

- Vanetta, a 20-year-old mother of three. Vanetta falls behind on her rent and in fear of losing her apartment she commits an armed robbery. She is caught and convicted of robbery and is then sentenced to 81 months in prison. Furthermore, she is fired from her job and evicted.

– Pam and Ned, residents of a mobile home park in Milwaukee. When Pam and Ned apply for housing they are frequently turned away because Pam has 4 children. Ned does not have steady income, and both are unemployed.

– Sherrena Tarver, a landlord and former schoolteacher who rents to the people in the story. Sherrena goes through the in and outs of being a landlord and markets herself as someone who is able to sell the inner-city of Milwaukee to other landlords.

What did I find surprising?

– I was moved by how well written and raw the book was. Following reading the book I learned Desmond lived in the trailer park and had lived with the residents in the story for a couple months while he was writing. The research in the book was recorded over multiple years of fieldwork. The book is an ethnography.

– I think the book says a lot about housing insecurity and its importance on every aspect of life. If you sign up for a job somewhere and you are homeless or have no mailing address how are employers supposed to send you work documents, checks, etc...? I was always drawn to housing insecurity as a social justice issue, but this book cracked it wide open for me.

– I also enjoyed Desmond's inclusion of the landlords or the people renting out their property. He doesn't immediately villainize Sherrna Tarver and Tobin Charney. I began to understand the landlords are not necessarily bad people, but they are people who are playing a game with their hands somewhat tied. They don't want to evict tenants, but they also need tenants to pay on time.

– A question that kept coming back to me throughout the reading was if the landlords were inherently bad or were just working the system for themselves.

– I thought a lot about capitalism and how it strips people of something that should be a human right.

– Housing is not a guaranteed item in America.

– The gap between middleclass housing and poor housing in Milwaukee at sometimes was a difference in \$50 a month.

– Renters in Milwaukee are very segregated.

– People who are renting fall victim to their environments.

– Many of the cheap rental areas were home to people with drug addiction or families trying to make ends meet.

– People with drug addiction did not have an easy time in these environments because they were surrounded by drugs that were readily available and accessible.

After reading *Evicted*, I thought about the importance of a home and how that related to academic success. We have discussed many times in class how important the "Least Restrictive Environment" is to student success and in *Evicted* this environment is far from the reality of what people were living in. Many of the renters in this story have children. By constantly moving it diminishes student learning. For example, Arleen's children attended 5 different middle schools over a year. This is unfathomable. In addition, if we are to consider Maslow's Hierarchy, it is impossible for students to self-actualize before they have their basic needs met. The impact of not having a home has a tremendous impact on mental health. All in all, housing has a large impact on student health and wellbeing. When other books like *Ghosts in the Schoolyard* by Eve Ewing and *Dream Keepers* by Gloria Ladson-Billing are added into this narrative, the clear answer is housing and cultural identity play a large role in a student's perception of themselves. If students are unable to learn in a healthy and stable environment, this puts students at the bottom of the socioeconomic ladder even more at risk for being caught in cyclical poverty.

Section 2

Borys Grinchenko Kyiv University Young Scientists Historical Studies

Розділ 2

Історичні студії молодих дослідників Київського університету імені Бориса Грінченка

*Ольга Тарасенко,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Вступне слово

Другий розділ третього випуску часопису представляє сім статей студентів Київського університету імені Бориса Грінченка.

Студентка третього курсу освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету *Каріна Кіліна* присвятила увагу вивченню діяльності української громади у Ризі на початку XX ст. через погляд кореспондентів газети «Рада».

Студентка другого курсу освітньої програми «Філологія (українська мова та література)» Інституту філології *Вікторія Ковальська* дослідила історії української громади у США на початку XX ст.

Студентка четвертого курсу освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету *Ірина Івахненко* оглянула археологічну діяльність Василя Данилевича.

Студент четвертого курсу освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету *Ярослав Примаченко* простежив розвиток транспортних послуг у Києві на початку XX ст. на сторінках газети «Києвлянин».

Студент четвертого курсу освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету *Борис Щерба* розглянув діяльність Музею-Архіву переходно-ї доби як приклад спроби відродження національного життя в окупованому Києві у 1942 р.

Здобувачка першого року навчання на магістерській програмі «Регіональні студії», спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Факультету міжнародних відносин і права *Юля Дорош* проаналізувала основні напрями діяльності «Руху проти мови ненависті».

Студентка третього курсу освітньої програми «Суспільні комунікації» Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка *Катерина Гетманенко* провела компаративний аналіз іміджу України у мас-медіа Німеччини та Туреччини у 2014 р.

Ми сподіваємося, що думки, які висловили наші студенти у статтях, будуть цікавими нашим читачам.

УДК: 94(=161.2)-86"19":050

Каріна Кіліна,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0003-3830-8548

Українська громада у Ризі на початку XX ст.: погляд кореспондентів газети «Рада»

Abstract. The article examines the Ukrainian Community «Gromada» in Riga at the beginning of the XX century through the Ukrainian daily newspaper «Rada». The reasons for the appearance of Ukrainians in the Baltic lands and a comparison of the political situation in Latvia and Supraneprian Ukraine are revealed. The composition of the «Gromada» was established and the organizational aspects of the «Gromada» management were considered. The main attention is paid to the educational activities of Ukrainians and its impact on the public. It was found that a special place among the events was occupied by the celebration of the Shevchenko anniversary. Meetings were held on an ongoing basis, which consisted of a scientific part with reports, abstracts on topics related to Ukraine and a literary, musical and dramatic part. Based on the studied publications, a comprehensive study of the Ukrainian Community «Gromada» as a manifestation of Ukrainian cultural and social life in Riga was conducted.

Keywords: Ukrainians, Gromada, T. Shevchenko, Shevchenko anniversaries, newspaper "Rada", Riga, Latvia.

На початку XX ст. у Наддніпрянській Україні було поновлено національний гніт. На противагу скрутному становищу на території Наддніпрянщині, у центрі Ліфляндській губернії були сприятливі умови для консолідації української інтелігенції задля культурно-просвітницької діяльності. Цим і скористались українці, об'єднавшись у Громаду.

Метою статті – є аналіз публікацій періодичного видання «Рада», в контексті дослідження процесу становлення і діяльності української Громади у Ризі.

Історія української громади у Ризі розпочинається ще у XIX ст. З різних причин – навчання у Ризькому політехнічному інституті, військова служба, відрядження, призначення на посаду – українці опинялися у Прибалтійських землях. Зокрема, серед них був педагог Іван Малиновський, який упродовж 1876–1884 рр. працював викладачем російської мови у Балтійсько-російській семінарії та вчителем малювання, а також бібліотекарем у м. Кулдīga, учителем у Ризькій гімназії ім. М. Ломоносова, в Ризькій юнкерській школі. Саме у Ризі він написав п'єсу «Перед грозою». Знаковою особистістю для українського життя у Ризі став Л. Левицький, який займав посаду доцента, а згодом професора Ризького політехнічного інституту. Наприкінці XIX ст. на початку XX ст. до громадського життя долучилися випускники Балтійської вчительської семінарії М. Башуцький, І. Момот, Ф. Олехнейко.

Навесні 1891 р. до Латвії прибув А. Маршинський¹, у майбутньому один з лідерів громади. З квітня 1891 р. він почав працювати у губернському правлінні у Ризі². Його українофільські погляди склалися ще у студентські роки. За час перебування у гуртку «Хрестоматія», А. Маршинський взяв участь у перекладі на українську мову монографій М. Костомарова, курса історії Д. Іловайського. Значний вплив на його формування як особистості мав В. Антонович, у родині якого він прожив біля року. Вже тоді А.

¹ Маршинський Аполлінарій Сератонович (1865-1929) – державний діяч УНР і Української держави, фінансист і міністр фінансів Директорії, громадський діяч, перекладач, викладач історії й письменства в Українському педагогічному інституті у Празі. З 1924 р. – українську літературу в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова.

² Тихолоз, Н. (2012). Іван Франко та Аполлінарій Маршинський: історія творчих взаємин. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 36. С. 459-470.

Маршинський потрапив під поліцейний нагляд³. Згодом, його як активного діяча Київської Старої Громади було заарештовано у Львові разом з Б. Кистяківським й іншими товаришами⁴. Але перебуваючи у Галичині він потоваришував з І. Франком, відвідав Н. Кобринську, познайомився з О. Кобилянською. У 1889 р., за відсутністю складу злочину, кримінальне переслідування було припинено⁵. Але «неблагонадійність» закривала шлях до державної служби й викладацької діяльності у Наддніпрянщині⁶. Тому А. Маршинський спочатку попрацював у відомій київській друкарні С. Кульженка, а згодом у структурах міністерства фінансів. Це і привело його до Риги. Часопис «Рада» так характеризував його: «Д. Маршинський – товариш професора М. Грушевського, та В. Самійленка. З ними він укупі вчився, товаришував ще студентом, працював на користь українства. Він мав великий вплив, на малосвідомих ризьких українців»⁷.

Наявність у місті студентів, чиновників, військових – вихідців з Наддніпрянщини сприяло розгортанню культурної і просвітницької діяльності. У 1901 р. у Ризі було започатковано труп українського театру під керівництвом Мирова-Беднюха. Актори грали п'єси українських драматургів. Вони гастролювали у Ризі, Єлгаві і в Лієпаї⁸.

На початку ХХ ст. Рига стала одним із найбільш потужних центрів де виривало українське національне життя. Існує думка, що латвійське місто перейняло естафету у Санкт-Петербургу, який наприкінці 50-х рр. ХІХ ст. був одним з найважливіших центрів українського національного відродження⁹. Цей процес пояснювався кількома причинами. Однією з особливостей Прибалтійських губерній було те, що місцеве дворянство, духовенство і більшість міської буржуазії складалося з німців, які імперською владою вважалися благонадійними¹⁰. Після приєднання до Російської імперії загальний нагляд за управлінням Ліфляндією й Естляндією здійснювали призначувані царем губернатори, але реальна влада зосереджувалася у прибалтійського дворянства. Царат зберіг привілеї німецьких баронів, яким належали великі маєтки. Їм було дозволено збиратися на ландтаги і пропонувати різні законопроекти¹¹. У литовській історіографії побутує думка, що хоча деякі заходи імперської влади і мали асиміляційний характер, але систематична політика «обрусіння» щодо населення Прибалтики не проводилася¹². Це створило відповідні умови для розгортання у Латвії, з кінця ХІХ ст., національних рухів, які набули свого підйому під час революційних подій 1905–1907 рр.¹³ Їх частиною стали й місцеві українці.

Імовірно, також, що одним із факторів який сприяв формуванню громади було перебування на посту градоначальника Риги Джорджа Армїтстеда (1901–1912 рр.), який був не лише високоосвіченою людиною й успішним мером, але й уславився своїми ліберальними поглядами, щодо громадського життя національних меншин.

³ Сірополко, Ст. (1929). А. С. Маршинський. Діло. 174.

⁴ Процес Дегена і тов. (1942). Львівські звісті. 155. С. 2-3.

⁵ Там само.

⁶ Сірополко, Ст. А. С. Маршинський. Діло. 174.

⁷ Глеченко, І. (1912). В наших товариствах. Рада. 94.

⁸ Екабсонс, Є. (2015). Українці в Латвії (кінець ХІХ ст. – 1945 р.). Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. 2 (125). С. 17–26.

⁹ Зав'ялов, А. В. (2020). Соціальна адаптація українських іммігрантів. Київ. Саміт-книга. С. 58.

¹⁰ Присоединение Прибалтики к России, Эстляндия и Лифляндия в составе России. По материалам книги «Национальные окраины...». <https://frq.ulver.com/49.html>.

¹¹ История Латвии – до 20-го века. <http://www.meeting.lv/latvia/history1.php>.

¹² Бармак, М. В. (2016). Формування російської імперської системи державної служби на українських землях (ХVІІІ – ХІХ ст.). Тернопіль: Видавництво Астон. С. 79.

¹³ Что было на территории прибалтики. Как появились латыши, эстонцы и литовцы. Различия между балтийскими странами. <https://apriori-nauka.ru/investment/что-было-на-территории-прибалтики-как-появились-латыши-эстонцы-i.html>.

Значною мірою Рига наповнилася українцями після поразки революції 1905–1907 рр. Упродовж наступних років Наддніпрянська Україна відчула на собі наступ політичної реакції. Поновила свою діяльність цензура. Було заборонено викладання українською мовою, вживання в публікаціях слів «Україна», «український народ», закрито «Просвіти». Активізували свою діяльність праві громадські організації, в основі ідеології яких були великодержавний шовінізм і ксенофобія. 20 січня 1910 р. П. Столипін видав циркуляр про заборону діяльності на всій території Російської імперії організацій та товариств «інородців». Він оголосив, що основне завдання «російської державності є боротьба з рухом, у теперішнім часі прозваним українським, що містить у собі відродження старої України на автономних національно-територіальних основах»¹⁴. Такі дії імперської влади змушували багатьох наших співвітчизників полишити батьківщину.

Діяльність ризької української громади довгий час залишалася поза увагою дослідників. Проблема частково висвітлюється у незначній кількості розвідок, зокрема, у монографії А. Зав'ялова їй присвячено лише кілька речень. Автор, перш за все, аналізував процеси соціальної адаптації українських іммігрантів в Латвії, тому він лише зафіксував дату створення, назву газети, у якій висвітлювалася українська громадська діяльність і причини її припинення в Балтійському регіоні¹⁵. Поряд з тим, у статті С. Хорошенюка було подано коротку відомість про діяльність Громади, відзначивши у 1914 р. широкий Шевченківський ювілей, і процитовано Е. Єкабсона¹⁶ про велич української нації і як українці добре зберігали свою національну ідентичність у Ризі¹⁷. Найбільш інформативно викладено історію Громади у статті латиського історика Е. Єкабсона¹⁸. У цьому дослідженні використовувалися іноземні джерела: зазначено діяльність громади і вказан перелік її заходів, а також ім'я запрошених на свій захід латишів, зокрема в Шевченківському ювілею у 1914 р. брали участь латиські письменники Андрій Упіт та Ліготню Єкабс. Автор подав довідку про деяких з членів Громади, а саме І. Васильченка, вчителя німецьких і латиських дітей Риги. Підсумовано неоціненне значення Громади для популяризації українства, а також підняття рівня національної самосвідомості українців, які проживали в Ризі.

Перша спроба об'єднання українців у Прибалтиці відбулася 26 січня 1910 р.¹⁹. Цього дня українці, які з різних причин опинилися у Ризі, постановили заснувати українське товариство. Від рішення до виникнення громади пройшов певний час. Процес гальмували сумніви, чи варто братися за цю справу. Обговорення питання тривало упродовж наступних восьми місяців. І зрештою, у жовтні 1910 р., було укладено статут²⁰.

14 січня 1911 р. «Українська громада» отримала офіційне повідомлення від губернатора про його затвердження. Перші загальні збори організації відбулися 16 січня 1911 р. На засіданні було обрано Раду старшини, яка складалася з 12 членів. Її головою став А. Маршинський, писарем – П. Полтарев, скарбником – І. Васильченко²¹. На момент заснування, чисельність громадівців становила трохи більше 20 осіб. Але упродовж наступних чотирьох місяців склад розширився до понад 50 осіб²².

¹⁴ Полонська-Василенко, Н. (1992). Історія України. К., Т. 2. С. 430.

¹⁵ Зав'ялов, А.В. Соціальна адаптація українських іммігрантів. С. 58.

¹⁶ Ерікс Єкабсонс (1959) – латвійський державний діяч. Міністр внутрішніх справ Латвії (2004–2005 рр); дослідник історії українства Латвії, доктор історичних наук.

¹⁷ Хорошенюк, С. (2014). Українсько-литовське співробітництво у сфері культури. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. 684-685. С. 108-112.

¹⁸ Єкабсонс, С. Українці в Латвії (кінець XIX ст. – 1945 р.). С. 17–26.

¹⁹ Українці на чужині. (1910). Рада. 26.

²⁰ Українська громада в Ризі. (1910). Рада. 261.

²¹ Українська громада у Ризі. (1911). Рада. 17.

²² Українська громада у Ризі. (1911). Рада. 124.

27 листопада 1911 р. відбулось надзвичайне загальне зібрання «Громади», на якому було обрано ревізійну комісію. До її складу увійшли: Г. Голоскевич²³, О. Крат, П. Мінаков, В. Рустейко і О. Семинін. На неї було покладено обов'язки контролю фінансово-господарської діяльності. Комісія мала проводити планові й позапланові перевірки документації, службові розслідування за фактами виявлених порушень й звітування на річних зборах²⁴.

Помітною вадою «Ризької громади» була нестабільність складу організації. Її члени, переважна більшість з яких перебували на державній службі, змушені були залишати Ригу, від'їжджаючи у відрядження, або отримавши нове призначення. Так, у 1912 р. з міста поїхав один з її фундаторів – А. Маршинський. Часопис «Рада» зреагував на це повідомленням: «таких людей широко-свідомих, з твердими й непохитними-переконаннями, щодо українства, як раз і почувається у Ризі велика недостача...», тому для української організації це мало тяжкі наслідки²⁵. У 1913 р. «Громаду» залишили М. Аболенський (був заступником голови «Громади»), О. Семинін та Г. Сазонів²⁶.

Проблема полягала у тому, що це був саме той час, коли «Громада» лише стала помітною, і про українство заговорили у Латвії. Вона потребувала таких активних і свідомих діячів як А. Маршинський, що мали талант єднати навколо себе однодумців.

30 березня 1912 р. відбулись річні загальні збори членів «Громади», на яких було заслухано звіти «Ради старшини» й «Ревізійної комісії». Поряд з тим, було проведено вибори. Новим головою української громади став Ю. Галабутський (директор місцевої комерційної школи)²⁷. Станом на 1913 р. організація налічувала біля 70 осіб, хоча членські внески сплачували лише 31. До складу «Ради Старшини» входили: М. Бабенко, О. Бацман, І. Васильченко, Ю. Галабутський, В. Гегело, В. Грошевий, Ю. Думанський, Р. Корженєвський, О. Крат, Г. Сазонів, В. Свідерський, О. Семинін. Головою було обрано В. Гегело, заступником І. Васильченка, писарем – О. Крата. Тимчасове виконання обов'язків скарбничого було доручено також І. Васильченкові. До ревізійної комісії було включено: М. Гіацінтова, М. Завального, А. Маршинського, Л. Новікова, С. Попова²⁸. У такому складі вона проіснувала до свого закриття.

Діяльність «Української Громади» за перший рік її існування, мала переважно організаційний характер²⁹. Як тільки громада встала на твердий ґрунт, її культурно-просвітницька діяльність була націлена на популяризацію українства у Ризі та вихованню свідомих українців під своїм крилом. Однією з основних проблем був пошук приміщення для засідань і заходів. Упродовж свого існування «Громада» змушена була кілька разів переїжджати. Першим приміщенням став будинок на розі Олександровської й Єлизаветинської вулиць, у центральній частині Риги. Восени 1911 р. для засідань «Ради старшини» було винайнято помешкання у «Першому музичному інституті в Ризі» на вулиці Конюшенній 16, кв. 3. Громада мала право користуватись ним щодня з 20.00, але це не було зручним для багатьох її членів. Зрештою, Громада оселилася у приміщенні клубу «Руська Бесіда» за адресою Паулучі, 2, кв. 3. Спочатку його винайняли на рік, з правом користуватись двічі на тиждень (щочетверга увечері і щонеділі у день).

²³ Голоскевич Григорій Костянтинович (1884–1935) – науковець-мовознавець, укладач першого орфографічного словника української мови (1914 р.), громадський діяч доби Української революції 1917–1921 рр., член Української Центральної Ради.

²⁴ Глеченко І. (1912). В українських товариствах. Рада. 2.

²⁵ Глеченко І. (1912). В наших товариствах. Рада. 94.

²⁶ Українське життя в Ризі. (1913). Рада. 53.

²⁷ Глеченко І. В наших товариствах. Рада. 94.

²⁸ Українське життя в Ризі. (1913). Рада. 53.

²⁹ Глеченко І. В наших товариствах. Рада. 94.

Окрім цього, «Громада» спробувала відкрити у Ризі українську бібліотеку, адже у місцевих книжкових крамницях були відсутні україномовні й загалом українські видання. Для втілення цієї ідеї у життя одразу ж вирішили виписати деякі українські книги і передплатити українські газети та журнали, зокрема «Раду», «Літературно Науковий Вістник», «Рідний Край», «Українську Хату», «Світло» і ін³⁰. Однак, надалі цей проект так і залишиться нереалізованим.

Іншим напрямком діяльності стала організація просвітницьких структур і заходів. Першочергово було утворено хор, драматичний гурток і касу взаємодопомоги.

Силами активних діячів, хору й драматичного гуртка організовувалися українські вечори і вечірки. Одним з перших знакових заходів, стало вшанування пам'яті Т. Шевченка. Заходи планували провести упродовж одного дня. Передбачалося відслужити панахиду, а увечері влаштувати концерт.

На зборах 16 січня 1911 р. громадівці дещо скорегували плани. Було прийнято рішення – 26 лютого, у день смерті Т. Шевченка, відправити панахиду, а увечері влаштувати урочисте засідання Громади, на якому виголосили реферати і промови про життя і творчий шлях поета, а також показати глядачам музично-вокальні виступи.

Передбачалося, що вхід буде платний і частина прибутків від продажу квитків піде на спорудження пам'ятника Кобзареві у Києві. Для детальної розробки програми і підготовки цього вечора було обрано музично-драматичну комісію, яка складалася з 9 осіб³¹. Вона виписала з Києва ноти і організувала репетиції хору³².

До святкування ювілею поета готувалася не лише новостворена громада, але й існуючі російські товариства, зокрема «Російське товариство Просвітництва в Ліфляндській губернії». У січні 1911 р. його членами було проведено кілька популярних лекцій про Україну і Т.Г. Шевченка. Їх складовою стало реферування життєпису Т. Шевченка. Один з доповідачів зазначав: «українці люблять свого великого поета більш, ніж ми, великороси, своїх писателів: Пушкіна, Лермонтова і инш. Кожний грамотний українець зна свого Кобзаря»³³.

Ще за кілька днів до панахиди місцева преса звернула увагу на цю подію: були надруковані повідомлення в усіх російських й у кількох латишських газетах. Як і планувалося, панахида по Т. Шевченку відбулася 26 лютого 1911 р. кафедральному соборі о 12 годині дня. Перед панахидою протоієрей Пліс виголосив промову, у якій зазначив загальнослов'янське значення творчості Т. Шевченка і висловив надію, що Українська Громада у Ризі ближче познайомить рижан з великим «співцем України»³⁴. На захід зібралася значна кількість людей. Серед присутніх були літератори, чиновники, школярі і студенти. Вшанування пам'яті Т. Шевченка мало значний резонанс серед місцевого населення, публіка була захоплена читанням про невідомого їй страдальника-поета України³⁵. Це надихнуло Громаду продовжити організацію подібних заходів.

Ще один вечір пам'яті улаштували 27 березня 1911 р. Однак цей захід не мав значного успіху. По-перше повідомлення у місцевій пресі надрукували лише напередодні. По-друге у цей час у Ризі гастролювала петербурзька оперета і читав свої лекції Г. Спіридонович³⁶.

³⁰ Глеченко Ів. Українське життя в Ризі. (1912). Рада. 29.

³¹ Українська громада у Ризі. (1911). Рада. 17.

³² Українська громада у Ризі. (1911). Рада. 42.

³³ Рижське українське життя. (1911). Рада. 10.

³⁴ Шевченкові дні. (1911). Рада. 51.

³⁵ Там само.

³⁶ Григорій Спиридонович Петров (1866–1925) – петербурзький священик, позбавлений сану за літературну і громадську діяльність, депутат 2-ї Державної Думи, він був знаменитий як публіцист ліберального спрямування і як лектор, наділений видатними ораторськими здібностями.

Вечір розпочався виступом А. Маршинського у якому голова Громади визначив значення творчості Т. Шевченка для українського народу. Незважаючи на присутність у залі латишів і німців він говорив українською.

Після цього пролунав жалібний марш Ф. Шопена, який присутні вислухали стоячи. Також, було прочитано реферат Ю. Галабутського на тему «Мотиви поезії Т.Г. Шевченка»; М. Бабенко продекламував «Посланіє до живих і мертвих», «Минають дні»; хор Громади виконав «Ой зйду я на могилу», «Реве та стогне», тощо. У вокальних номерах брала участь і артистка руської опери з трупи Євгенєва-Дарського, яка проспівала кілька українських пісень Закінчився вечір виконанням «Заповіту» Т. Шевченка³⁷.

26 лютого 1912 р., в день 51-х роковин смерті Тараса Шевченка у Ризі у Кафедральному соборі була відправлена панахида, а Шевченківський вечір довелося відкласти через заборону поліції, тому він пройшов дещо пізніше, 4 березня.

Вечір був розпочатий промовою голови «Громади» А. Маршинським. У промові він зазначив, між іншим, значення Шевченківського свята для українців, різницю між цим святом у українців і святкуванням ювілеїв іншими народами, через що саме Т. Шевченко зробився символом відродження. Після цього прочитав реферат російською мовою Ю. Галабутський на тему «Шевченко – народний поет», цитуючи по українському твори Кобзаря. Особливо референт підкреслив значення Т. Шевченка для українців, закинутих на чужину, відірваних від рідного ґрунту. Далі І. Васильченко прочитав реферат по українському про відношення Шевченка до народної освіти на Вкраїні, у якому він, між іншим, сказав взагалі про велику виховуючу силу творів Шевченка. Наприкінці були зібрані кошти з присутніх на пам'ятник поетові.

Друга частина була літературно-драматичною: мішаний хор проспівав «Зійшов місяць», Г. Вацман зіграла «Жалібний марш». Далі йшли декламації і співи: В. Самійленко «Сон» Т. Шевченка, В. Пашук «Кавказ» його ж, спів «Ой, Дніпре, мій Дніпре» Г. Сазонова, а закінчення програми було відзначено сумним співом «Заповіту»³⁸.

Зала була прибрана рушниками, квітками, а також весь час посеред кону стояв прибраний плахтами, квітками великий портрет Шевченка. Багато публіки було в українському вбранні. Місцеві газети вмістили замітки перед вечором і після вечора³⁹.

Традиція Шевченківських вечорів продовжилася й у наступні роки. 25 березня 1913 р. було проведено захід присвячений 52-им роковинам від смерті поета. Вечірка розпочалася вступним словом І. Васильченка (заступником голови «Громади»). Програма була традиційною для подібних заходів: сольний спів Позднякова, виступи хору «Громади» під керівництвом Ненашева, декламація творів М. Бабенко⁴⁰.

У 1914 р. також не відзначався багатством матеріалів, присвячених Українській Громаді: лише останній огляд Шевченкового свята в Ризі, який складався зі зборів «Громади», вечірки й панахиди. Повідомляється, що «Тарасів ювілей» був відсвяткован «не так широко, як спочатку думалось, але все ж, що можна було за даних обставин зробити, те, здається, було зроблено»⁴¹. Очевидно, у останні роки існування Громади її популярність йшла на спад через брак освічених, а головне, ініціативних членів у її складі.

Головним пунктом цього святкування були урочисті збори в українській «Громаді», присвячені 100-літтю народження Кобзаря Т. Шевченка. Далі був прочитаний І. Васильченко на російській мові реферат про життя Т. Шевченка й його значення для рідної мови і всієї світової спільноти: «І свято це справді, велике і не тільки наше, а усього культурного світу,

³⁷ Ризька українська «Громада». (1911). Рада. 78.

³⁸ Дописи. Г. (1912). Рига. Рада. 61.

³⁹ Там само.

⁴⁰ IX-а вечірка й Шевченківський вечір української громади в Ризі. (1913). Рада. 76.

⁴¹ Шевченкове свято в Ризі. (1914). Рада. 55.

бо всяка людина, що збагатила культуру одного якого народу тим самим збагатила й всесвітню культуру, яка складається з культур окремих народів»⁴².

Огляд роковин Шевченка, перш за все, містить вітання з ювілеєм від членів «Громади» й отримані телеграми від представників інших громадських організацій і інституцій, завдяки яким можна дізнатися контакти Громади й її набуту популярність. Так, вітала депутація від Ризького інтернаціонального Літературно-художнього товариства, від імені Ризького Педагогічного товариства громадський діяч Ф. Ерн, інші.

Після вітань, був прочитаний реферат Л. Пахарецьким про «Мотиви поезії Т. Шевченка» й співи: Поздняков виконав «Гетьмани, гетьмани» (муз. М. Лисенка на слова Т. Ш-ка) і «Вітре буйний» (муз. І. Глеченка на сл. Т. Ш-ка), т. д. Далі декламувались твори Шевченка. Р. Корженевський прочитав з успіхом «Три шляхи», «Пустка», «Маленькій Маріані» й ін.; а Г. Лозовий – «Мені тринадцятий минав». Святкування Шевченкових роковин завершилось виконанням «Заповіту» хором «Громади» під управлінням Ненашева⁴³.

Таким чином, перший день відсвяткували в Ризі урочисто, широко, з рефератами, численними привітаннями від різноманітних інституцій. 26 лютого, вдень смерті Т. Шевченка, у кафедральному соборі була відправлена панахида. Автор підкреслює, що «людей було дуже багато, як ніколи на Шевченкових панахидах»⁴⁴.

Разом з тим, 27 лютого у ризькому інтернаціональному літературно-художньому товаристві відбувся вечір, присвячений Шевченкові. Він розпочався рефератом І. Васильченка про Т. Шевченка. Слухачам, також було подано розвідку латвійського письменника Розе Ліготніс⁴⁵ про тогочасне місце українського поета в латиській літературі. Німецька поетеса Є. Гіршберг-Пухер познайомила учасників вечора з німецькими перекладами творів Т. Шевченка.

1 березня «Українська Громада» влаштувала Шевченківський бенкет. Але він пройшов не так, як було заплановано. Програму заходу було змінено, бо влада заборонила зачитувати реферати й виголошувати промови. На початку бенкету вшанували пам'ять поета вставанням, а на завершення усі присутні проспівали «Заповіт» і «Вічну пам'ять»⁴⁶.

Окрім Шевченківських свят Громада влаштовувала й інші тематичні зібрання й вечори. Вони відбувались не менш ніж двічі на місяць. Їх метою було єднання українців яких доля закинула до Риги, просвітництво й пробудження національної самосвідомості. Планувалося, що програма цих вечірок буде складатися з доповідей на українську проблематику, дискусій, невеликих п'єс, музично-вокальних номерів⁴⁷. Перший з таких вечорів відбувся 21 травня 1911 р. Присутні мали змогу подивитися виставу «Наталка Полтавка». Захід завершився танцями, що безперечно сподобалось публіці. 28 жовтня 1911 р. відбулась вечірка з приводу 100-х роковин народження Маркіяна Шашкевича, на якій було виголошено доповідь П. Полтарева про нього. Програму вечора, також склали, співи, декламації віршів, гра на піаніно. Окрім цього, «Громада» послала також телеграму з привітанням у Галичину на свята М. Шашкевича⁴⁸.

Як повідомляється в газеті «Рада», великою демонстрацією «Громади» і взагалі українства було святкування ювілею 25-літньої громадсько-педагогічної діяльності найвидатнішого у Ризі громадського діяча Юрія Андрієвича Галабудського, який є і членом Ради старшини. Головніший момент цього святкування відбувся 22 жовтня. На це

⁴² Шевченкове свято в Ризі. (1914). Рада. 55. Там само.

⁴³ Там само.

⁴⁴ Там само.

⁴⁵ Там само.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Українське життя в Ризі. (1911). Рада. 210.

⁴⁸ Глеченко Ів. (1911). Українське життя в Ризі. Рада. 268.

святкування зібрався «цвіт ризького громадянства»⁴⁹. Більше 17 привітань і адрес було від всяких громадських інституцій Риги.

В «Раді» приділено значну увагу публічній лекції Ю. Галабутського на тему: «Два епізоди з історії російського літературно-громадського життя 40-х і 60-х рр. Белінський–Шевченко; Добролюбов–Пірогов». У статті викладений зміст доповіді, який представляє собою повний реферат з наведеної теми. Доповідач акцентувався на нападках В. Белінського на Т. Шевченка і українську літературу, доводячи їх безпідставність. Він зауважає на негативному ставленні В. Белінського до української літератури.

У другій частині лекції він коротенько розповів про виступ М. Добролюбова проти М. Пірогова, а далі спробував довести, що між цими двома епізодами існує загальний зв'язок. Як повідомляє референт, причина цих двох дивних виступів була загальна, а саме: загальний настрій російського громадянства у 40-х та 60 х роках XIX ст.

«Публіка, якої була повнісінька зала, гучно вітала шановного лектора». Таким чином, з кожним публічним виступом Громада все більше звертає на себе увагу, і на українство в загалі, ризького громадянства⁵⁰.

На V-тій вечірці було прочитано І. Васильченком реферат про Б. Грінченка, а на VI-ій (16-го грудня) поставлено п'єсу М. Кропивницького «По ревизії».

Влаштувавши такі «чергові» вечірки «Громада» окрім того ще готувалась і до «великого» вечора, який спочатку планували улаштувати до Різдва, але потім через деякі обставини перенесли на січень. Задля цього вечора готувалась до вистави деякі українські п'єси⁵¹.

Офіційно сезон розпочався з того часу, як відбулась перша вечірка 26 вересня. Розпочав цю вечірку (по дорученню голови) І. Васильченко промовою, у якій він зазначив зміни в «Громаді», з якими вона вступила у цей всього тільки другий сезон своєї діяльності, а далі вказав на деякі заміри «Громади», що до дальшої її діяльності, висловив свій погляд на значення цих вечірок і взагалі «Громади» для земляків-українців, закинутих сюди до Риги серед чужі для їх обставини. Після цієї промови відбулась вистава п'єси Б. Грінченка «Миротворці» під проводом і з участю М. Аболенського (Турлюк) й Г. Сазоніва (Пікінерський). У другому відділі програми виступив хор «Громади».

Друга чергова вечірка «Громади» відбулась 14 жовтня. На цій і наступних вечірках ухвалено було робити короткі звідомлення про найголовніші події українського життя за останній час. Ці звідомлення знайомлять відвідувачів «Громади», що не мають змоги читати української преси, з українським життям і тим зацікавлюють їх українством і приохочують слідкувати за ним.

На вечірці 14 жовтня (2-й черговій, або 15-ї й по загальному їх числу) І. Васильченко прочитав реферат на тему «Головні моменти розвитку українства й його сучасне становище». Після реферату Г. Сазонів під акомпанемент Ол. Бацман проспівав кілька українських пісень solo, а далі дуєтом з Демченко, добре декламував також В. Пашук. Хор під орудою Ненашева проспівав гарно три пісні⁵².

Окрім цього, смерть М. В. Лисенка вразила і ризьких українців. Вістка про втрату до Риги надійшла увечері на другий день його смерті 25-го жовтня. Якраз у цей час в «Громаді» відбувались звичайні репетиції хору, а також мали бути збори «Ради Старшини». У самому початку зборів писар «Громади» І. Васильченко повідомив зібрання про втрату. Зібрання, як одна людина, встало, а хор, коли до його дійшла ця чутка, зараз же припинив свої співи і проспівав «вічну пам'ять». На цьому ж зібранні ухвалено було послати до Києва з приводу

⁴⁹ Глеченко Ів. (1911). Українське життя в Ризі. Рада. 268.

⁵⁰ Там само.

⁵¹ Глеченко Ів. (1912). В українських товариствах. Рада. 2.

⁵² Українське життя в Ризі. (1913). Рада. 53.

смерті Микола Віталієвича телеграму. Крім цього, Громада влаштувала панахиду по небіжчикові, яка відбулась в помешканні «Громади» (Паулучі, 2, кв. 3). На панахиді були окрім старшини й членів «Громади», також і чужі люди – місцеві музиканти, літератори⁵³.

Третя чергова вечірка, зважаючи на смерть Лисенка, була відкладена надалі і відбулась 15 листопада. У програму, між іншим, увійшли два реферати про небіжчика (один І. Васильченко реферат «Про життя М.В. Лисенка», другий «Лисенко як композитор» був зачитаний В.Є. Чешихінін). На цьому вечорі було виконання його творів на фортепіано та хорові співи⁵⁴.

З приводу цієї вечірки в місцевих газетах («Прибалтійській Край», «Рижская Мысль») були вміщені чималі некрологи про М. Лисенка, а також рецензії на вечір⁵⁵.

1-го грудня «Громада» влаштувала «великий» український вечір у найнятій залі Великого Верманського парку. Афіші про цей вечір були надруковані на двох мовах: російській і українській, а програми тільки українською. Чимало людей було на вечорі в українських убраннях. Почався вечір виставою пьєси Л. Яновської «На сіножаті». Другий відділ програми був музично-вокальним, у ньому відзначились співом Микитенко укупі з В. Косолапом й Г. Сазоновим і хор «Громади», під керівництвом Ненашева. Закінчився вечір балом під звуки воєнного оркестру.

Деяку демонстрацію українства зробив і «Славянський вечір», який улаштував ризький руський клуб укупі з товариствами «Ладо», «Громадою» і «Баяном». На вечір прийшли всі охочі у слов'янських убраннях. Найбільше було в українському вбранні. Українськими номерами був виступ хору «Громади» в національній убранні. Після великого українського і слов'янського вечорів, для яких «Громада» чимало попрацювала, чергові вечірки в «Громаді» почали відбуватись трохи частіш.

Крім того, у звіті повідомляється, що поновлена у своєму складі на звичайних річних загальних зборах членів «Громади» 30 березня 1912 р. «Рада старшини» за час своєї діяльності, тобто з квітня 1912 р. по лютий 1913 р., (10 місяців), для вирішення питань по громадським справам збиралась 14 разів. Як і в попередній рік, діяльність її виявлялась головним чином у підшукуванні й утримуванні помешкання для потреб «Громади», а також в улаштуванні літературно-музичних, танцювальних і інших вечірок. Ці вечірки ділилися на прилюдні й зачинені. Прилюдних вечорів «Рада старшин» улаштувала два: 15 квітня у власному помешканні, і 1 грудня у залі Великого Верманського парку. Обидва ці вечорі мали чималий як матеріальний, так і моральний успіх.

Водночас зачинених, або так званих чергових, вечірок у «Рада старшин» було улаштовано за ці 10 місяців – вісім (усього з попередніми роками таких вечірок було улаштовано 20). Програма вечорів складалась з вистав українських п'єс, співів, читання рефератів й оповідань і декламацій. У виконанні програми вечорів часто брав участь і хор «Громади» під орудою Ненашева. Це в головних рисах і все, що встигла зробити «Громада» з весни 1912 й до 1913 року⁵⁶.

Остання згадка у 1913 р. про діяльність Громади була про дві вечірки, улаштовані у березні. Програма вечірки 14 березня (IX-ої чергової) була виключно літературною. І. Васильченко прочитав невеликий доклад про В. Винниченка, розповівши в кількох словах біографію й зазначивши головні мотиви творчості українського письменника. Далі він же прочитав оповідання „Студент", після якого відбулись танці.

Вечорів за перший рік свого існування усього разом «Громада» спромоглась улаштувати 14 – 3, так званих, великих і 11 «чергових» українських вечірок, на яких

⁵³ Відгук смерті М. В.Лисенка у Ризі. (1912). Рада. 255.

⁵⁴ Вшанування пам'яті М. Лисенка у Ризі. (1912). Рада. 272.

⁵⁵ Українське життя в Ризі. (1913). Рада. 53.

⁵⁶ Там само.

перебувало біля 1500 людей. У програмах цих заходів зрідка виступав власний хор «Громади», а також солісти, декламатори, виставлялись українські п'єси.

На цих же вечірках було прочитано 5 рефератів: два Ю. Галабутського (один на тему «Мотиви поезії Шевченка», а другий «Шевченко – народний поет»), два І. Васильченка (один про Б. Грінченка, а другий на тему «Шевченко та народна освіта на Україні» і один П. Полтарева (про Маркіяна Шашкевича з приводу 100-х роковин його народження). «Рада Старшини» відгукнулася телеграмою також на Шашкевичіві свята у Галичині і відзначила й цього року роковини смерті Шевченка, урядивши панахиду та Шевченківську вечірку.

Поверх усього Рада Старшини ще брала участь у святкуванні 25-ліття педагогічно-громадської діяльності свого члена і одного з фундаторів «Громади» Ю. Галабутського, якому було піднесено твори найкращих сучасних українських письменників.

За цей час вже був помітний той вплив, який робила «Громада» на ризьких українців. Як повідомляється з газети, «багато з них, живучи тут на чужині, позабували було все своє рідне, тепер же, дякуючи «Громаді», вони знову звертаються до нього». Вплив був відчутний і серед інших народів: «не тільки для російських газет і такого інш., а і для німецьких, латишських усе «малоросійське» обернулось в «українське»⁵⁷. Усього за пів року активної діяльності, популярність Громади і цікавість до неї з боку місцевої публіки значно прогресувала. Станом на травень місяць афіші вже друкувалися російською й українською мовами, а програми – лише українською і фонетичним правописом⁵⁸.

Найбільшу прихильність до українства виявляла газета «Прибалтійський Край» (редактор М. Могучий був особисто знайомий з українцями). Ця газета окрім заміток про ризьке українське життя містила іноді замітки і статті, і взагалі про українство. Прихильно ставилась до українства також і «Ризька Думка». Третя російська газета у Ризі «Ризький Вісник» (націоналістичного напрямку тоді, як дві попередні поступові) визнавала тільки «етнографічне» українство, як висловився редактор її І. Висоцький, і містила тільки відповідні цьому мітки. Не-російська ризька преса взагалі до українства у своїй більшості ставилась прихильно⁵⁹.

Діяльність «Української Громади» у Ризі припинилася у зв'язку із першою світовою війною. У 1915 р. з Риги вглиб Російської імперії було евакуйовано державні установи, заводи й заклади освіти. Разом із цим місто полишила й українська інтелігенція яка була її рушійною силою⁶⁰.

Таким чином, найбільше українське щоденне видання «Рада», широко висвітлювало особливості українського життя у Ризі і діяльність української Громади. На шпальтах часопису читач знайомився з перебігом українських вечірок, особливостями вшанування пам'яті визначних діячів української культури, зокрема Т. Шевченка, М. Лисенка. Кореспонденти «Ради» доводили думку про потребу єднання українців Наддніпрянщини, якщо навіть на чужині ми єднаємося. Хоча виступи були аматорськими, вони збирали значну кількість глядачів. Поступово, діяльність громади вийшла за межі «українського простору» у Ризі. Організовані нею заходи активно висвітлювалися місцевою пресою, що приваблювало як українців, так і рижан.

References

Barmak, M. V. (2016). Formuvannia Rosiiskoi imperskoi systemy derzhavnoi sluzhby na Ukrainskykh zemliakh (XVIII – XIX st.) [*Formation of the Russian imperial system of civil service in the Ukrainian lands (XVIII – XIX centuries)*]. Aston [in Russian].

⁵⁷ Українська громада у г. Ризі. (1911). Рада. 124.

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Глеченко Ів. (1912). Українське життя в Ризі. Рада. 29.

⁶⁰ Екабсонс, Є. Українці в Латвії (кінець XIX ст. – 1945 р.). С. 17-26.

- Tykholog, N. (2012). Ivan Franko ta Apolinarii Marshynskyi: istoriia tvorchykh vzaiemyn [*Ivan Franko and Apollinarius Marshynsky: the history of creative relationships*]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii zhurnalistyka*, 36, 459-470 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1912). Vidhuk smerti M. V. Lysenka u Ryzi [*Response to the death of MV Lysenko in Riga*]. *Rada*, 255 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1912). Vshanuvannia pamiati M. Lysenka u Ryzi [*Honoring the memory of M. Lysenko in Riga*]. *Rada*, 272 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Dopysy. H. Ryha [*Posts. G. Riga*]. *Rada*, 155 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1912). Dopysy. H. Ryha [*Posts. G. Riga*]. *Rada*, 61 [in Ukrainian].
- Ekabsons, Ye. (2015). Ukraintsi v Latvii (kinets XIX st. – 1945 r.) [*Ukrainians in Latvia (end of the XIX century – 1945)*]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu im. T. H. Shevchenka*, 2(125), 17-26 [in Ukrainian].
- Hlechenko, Iv. (1912). V nashykh tovarystvakh [*In our societies*]. *Rada*, 94 [in Ukrainian].
- Hlechenko, Iv. (1912). V ukrainskykh tovarystvakh [*In Ukrainian societies*]. *Rada*, 2 [in Ukrainian].
- Hlechenko, Iv. (1913). IX-a vechirka y Shevchenkivskiy vechir ukrainskoi hromady v Ryzi [*IX party and Shevchenko evening of the Ukrainian community in Riga*]. *Rada*, 76 [in Ukrainian].
- Hlechenko, Iv. (1911). Ukrainske zhyttia v Ryzi [*Ukrainian life in Riga*]. *Rada*, 268 [in Ukrainian].
- Hlechenko, Iv. (1912). Ukrainske zhyttia v Ryzi [*Ukrainian life in Riga*]. *Rada*, 29 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1910). Lytovtsi do ukraintsiu [*Lithuanians to Ukrainians*]. *Rada*, 274 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Ryzka ukrainska «Hromada» [*Riga Ukrainian "Community"*]. *Rada*, 78 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Ryzhske ukrainske zhyttia [*Riga Ukrainian life*]. *Rada*, 10 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1910). Sviatkuvannia rokovyn Shevchenka v Ryzi [*Shevchenko's anniversary celebration in Riga*]. *Rada*, 51 [in Ukrainian].
- Zavialov, A. V. (2020). Sotsialna adaptatsiia ukrainskykh immihrantiv [*Social adaptation of Ukrainian immigrants*]. *Samit-knyha* [in Ukrainian].
- Siropolko, St. A. S. (1929). Marshynskiy [*Marshinsky*]. *Dilo*, 174 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1910). Ukrainska hromada v Ryzi [*Ukrainian community in Riga*]. *Rada*, 261 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Ukrainska hromada v Ryzi [*Ukrainian community in Riga*]. *Rada*, 17 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Ukrainska hromada v Ryzi [*Ukrainian community in Riga*]. *Rada*, 42 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Ukrainska hromada v Ryzi [*Ukrainian community in Riga*]. *Rada*, 124 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Ukrainske zhyttia v Ryzi [*Ukrainian life in Riga*]. *Rada*, 210 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., Pavlovskiy, M., & Nikovskiy, A. (Red.). (1913). Ukrainske zhyttia v Ryzi [*Ukrainian life in Riga*]. *Rada*, 53 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1910). Ukraintsi na chuzhyni [*Ukrainians abroad*]. *Rada*, 26 [in Ukrainian].
- Matushevskiy, F., & Pavlovskiy, M. (Red.). (1911). Shevchenkovi dni [*Shevchenko's days*]. *Rada*, 51 [in Ukrainian].
- Nikovskiy, A. (Red.). (1914). Shevchenkove sviato v Ryzi [*Shevchenko's holiday in Riga*]. *Rada*, 55 [in Ukrainian].

- Nikovskiy, A. (Red.). (1914). Shevchenkove sviato v Ryzi [*Shevchenko's holiday in Riga*]. Rada, 58 [in Ukrainian].
- Polonska-Vasylenko, N. (1992). Istoriiia Ukrainy [*History of Ukraine*]. 2. Lybid [in Ukrainian].
- Meeting.lv. (2021). Istoriiya Latvii – do 20-go veka [*History of Latvia – up to the 20th century*]. <http://www.meeting.lv/latvia/history1.php>.
- Frg.ulver. (2021). Prisoedinenie Pribaltiki k Rossii, Estlyandiya i Liflyandiya v sostave Rossii: Po materialam knigi «Nacionalnye okrainy...» [*The accession of the Baltic to Russia, Estland and Livonia as part of Russia: Based on the book "National outskirts ..."*]. <https://frg.ulver.com/49.html>.
- Apriori-Nauka. (2021). Chto bylo na territorii Pribaltiki. Kak poyavilis latyshy, estoncy i litovcy. Razlichiya mezhdru baltiyskimi stranami [*What happened in the Baltic States. How Latvians, Estonians and Lithuanians appeared. Differences between the Baltic countries*]. <https://apriori-nauka.ru/investment/chto-bylo-na-territorii-pribaltiki-kak-poyavilis-latyshe-estoncy-i.html>.
- Khorosheniuk, S. (2014). Ukrainsko-lytovske spivrobitnytstvo u sferi kultury [*Ukrainian-Lithuanian sports in the sphere of culture*]. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Istoriiia. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny, 684/685, 108-112 [in Ukrainian].

УДК: 94(73=161.2):316.3

*Вікторія Ковальська,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0002-4784-2075*

Українська громада у США на початку XX ст.

Abstract. A hallmark of the globalized world is the rapidly growing migratory mobility of the population. In the whirlpool of global migration waves was and Ukraine. In the process of integration of cultural and national individuals, social groups, ethnic groups, each party goes beyond its own boundaries and becomes an open system, where the spiritual disclosure of himself to others, the assimilation of his values, involvement in his inner world is combined with awareness of their uniqueness, uniqueness, intrinsic value and independence. The form of manifestation of the national idea in such conditions is the cultural-spiritual, civic-political, socio-communicative activity of ethnic groups. Therefore, the national idea can be objectified in certain ways. The Ukrainian diaspora has created a number of socio-political, educational, cultural, artistic, youth, sports organizations and associations, who by their productive activities have done everything necessary for preservation historical memory of the Ukrainian people.

Keywords: self-identification, diaspora, cultural centers, national memory, community, traditions, nationally conscious.

Сучасний світ відзначається надзвичайною етнокультурною розмаїтістю; українці, починаючи з середини XIX ст., є акторами етнокультурних диверсифікаційних процесів – саме з цього часу стає помітною їх еміграція до інших країн; сьогодні вони проживають у 100 країнах світу; у багатьох країнах українці та їх нащадки сформували осередки функціонування української етнічності (великою мірою завдяки існуванню етнічних організацій), зберігаючи й розвиваючи елементи своєї культури, українську мову, традиції, звичаї, обряди; вони тим самим внесли вклад в етнокультурну палітру країн проживання; останніми роками, особливо після отримання Україною незалежності зростає зацікавленість науковців України питаннями формування й функціонування української етнічності поза межами етнічної батьківщини - державотворчі процеси, що відбуваються впродовж двадцяти трьох років існування незалежної України, спонукають до аналізу та роздумів. З огляду на це, варто виокремити ті болючі питання, які потребують вирішення, бо їх невирішеність призводить до трагічних наслідків. Наголошу на окремих з них: пошук нацією власного місця у світовому просторі, вибір оптимальної моделі розвитку, обороноздатність країни, несформованість громадянського суспільства, консолідація української спільноти, виховання і збереження національної ідентичності тощо. Українська діаспора США відіграє помітну роль у державотворчих процесах, що відбуваються у незалежній Україні. Вона є найкраще зорганізованою у Сполучених Штатах, що дає змогу вести мову про можливість її моральної, політичної, інформаційної, інтелектуальної й матеріальної підтримки.

Важливим джерелом для дослідження життя українців у США, наприкінці XIX – на початку XX ст. є праця Ореста Кириленка «Українці в Америці». У ній автор досліджує структуру поселень українців у США і країнах Північної і Південної Америки, розмірковує про складність визначення чисельності українських емігрантів у зв'язку з різними самоназвами емігрантів з території сучасної України. Зі знанням справи він описує побут, культуру, господарські заняття, релігійну та політичну діяльність українців у Злучених Державах (США). Чи не вперше у науковій літературі О. Кириленко піднімає питання асиміляції та культурного впливу нового середовища на українських емігрантів. До речі, ця

проблема залишається актуальною і до тепер, особливо, коли мова йде про новітніх вихідців із України.

У 1965 р. побачила світ книга Романа Ільницького «Призначення українців в Америці». Аналізуючи суспільно-громадські явища у середовищі українських американців та описуючи концепції їх життя у США, автор обґрунтовує необхідність збереження своєї етнічності представниками української діаспори та визначає необхідні для цього кроки у освітній, науковій, релігійній та інших сферах громадського життя.

У 1975 р. вийшла ще одна примітна книга авторства Уласа Самчука під назвою «Слідами піонерів. Епос української Америки». У своєму науково-публіцистичному творі автор зібрав спогади та відомості про життя перших українців у США, дані про їх побут та щоденні практики. Одним із перших він описав явище етнічного бізнесу українців. Автор прослідкував яким чином українці з'являлися та розселялися у різних штатах США, як розвивалися і розбудовувалися українські общини у цій країні. У книзі Уласа Самчука здійснено аналіз значного масиву документів та графічних матеріалів з історії української діаспори. Книга являє собою унікальну основу для дослідників української діаспори у США і може бути використана при відтворенні історії українських поселенців. Власне, вона, на мою думку, започаткувала в українському діаспорознавстві такі напрямки як усна історія, до певної міри візуалізацію історії українців на Американському континенті.

У 1976 р. Український Конгресовий Комітет у Чикаго видав працю «Українці в Іллінойсі» авторства Томаса Кочмена та Мирослава Семчишина. Це приклад дослідження носіїв української етнічності на регіональному рівні, до деякої міри того, що у соціології називається «case study»¹. У праці, зокрема, описані шляхи еміграції українців до США, історія появи українців у Чикаго та їх громадсько-культурна діяльність.

Проте з часом почали з'являтися праці, які більш адекватно почали відтворювати справжній образ українців за кордоном та практики їхньої діяльності в іноетнічному середовищі. Так, однією з найбільш помітних стала монографія А. М. Шлепакова «Українська трудова міграція у США і Канаді (кінець XIX-го – початок XX ст.)», яка вийшла друком у 1960 році. Можна говорити, що вона стала початком розвитку іммігрантознавства в українському суспільствознавстві. У книзі на основі документальних матеріалів проаналізовані фактори, які спричинили появу української діаспори у Північній Америці, описано характер взаємодії зарубіжних українців з середовищем проживанням.

Мета статті – проаналізувати громадське і культурне життя української громади у США на початку XX ст. на основі публікацій часопису “Рада”; дослідити еволюцію самоідентифікації українців на основі мемуарної літератури.

Історія масового переселення українців до США бере свій початок з 70-х рр. XIX ст. У цей час кораблі з переселенцями із Західноукраїнських земель, які шукали на чужині роботи і землі, перетнули океан. Громадський діяч, дипломат і публіцист Юліан Бачинський стверджував, що до 1898 р. до США прибуло 108 тис. емігрантів українців, а упродовж 1899-1909 рр. – понад 280 тис. осіб. Станом на 1910 р. українців становили 0,5% від загальної кількості жителів країни². Це були переважно бідні українські селяни, слуги, міський пролетаріат. Значна частина з них була неграмотною, без знання будь-якої мови, окрім власної.

Еміграція до США від самого початку мала переважно робітничий характер, і поважна частина після кількарічного побуту, заробивши трохи грошей для підтримки господарства, поверталася додому. Ті, що залишалися, розсипалися по широких просторах, поміж чужі національні групи, що мало негативні висліди, коли йшлося про збереження української

¹ case study – метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань.

² Бачинський, Ю. (1914). Українська імміграція у Злучених Державах. Львів. 494 с.

мови і традиції. Це негативно відбивалося і на організаційному житті поселенців, бо взаємна комунікація була дуже утруднена.

Прибуваючи на Східне узбережжя США, наші земляки переважно оселялися у трьох штатах Пенсильванії, Нью-Йорку й Нью-Джерсі, Коннектикуті³. Більшість новоприбулих знаходили роботу на вугільних шахтах і металургійних заводах зосереджуючи увагу на економічному виживанні. Українські робітники зазнавали дискримінації. Їхня заробітна плата була нижчою у порівнянні із зарплатою місцевих. Хоча серед українців-емігрантів переважали селяни, лише третина з них були задіяні сільському господарстві. З них власні ділянки землі мали лише 0,3 %⁴.

Емігранти не усвідомлювали власного національного коріння. До 1914 р. лише незначна їх кількість називали себе «українцями». Самоідентифікація зводилася до віднесення себе до певного села або географічного регіону, також, до певної етнічної групи. Відтак, можемо стверджувати, що перші мігранти з українських земель, попри наявність визначальних чинників спорідненості (мова, фольклор, релігійні вірування, система виховання, звичаї, обряди і т. д.) все ж, залишалися розрізненими. Не сприяла самоідентифікації й існуюча система освіти. Емігранти оселялися переважно у містах. Їхні діти навчалися у державних школах де викладання навчальних дисциплін відбувалося виключно англійською. Це спонукало до поступової мовної й етнічної асиміляції.

Характеризуючи переселенців, український літературознавець і публіцист Юрій Лаврінченко зазначав, що українське малоросійство в Америці явище сумне «...тхне від нього провінційною задухомою, темнотою безпросвітною, говорить і пише воно здебільшого жалюгідними жаргонами»⁵. На його думку, значна частина українців не усвідомлювали себе окремим народом. Вони вважали себе частиною польського або великоросійського етносів⁶. Він, також, писав що українці, «маючи собі за соціальну базу універсального хохла», живуть у кількох окремих ідейно-психологічних формаціях: 1) ті, які звать себе росіянами і вважають себе за дітей єдиної – неділимої матушки-Росії; 2) національно свідомі (психологічно – дядько Тарас із Києва)⁷.

Втім, українці, що почали масово іммігрувати до США, суттєво відрізнялися від своїх колоритних попередників. Це були переважно селяни-трудолюбці із малорозвинених західноукраїнських земель – Закарпаття та Лемківщини. Чутки про існування за морем напівміфічної землі, де можна заробити вдесятеро-двадцятьоро разів більше, ніж звичайно, дійшли до лемків та закарпатців від їх сусідів – словаків, поляків та угорців. У 1877 р. виникла можливість перевірити ці чутки. Пенсильванська вугільна компанія, зіткнувшись із робітничими страйками, вирішила використати як штрейкбрехерів дешеву робочу силу із найбільш бідніших районів Австро-Угорської імперії. Коли агенти американської компанії запропонували молодим лемкам і закарпатцям підйомні (з подальшим утриманням цієї суми грошей з їх заробітків), знайшлося чимало охочих. А після того як вони повернулися до своїх рідних сіл із добрими новинами (які до того ж поширювали, перебільшуючи, агенти пароплавних компаній) і небаченими досі грошима, виїзд до США швидко став набувати масового характеру⁸.

Єдиним фактором єднання мігрантів була віра і церква. Тому, першими організаціями, які виникли у Америці, були церковці греко-католицькі або православні громади. Вони

³ Кириленко, О. (1916). Українці в Америці. Де живуть наші переселенці в Америці. Відень: «Союз Визволення України». С. 5.

⁴ Українці в Америці. (1912). Рада. 272.

⁵ Дивнич, Ю. (1951). Американське малоросійство Б.м. (Новий Ульм). С. 15.

⁶ Січинський, М. (1919). Народна справа в Америці. Нью-Йорк. С. 6.

⁷ Дивнич, Ю. Американське малоросійство. С. 10-12.

⁸ Бачинський, Ю. Українська еміграція у З'єднаних Державах Америки. С. 49.

будували храми й запрошували до себе священиків, які стали рушійною силою українського життя, власне як і на батьківщині, зокрема, у західноукраїнських землях.

Розвиток Греко-католицької Церкви супроводила гостра внутрішня боротьба між священиками із Закарпаття, яких було 26, та з Галичини, яких було заледве чотири. Галицькі священики були вже під сильним впливом українського відродження. Вони спілкувались вже літературною мовою, нею виголошували свої проповіді, тому очолили рух українського національного освідомлення й намагалися створити свідому національно і сильно економічно українську спільноту. Закарпатські священики були мадярофілами, далекі, ба навіть ворожі до українського національного руху, між собою говорили по-мадярськи, а подекуди навіть свої проповіді виголошували по-мадярськи або по-словацьки. Для них духовним центром не був Львів чи Київ, а Будапешт. Працю на національній ниві вони вважали небезпечною політикою⁹.

Це призвело до швидкого процесу оформлення української національної спільноти в США, але одночасно й віддалення, а то й ворожого ставлення до українського національного руху частини українських емігрантів, які опинилися в чужих таборах. Таке явище в житті української громади в США мало важкі наслідки в церковному, організаційному та й політичному розвитку громади.

У 1884 р. було засновано українське поселення у містечку Шенандоа у штаті Пенсільванія. Цього ж року сюди прибув священик з Галичини Іван (Джон) Волянський. Наступного року він організував, перше у США, українське товариство взаємодопомоги – Братство Святого Миколая. У 1886 р. за його ініціативою було споруджено будівлю першої української католицької церкви і засновано український часопис – «Америка», який видавався упродовж 1886–1890 рр¹⁰.

Отець Іван Якович Волянський (1857 – 1926)

Father Ivan Yakovlevich Volyansky (1857 - 1926)

Антін Петровський¹¹ змайстрував друкарські столи, станки для шрифтів, стільці для друкарів, полиці тощо. Спочатку часопис виходив один раз на два тижні, але вже через рік він став тижневиком. Згодом, редактором газети став громадський діяч, лікар, журналіст

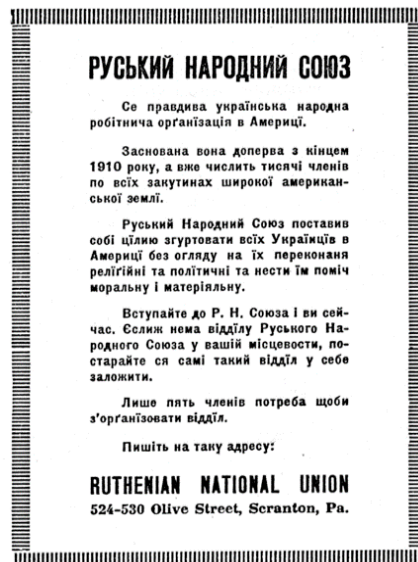
⁹ Федорів, Ю. (1967). Історія церкви в Україні. Торонто. С. 327.

¹⁰ Волянський Іван – український церковний і громадський діяч, перший греко-католицький священик у США, збудував там першу греко-католицьку церкву; заснував газету «Америка».

¹¹ Антін Петровський – громадський діяч, який займався видавничою діяльністю української діаспори у США, автор праці «Мої перші роки в Америці».

Володимир Сіменович¹². Таким чином, наприкінці XIX ст. містечко Шенандоа стало одним з важливих осередків українського релігійного і громадського життя. Маючи вже діючі осередки, воно й надалі приваблювало переселенців. У 1889 р. сюди прибув священник Григорій Грушка. Ним було засновано часопис «Свобода» (перший випуск 15 листопада 1893 р.). Він став одним із ключових видань яке висвітлювало українське життя у США і найбільш важливі події і процеси які відбувалися у країні. Видання редагували: Г. Грушка (1893–1895), Н. Дмитрів і І. Констанкевич (1895–1897), С. Макар (1897–1900), І. Ардан (1900–1907), А. Цурковський (1908–1909 і 1911), Й. Стеткевич (1910 і 1912–1919)¹³.

Поява друкованих видань і можливість швидкого поширення інформації призвела до подальшої консолідації частини українських переселенців. 22 лютого 1894 р., у містечку Шамокін (так само Пенсильванія) було засновано Руський Народний Союз (у 1914 р. змінив назву на Український Народний Союз). Його основними завданнями визначено економічну взаємодопомогу, а також просвітницьку діяльність серед мігрантів з українських земель¹⁴. Першим керівником цього товариства було обрано Михайла Євчака. Його заступником став отець Іван Констанкевич. Офіційним друкованим органом «Союзу» стала газета «Свобода»¹⁵.

Український Народний Союз (УНС), до 1914: Руський Народний Союз (РНС) – найстарша й найбільша братсько-забезпеченева організація США з поширенням діяльності й на Канаду

Ukrainian National Association (UNA), before 1914: Ruthenian National Union (RNU) – the oldest and largest fraternal organization in the United States with an extension to Canada

Основну мету товариства було опубліковано у зверненні «До діла, браття», від 17 жовтня 1900 р. Він містив заклик до єднання, самоідентифікації й вивищення самосвідомості: *«Лише до діла, браття, не спіть, проснітьсся та пізнайте, що ми не найгірші й що нас не мала горстка, а понад 30 мільйонів, отже майже половина стільки людей, скільки живе в цілих З'єдинених Державах... Ми можемо, ми повинні, ми мусимо мати свою власну українську країну, в якій не німець, не москаль, не поляк і мадяр, але українець буде панувати. А коли здвигнемо велику і вільну українську державу, без холопа і*

¹² Володимир Сіменович – український громадський діяч у США, лікар, журналіст.

¹³ Драган, А. (1954). Український Народний Союз в минулому і сучасному. *Українці у вільному світі, 1894-1954* Джерсі Сіті, Н.Дж. С. 49-50.

¹⁴ З союзу руського народу. (19670. Рада, 1967. С.217.

¹⁵ «Свобода» – джерело інформації з історії українства, а саме основна газета української громади в Америці.

без пана, тоді не будемо тинятись по заморських країнах, мов ті сироти бездомні, але вернемо назад до нашого українського краю, до нашої української хати, бо в своїй хаті своя правда і сила і воля! Лише до діла, браття»¹⁶.

Або ж не варто забувати: у Нью-Йорку започаткували товариство «Київ». Мета: поширювати просвіту серед місцевих українців, читати лекції, вчити різним наукам, засновувати читальні бібліотеки, розповсюджувати українську книгу. Перший захід відбувся 25 вересня¹⁷.

Поступово від відозв і закликів утворені товариства перейшли до організованих заходів, зокрема й українських вечірок і вечорів вшанування пам'яті видатних українців. Розпорошені по різних країнах, американські українці шукали зв'язків зі своїм народом. І саме Т. Г. Шевченко, як уособлення України, став об'єднуючим началом для українства всього світу. Це відбувалося із метою ознайомлення інших народів із творчістю Великого Кобзаря, а також щоб молоде підрастаюче покоління українських поселенців, яке не завжди володіло українською мовою, мало доступ до великих ідей українського поета, широко здійснювалися переклади його творів іншими мовами та культурно збагачувались.

На шпальтах американського видання «Свобода» надруковано відозву «До русинів американської землі», вшанувати пам'ять Т. Шевченка (50-ті роковини від смерті).

Газета «Свобода»

«Svoboda» newspaper

У Нью-Йорку було засновано Шевченківський комітет, на якому розглядали рішення створити стипендіальний фонд для незаможних учнів. Надходять як пожертви, так і збори від концертів. Комітет складається з 15 осіб (до нього входять: Підгорецький, Понятишин). У лютому 1911 р. має відбутися вечір (вступне слово, «Заповіт» Вербицького з двома хорами і оркестром, декламація, «Огні горять» Воробкевича, вокальне соло, дитячий хор, відчит про Шевченка українською, «Б'ють пороги» Лисенка з оркестром, відчит про Шевченка англійською, «Козаки» Колеси, соло скрипкове з акомпанементом, декламація, «Вечорниці» Ніщинського...). Тобто це свідчить про те, що Кобзар важливий не тільки на рідній землі, а пам'ять про патріота залишається і на чужій; навіть треба сказати, що саме завдяки таким вшануванням і літературним вечорам відбувається самоствердження українців в Америці, їхнє представлення розвиток певною мірою¹⁸.

Наступний важливий етап: звеличення митця на еміграції відобразилося також у зведенні пам'ятників і відкритті музеїв, присвячених пам'яті Кобзаря. Закинуті українці на чужину дещо роблять для рідного, а саме влаштовують Шевченківський вечір, прибутку з якого – на пам'ятник знаменитому письменнику. Це був великий успіх: аматори відіграли «Назара Стодолю», присутність живих картин, гімн «Ще не вмерла Україна» у виконанні

¹⁶ Гец, М. (1954). Українська імміграція в Бразилії. *Українці у вільному світі*. Джерсі-Сіті, С. 233-254.

¹⁷ Вільне українське товариство. (1909). *Рада*. 221.

¹⁸ Шевченкове свято в Америці. (1910). *Рада*. 289.

хору, було роздано 200 примірників життєпису Шевченка із видання київського «Часу»¹⁹. Якщо ж звернутися до 1911 року, то Шевченкове свято в Чикаго відбулося із неймовірним блиском: *«Поляки, хоч їх в Чикаго сто раз більше, – пише «Свобода», – не можуть повеличатися таким хором!»* Звідси можна побачити, як українці прагнуть утвердитися і розвивати українське в американському просторі, а наша культура – найцінніша, яку відрізняють не тільки в Америці: *«Між іншим, коли хор співав українську пісню, то присутнім здавалося, що могили і кургани промовляють, що Дніпро реве по порогах, що вітер свище по наддніпрянських степах»*²⁰.

Усе це свідчить про глибоку повагу та шану української громади до Тараса Шевченка, який був і залишиться для них талановитим представником українського народу, чия мистецька та поетична спадщина назавжди посіла почесне місце серед зразків світової культури, символом національної боротьби за свободу та волю і, головне, – містком єднання між усіма українцями, незалежно від місця їхнього проживання. Хочу обов'язково зазначити, що важливо пам'ятати одну річ: де б ти не був, на чужій землі не варто забувати, що ти українець, який знає свою історію, своїх людей та свою культуру, а саме Роман Ільницький влучно підкреслив ідеал виховання українця. Оскільки американські українці гідно боролися за своє самоствердження, то можна із впевненістю сказати, що коли так будемо дивитися на нашу долю і призначення, тоді нова, збагачена і доповнена ідеологія і новий ідеал виховання українця на американському континенті повинен буде звучати так:

«1) Будь добрим американцем: зберігай, продовжуй і збагацуй традицію своїх предків на цій землі. Пам'ятай, що ти є в шляхетнім змагу з англійцями, айришами, жидами, поляками і іншими етнічними групами за духове обличчя і матеріальну могутність американської нації».

2) Будь гордий своїм українським походженням. Старайся, щоб усі твої почини і діла поширювали славу українського імені і помножували впливи української Громади,

3) Пам'ятай, що нація, з якої ти походиш, бореться за своє національне і соціальне визволення і що вона чекає на твою допомогу.

4) Втримуй зв'язок з Україною. Будь у курсі її культурного, господарського і політичного розвитку.

5) Сприяй розвитку української науки, літератури і мистецтва, їх високий рівень буде найкращим вкладом українського духа в американську культуру.

6) Дорожи українськими церквами і давай їм всесторонню підтримку.

7) Твори українські школи: нижчі, середні і високі та виповни їх духом любови і пошани до Америки і України. Старайся, щоб українські школи були інституціями високого наукового і виховного рівня.

8) Не вдовольняйся малим. Змагай до великого. Доложи всіх старань до того, щоб твої діти дістали якнайкращу освіту і щоб вони зайняли гідне місце в житті американського народу.

9) Бери активну участь в американському політичному житті. Будь добрим виборцем і добрим кандидатом на ті публічні становища, на які покликає тебе суспільність.

10) Бери активну участь в господарській самоорганізації української суспільності. Твори український промисл і торгівлю. Організуй банки і фінансові установи.

11) Плекай українські традиції, звичаї й обичаї, українську мову, читай українську пресу і українські книжки, будь членом українських товариств.

Будь характерним членом американської нації і української Громади.

12) Співпрацюй з людьми неукраїнського етнічного походження. Пізнавай і шануй їх культуру.

¹⁹ Тарасу Григоровичу Шевченку на пам'ятник. (1909). Рада. 178.

²⁰ Шевченкове свято в Чикаго. (1911). Рада. 111.

13) Дбай про фізичну тугість свою, своєї родини і цілої суспільності. Борись проти культу життя без ідейного змісту і високих поривів»²¹.

Емігранти за океаном під впливом рідних земель пройшли пришвидшений процес національного самоусвідомлення, а дечим навіть перевищили людей того ж самого становища, які залишилися вдома, але тимчасовий характер перебування українських іммігрантів у США безпосередньо відобразився на їх ставленні до американського суспільства: вони не вивчали англійської мови, мало контактували із американцями, нехтували американським громадянством.

Важливу роль у збереженні етнічної ідентичності українців першої хвилі еміграції відіграла хоча малочисельна, але дуже активна політична еміграція. Яскравим її представником був виходець із знатного військового роду з Полтавщини Павло Крат (навчався у Харкові, Москві, Петербурзі, у Київському і Львівському університетах), який залишив країну, намагаючись втекти від переслідування царської охорони, і приїхав до Канади у 1907 р. і зробив великий внесок до процесу налагодження громадських взаємин між українцями в Канаді та в Україні.

Варто також вказати, що мало хто цікавився американською політикою, їх життєві плани залишалися сфокусованими на поверненні додому. Якщо конкретно звертатися до “політичного поля”, то у США змагалися між собою дві політичні партії, республіканська і демократична. Українці через незнання англійської мови, й відповідно неможливість знайомитися із змістом різних політичних видань, ставилися до політики пасивно. Не брали у ніякої участі, а коли дехто брав участь, голосуючи за одну або іншу партію, то робили це не з власної волі, але радше сказати, партійні агенти просто силою тягнули їх до виборчої урни в день виборів, перекуплять або залякають, що відберуть їх заробіток, коли не голосуватимуть на їх кандидата. На тлі штурмуючих, динамічних, впертих і цілеспрямованих етнічних груп, англійців, німців, ірландців, поляків, скандинавців, – ми, українці, виглядаємо як наївна маса селян. Наша наївність має ще й свій веселий відтінок, бо виступає вона в шатах зазнайства. Мовляв: *«Нам пропонують участь в американському політичному житті? Панські жарти, дорогі приятелі, панські жарти! Ми не дамо набратись! Ми маємо важливіші справи перед собою, як забава в американські вибори!»*²².

Але із зростанням масштабів імміграції й тут відбулися певні зміни. Дедалі більше новоприбулих вирішували залишитися у США. Правда, політична ідеологія свідомішої частини української діаспори була орієнтована на національне визволення і державну самостійність України: *«Ми відверто кажемо, що в політичному сенсі хочемо стати повноцінними американцями і канадійцями, але так само відверто заявляємо, що хочемо бути американцями і канадійцями з українськими традиціями і з українською культурою»*²³. Незважаючи на те, що в українців намагаються забрати право голосу і поставити на рівні з дикунами, українці гідно поставили себе, показали, що вони розуміють де їхній ворог, а де приятель, вони голосують за лібералів, адже гуртуються, щоб боротися із вовками (консерваторами)²⁴.

Надзвичайний Програмовий Конгрес УККА повинен стати переломовою подією для американських українців також у ділянці їх політичної активності і заангажованості. Конгрес повинен видати звернення до нашого населення і закликати його до політики. УККА повинен поробити заходи, щоб:

1) усі українці прийняли громадянство цієї країни;

²¹ Льницький, Р. (1965). Призначення українців в Америці. Нью-Йорк. С.13.

²² Льницький, Р. (1965). Призначення українців в Америці. Нью-Йорк. С. 57.

²³ Там само. С. 13.

²⁴ Політичне життя українців. Письмо з Просвіти. (1909). Рада, 6.

2) щоб усі дорослі чоловіки і жінки вписувалися до українських республіканських і демократичних клубів та щоб подбали про їх активну участь у всіх виборах до міських, стейтових і федеральних урядів;

3) щоб українські партійні клуби вивершилися стейтовими і загальнодержавними надбудовами, спертими на регулярних виборах своїх проводів;

4) щоб українські виборці висували своїх кандидатів і щоб забезпечували їх успіх виборчими коаліціями з іншими етнічними групами²⁵.

Аналізуючи політичне життя українців, хочу також зазначити про письмо із «Просвіти», у якому чітко окреслено провідні позиції американських українців і також зазначено, що в політиці українці повинні цуратись того, що хтось скидає свої справи на інших, що роблять все на свою користь і продаються тим, хто більше заплатить²⁶.

Отже, можна прослідкувати закономірність того, що національно-політичний характер посідав у суспільно-політичному житті американських українців дедалі значніше місце, поступово набираючи загальноукраїнського масштабу.

Таким чином, українці, які емігрували до 1914 р., переважно намагалися поліпшити своє соціально-економічне становище, у край важке на батьківщині. До цього вони йшли двома шляхами. Більшість прибулих у США, знаходили роботу на фабриках і шахтах у містах чи його околицях. Але більша частина свідомих українців популяризували рідне і розвивалися культурно, створюючи різноманітні читальні, просвіти, літературні вечори, видаючи книги та газети. За українську справу та самоідентифікацію свідчить кожна українська книжка, видана і прочитана українськими іммігрантами в Америці. За українську справу свідчить кожне віче, бо воно доказує, що наш народ займається не тільки культурними, а й громадськими та політичними справами. Незважаючи на перебування у багатоетнічному суспільстві, українці в діаспорі намагаються зберігати у своєму середовищі свою національну самобутність – рідну мову, звичаї, культурні, мистецькі та побутові традиції. Поступово, крок за кроком, у надзвичайно складних економічних і соціальних умовах адаптації та вживання у чужинецькі традиції, перша хвиля української еміграції творила духовний ґрунт для наступних поселенців, свято плекаючи свої національні обереги для майбутньої Української держави, в яку вона твердо вірила і ця непохитна віра допомагала їй вижити. Її праця не пропала, а стала міцним підмурівком для подальшої розбудови національно-політичних, соціально-економічних і духовно-культурних підвалин української державності.

References

- Bachyns'kyj, Yu. (1914). *Ukrains'ka emihratsiia u Z'iednanykh Derzhavakh Ameryky. [Ukrainian immigration in the United States]*. Lviv. 488 [In Ukrainian].
- Vil'ne ukrains'ke tovarystvo – Kyiv [Free Ukrainian Society - Kyiv]. (1909). *Rada*, 221 [In Ukrainian].
- Hets, M. (1954). *Ukrains'ka immihratsiia v Brazyl'ii. [Ukrainian immigration in Brazil]*. *Ukraintsi u vil'nomu sviti. [Ukrainians in the free world]*. Dzherisi-Siti [In Ukrainian].
- Dyvnych, Yu. (1951). *Amerykans'ke malorosijstvo. [American Little Russia]*. B.m. (Novyj Ul'm). 51 [In Ukrainian].
- Drahan, A. (1954). *Ukrains'kyj Narodnyj Soiuz v mynulomu i suchasnomu. [Ukrainian People's Union in the past and present]*. *Ukraintsi u vil'nomu sviti. 1894-1954 [Ukrainians in the free*

²⁵ *Льницький, Р.* 1965. Призначення українців в Америці. Нью-Йорк. С. 58.

²⁶ Політичне життя українців. Письмо з «Просвіти». 1909. *Рада*, 26.

Політичне життя українців Письмо з «Просвіти». 1909. *Рада*, 127.

- world; *Jubilee Book of the Ukrainian People's Union, 1894-1954*]. Dzherzi Siti, N. Dzh. 46-85 [In Ukrainian].
- Z soiuzu rus'koho narodu. [*From the union of the Russian people*]. 1911. *Rada*, 217 [In Ukrainian].
- Il'nyts'kyj, R. (1965). Pryznachennia ukraintsi v Amerytsi. [*The purpose of Ukrainians in America*]. N'iu-Jork. 126 [In Ukrainian].
- Kyrylenko, O. (1916). Ukraintsi v Amerytsi. [*Ukrainians in America*]. Viden': «Soiuz Vyzvolennia Ukrainy». 40 [In Ukrainian].
- Politychne zhyttia ukraintsi. Pys'mo z «Prosvity». [*Political life of Ukrainians Letter from «Enlightenment»*]. (1909). *Rada*, 26 [In Ukrainian].
- Politychne zhyttia ukraintsi Pys'mo iz «Prosvity». [*Political life of Ukrainians Letter from «Enlightenment»*]. (1909). *Rada*, 127 [In Ukrainian].
- Sichyns'kyj, M. (1919). Narodna sprava v Amerytsi. [*People's Affairs in America*]. N'iu-Jork. 25 [In Ukrainian].
- Tarasu Hryhorovychu Shevchenku na pam'iatnyk. [*To the monument to Taras Shevchenko*]. (1909). *Rada*, 178 [In Ukrainian].
- Ukraintsi v Amerytsi. [*Ukrainians in America*]. (1912). *Rada*, 272. [In Ukrainian].
- Fedoriv, Yu. (1967). Istoriia tserkvy v Ukraini. [*History of the church in Ukraine*]. Toronto [In Ukrainian].
- Shevchenkove sviato v Amerytsi. [*Shevchenko's Feast in America*]. (1910). *Rada*, 289 [In Ukrainian].
- Shevchenkove sviato v Chykaho. [*Shevchenko's Feast in Chicago*]. (1911). *Rada*, 111 [In Ukrainian].

УДК 94(477)"18/19":902-051Дан

*Ірина Івахненко,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0001-9959-6825*

Археологічна діяльність Василя Данилевича

Abstract. The article is devoted to the personality of the famous Ukrainian historian, archaeologist, museologist Vasyl' Danylevych. The relevance of the study consists in researching the archaeology activities of the Ukrainian historian at the end of the 19th – in the first third of the 20th century. He became a member of the Kyiv School of historians of Professor Antonovych and after graduation was a prominent representative of this School. Danylevych as student began his archaeological activity during his university years under the leadership of Volodymyr Antonovych. After all, one of the activities of the School was archeology. In his archaeological research, Vasyl' Danilevych explores the Stone Age, in particular the Neolithic culture of the territory of Chersonesos, Mogyliv, Kharkiv and Kyiv provinces. He compiled a map of the coin treasures of the Kyiv and Kharkiv provinces, and described it in detail in his work. He took an active part in the XII Archaeological Congress, as a face-to-face exhibition for this collection, he made a cutout of the burial from the mound, at that time this was one of the first attempts at such work. He also participated in other archaeological congresses. In 1908, he published a textbook on archeology "course of Russian antiquities", and also taught lectures at various educational institutions. In 1925, his work was published in which he described the state of archeology at that time and outlined the problems that arose during the study of the archaeological past of the Kyiv region.

Keywords: Vasyl' Danylevych, historian, archeologist activities, St. Volodymyr University, Professor Antonovych Kyiv School of Historians, the end of the 19th – the first third of the 20th century, Kyiv, Kharkiv, Chersonese.

Актуальність. Дослідження археологічної діяльності українських істориків третьої чверті XIX – початку XX ст. є актуальною темою для вивчення істориками у XXI ст. Адже, археологічні дослідження та наукові роботи багатьох українських істориків вищезазначеного періоду, ще недостатньо відомі вченим та широкому загалу істориків і людей, які цікавляться питаннями української історії. У статті приділяється увага археологічній діяльності одного з істориків даного періоду, яскравому представнику школи професора Володимира Антоновича – Василю Данилевичу. Археологія є невід'ємною частиною вивчення історії, і саме археологічні дослідження допомагають більше дізнатися про культуру, традиції, тогочасні народи тощо. Кожна археологічна знахідка є важливою, так як може розповісти про невідомі або маловідомі сторінки в історії. Дослідження археологічної діяльності та наукових робіт з археології Василя Данилевича потребує на вивчення та популяризації.

Мета статті – дослідити археологічну діяльність Василя Данилевича.

У статті проаналізовано праці вченого Василя Данилевича: робота про неолітичну культуру на території Херсонеса¹; про стоянки кам'яного віку^{2, 3}; праці про монетні скарби у Київській⁴ та Харківській⁵ губерніях; звіти щодо розкопів курганів⁶; цікава робота вченого щодо вирізки поховання⁷ та праця про археологічну історію Київщини⁸.

Вивчені роботи науковців, що розкривають зазначену тему статті: дослідження А. Гомоляко про археологічні дослідження Василя Данилевича на Слобожанщині⁹; роботи П. П. Курінного¹⁰ та С. Пічкур¹¹; праці С. М. Ляшка¹², І. М. Скирди¹³ та В. В. Скирди¹⁴, Н. В. Кармазіної¹⁵ про роботу XII археологічного з'їзду та участь у ній Василя Данилевича та рецензія М. С. Грушевського¹⁶ на одну з праць археолога.

Під час навчання в Університеті Св. Володимира під керівництвом професора Володимира Антоновича студент Данилевич активно цікавився археологією та долучався до різних археологічних розкопок. Як згадував пізніше археолог у своїй «Автобіографії»: *«немедленно по поступлении в Университет я приступил под руководством проф. В. Б. Антоновича к занятиям нумизматикой и археологией в Нумизматическом и Археологическом Кабинетах; результатом этих занятий явилось два выпуска «Монетных*

¹ Данилевич, В. Е. (1911). Остатки неолитической культуры на территории Херсонеса. Харьков, 17 с.: ил. Окр. відбиток: Сборник Харьковского историко-филологического общества в память профессора Е. К. Редина. Т. 19. <https://elibrary.ru/handle/123456789/212232>.

² Данилевич, В. Е. (1895). Стоянка и мастерская каменного века в Могилевской губернии, исследованная летом 1893 года. Киевская Старина. XLIX (апрель). С. 12-19.

³ Данилевич В. Е. (1903). Несколько стоянок и случайных находок каменного века в Ахтырском и Богодуховском уездах, Харьковской губернии: доклад [к протоколу восемнадцатого заседания предварительного комитета по устройству XII археологического съезда в Харькове]. Записки Императорского Харьковского университета. Кн. 1. С. 7-14.

⁴ Данилевич, В. Е. (1895). Монетные клады Киевской губернии до первой четверти XV в. Труды IX-го археологического съезда, Москва. Т. 1. С. 260-264.

⁵ Данилевич, В. Е. (1905). Карта монетных кладов и находок отдельных монет Харьковской губернии. Труды XII Археологического съезда в Харькове. Москва. Т. 1. С. 314-410.

⁶ Данилевич В. Е. (1905). Раскопка курганов около с. Буд и х. Березовки Ахтырского уезда Харьковской губернии. Труды XII археологического съезда в Харькове, в 3 т. / под ред. Уваровой. Москва. Т. 1. С. 411-433.

⁷ Данилевич, В. Е. (1902). По поводу одного погребения, вырезанного с землей. Труды Харьковского Подготовительного Комитета по устройству XII археологического съезда / Ред. Е. К. Редина. Харьков. С. 361-364.

⁸ Данилевич, В. Ю. (1925). Археологічна минушина Київщини. ЗбІФВ УАН. 31. 173 с.

⁹ Гомоляко, А. (2009). З історії археологічних досліджень В. Ю. Данилевича на Слобожанщині. Література та культура Полісся. 49. С. 26-33.

¹⁰ Курінний, П. (2013). Історія археологічного знання про Україну. Видання 3-тє. Передмова і вступна стаття П. Горохівського. Умань: ПП Жовтий О.О. 150 с.

¹¹ Пічкур, С. С. (2012). Археологічна освіта в Києві у другій половині XIX – на початку XX століття. Археологія і давня історія України: Зб. наук. пр. Київ: ІА НАН України. 9. С. 208-212.

¹² Ляшко С. М. (2003). Про участь В. Ю. Данилевича у підготовці та роботі XII археологічного з'їзду у Харкові. Археологія. 2. С. 132-135.

¹³ Скирда І. М. (2018). XII археологічний з'їзд: передумови, перебіг подій, історичне значення: монографія. Харків. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. Харків: ХНУ. 272 с.

¹⁴ Скирда, В. В., Скирда, І. М. (2019). Виставка XII Археологічного з'їзду як форма репрезентації наукових результатів та взаємодії з громадськістю. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія», (54), 27-40.

¹⁵ Кармазіна, Н. В. (2014). XIII Археологический съезд в Екатеринославе: разработка комплексной программы исследования культурного наследия Юга России. Ученые записки Крымского федерального университета имени В. И. Вернадского. Исторические науки, 27 (66) (1), 29-37.

¹⁶ [Рец. на:] В. Е. Данилевич. Донецкое городище и город Донец, историко-археологический очерк (Археологическая летопись Юж[ной] России, (1904). [т.] IV. С. 183-197). Львів: Видавництво Світ. (2012). 16 с.

кладов, принадлежащих Мюнц-Кабинету Университета Св. Владимира», написанные мною в течение первых двух лет университетского курса, а также реферат, представленный мною летом 1893 года IX Археологическому съезду в г. Вильне, членом которого я состоял»¹⁷.

Представники Київської історичної школи професора Антоновича ґрунтовно займалися археологією під керівництвом самого Володимира Боніфатійовича Антоновича. Як відзначав П. П. Курінний, головною ідеєю цієї школи було те, що «археологія вважається одним із найважливіших джерел для пізнання культурного минулого країни. Тому всі історики цього напрямку свідомо використовують археологічне джерело для своїх побудов і майже всі проводять археологічні дослідження як польового, так і лабораторного порядку»¹⁸.

Ще студентом Василь Данилевич опанував практику польових археологічних досліджень. Він відзначав заслуги професора Антоновича у викладанні курсу археології в Університеті Св. Володимира: «Той курс слухали не тільки студенти-історики, але й студенти інших відділів, що цікавилися археологією. До своїх викладів В. Антонович приносив потрібні речі з Музею. Крім того, протягом курсу він водив слухачів неодноразово до Музею, докладно пояснюючи їм музейські збірки. Для тих-же слухачів, що хотіли фахово працювати в галузі археології, Музей був завжди приступний.... Але він не обмежувався університетською аудиторією й неодноразово читав публічні курси археології. Завдяки тому я міг ще гімназистом прослухати його перший курс археології... . Під час розкопів він добре і зрозуміло розповідав і грабарям, і відвідувачам розкопу про мету розкопу й про українську старовину. Таким чином знання того, що пам'ятки старовини мають наукову вагу поширювалося їм серед широких кіл суспільства. Завдяки тому чимало пам'яток минулого врятувалося для науки...»¹⁹.

З 1888 р. до осені 1905 р. Василь Данилевич досліджував неолітичну культуру на території Херсонесу. У своїй роботі «Остатки неолитической культуры на территории Херсонеса»²⁰ дослідник писав, що найбільше знахідок неолітичної культури було знайдено у центральній та південній частині міста. Знахідки, за словами вченого, досить одноманітні – знаряддя та уламки, які у свою чергу розподіляли на категорії: домашнього вжитку, зброї, знаряддя виробництва, залишки від виробництва знарядь. Матеріали, які використовували для виробництва знарядь, були різноманітні гірські породи: кремій, кварцит, зелений граніт, мармур, червоний вапняк, два знаряддя були зроблені із кістки тощо. Завдяки знахідкам, Василь Данилевич робить висновок, що на території Херсонесу та його акрополя була стоянка неолітичної людини, крім того, була і майстерня кам'яних знарядь, адже були знайдені залишки від виробництва знарядь та знаряддя були зроблені з місцевих гірських порід. Херсонеські знахідки вчений відносить до пізньої стадії неолітичної культури, зумовлюючи це тим, що обробка знарядь була пізнього неоліту.

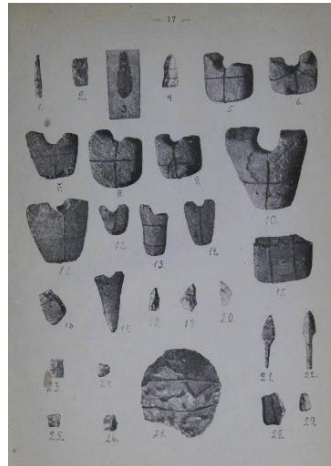
¹⁷ Гомоляко, А. О. З історії археологічних досліджень В. Ю. Данилевича на Слобожанщині. С. 27.

¹⁸ Курінний, П. Історія археологічного знання про Україну. С. 63.

¹⁹ Пічкур, С. С. Археологічна освіта в Києві у другій половині XIX – на початку XX століття. С. 210.

²⁰ Данилевич, В. Е. Остатки неолитической культуры на территории Херсонеса.

<https://elibr.ru/handle/123456789/212232>.

Знахідки неолітичної культури. (Херсонес). Neolithic culture finds. (Chersonese).

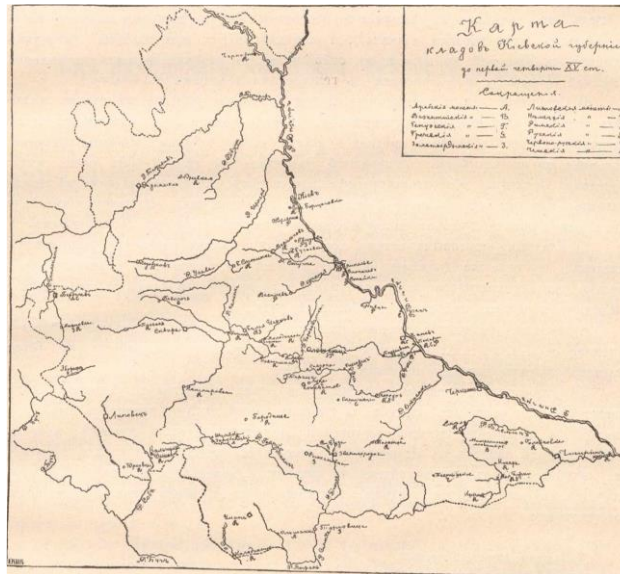
Данилевич, В. Е. (1911). Остатки неолитической культуры на территории Херсонеса. С. 17.
Danilevich, V. E. (1911). Remains of the Neolithic Culture on the Territory of Chersonesos. P.17.

Влітку 1893 р. Василь Данилевич самостійно досліджував неолітичну стоянку і майстерню, виявлену ним в урочищі Залоз'ї поблизу с. Кістені Рогачівського повіту Могилівської губернії. Докладний опис проведених ним розкопок він опублікував 1895 р. у часописі «Киевская старина», де зазначав, що знайшов дану стоянку завдяки вчителю жіночої гімназії, який приніс йому фрагмент орнаментованого посуду і попросив визначити ступінь давності. Вчитель повідомив, що залишив декілька знахідок на тому місці, де знайшов фрагмент посуду і вони поїхали до місця знахідки, яка виявилась стоянка кам'яного віку (неолітичний період). Всі знахідки Василь Данилевич поділив на три категорії: кераміка, кухонні залишки та крем'яні знаряддя (20 предметів)²¹. Значна частина виявлених ним знахідок була передана на зберігання до Археологічного кабінету Університету Св. Володимира, а решта залишилася в особистій колекції дослідника.

У 1895 р. вийшла робота археолога «Монетные клады Киевской губернии до первой четверти XV ст.»²², у якій автор зазначив 11 видів монет: грецька, римська, візантійська, арабська, литовська та інші, які розподілили у свою чергу на 4 групи. У своїй роботі вчений детально описав про кожен групу та вид монет. У підсумку зазначав, що скарби з боспорськими монетами дозволяють зрозуміти, що жителі території мали торгові відносини з грецькими колоніями, потім після них були римляни. Є монетні скарби які дають розуміння того, що були торгові відносини з Візантією, арабами та німцями, також з Кримом, так як знайшли один скарб з генуезькими монетами. Вчений підтверджує, що головним торівельним шляхом була річка Дніпро; більшість знайдених скарбів відносять починаючи з II ст. до Різдва Христового до XV ст., підтверджуючи те, що Київ був головним торговим центром. У самому місті велику частину скарбів знайдено у старій частині міста та на Подолі, менша частина – Печерськ, один скарб на Оболоні.

²¹ Данилевич, В. Е. Стоянка и мастерская каменного века в Могилевской губернии, исследованная летом 1893 года. С. 12-19.

²² Данилевич В. Е. Монетные клады Киевской губернии до 1 четв. XV в. С. 260-264.

Данилевич В. Е. (1895). Монетные клады Киевской губернии до 1 четв XV ст. С. 263.

Danilevich, V. E. (1895). Coin treasures of the Kiev province until the first quarter of the 15th century. P.263.

Особливо плідною й успішною була участь науковця в археологічних дослідженнях на Слобожанщині, які розгорнулися на початку ХХ ст. у зв'язку з підготовкою до ХІІ Археологічного з'їзду. У зв'язку з цим було створено Попередній комітет з підготовки ХІІ з'їзду.

З 1901 р. Василь Данилевич мешкав у Харкові. Вчений переїхав сюди з наміром здобути вчений ступінь магістра й обійняти посаду приват-доцента Харківського університету. 10 листопада 1901 р. молодого науковця було обрано членом Комітету й залучено до роботи зі створення карти монетних скарбів і знахідок поодиноких монет Харківської губернії. На вченого покладался також обов'язок організувати для учасників та гостей з'їзду виставку старожитностей. Його, за рішенням Комітету, було відряджено в археологічну експедицію для проведення наукових досліджень в Охтирському й Богодухівському повітах Харківської губернії. Разом з К. М. Мельник у вересні – жовтні 1901 р. ними було розкопано 52 кургани поблизу сіл Ницаха (25), Кириковка, Нова Горобина (18), Березівка, Буди (по 8 курганів). Під час наступних досліджень було обстежено також пам'ятки біля сіл Янків Ріг, Стара Горобина, Капітанські Вили, Журавне, Роздольне, Максимівна, Яблучне, ст. Мерчик, Бакирівка, м. Слов'янськ та інші²³. Дослідниками було виявлено та обстежено 2 стоянки та майстерні кам'яної доби на правому березі р. Донець поблизу с. Старий Кочеток Зміївського повіту та у піщаних дюнах уздовж р. Хухра. Результати досліджень у вигляді чотирьох наукових доповідей були виголошені В. Ю. Данилевичем на ХІІ Археологічному з'їзді, а потім опубліковані у науковій періодиці²⁴.

Про розкопки курганів поблизу села Буди та хутора Березівки описується у роботі «Раскопка курганов около с. Буди и х. Березовки, Ахтырского уезда Харьковской губернии»²⁵.

²³ Ляшко, С. М. Про участь В. Ю. Данилевича у підготовці та роботі ХІІ Археологічного з'їзду у Харкові. С. 132.

²⁴ Гомоляко, А. О. З історії археологічних досліджень В. Ю. Данилевича на Слобожанщині. С. 29.

²⁵ Данилевич В. Е. Раскопка курганов около с. Буди. Березовки Ахтырского уезда Харьковской губернии. С. 411-433.

У праці Василь Юхимович підкреслює, що великою причиною того, що цілих предметів з курганів не знайшлося, це « ... от корчевки леса покрывавшаго эту местность до недавнего времени, так и от интенсивной распахивки ея под буряки в последние годы»²⁶, тому було складно зрозуміти не тільки положення окремого знайденого предмета, але й деколи розмір та вид знахідки, так як вони були цілком зламані. Під час розкопки курганів знайдені гончарні вироби (їх було найбільше і в основному уламки глиняних посудин), вироби з каменю та кістки, вугілля, кістки людини (обпалені або зовсім перепалені) та уламки кісток тварин. У хуторі Березівка така ж проблема зі цілісними знахідками, як у с. Буді. Було знайдено дрібне вугілля, перепалені кістки людини, черепки грубих глиняних посудин, бронзова фібула прикрашена «так называемым глазным орнаментом», глиняні предмети, кістки тварин (корови, вівці, свині та черепахи) тощо.

Бронзова фібула прикрашена «так наз. глазным орнаментом».

The bronze fibula is decorated with «so-called. eye ornament».

Данилевич В. Е. (1905). Раскопка курганов около с. Будих. Березовки Ахтырского уезда Харьковской губернии. С. 428.

Danilevich, V. E. (1905). Excavation of burial mounds near the v. Budix. Berezovki, Akhtyrsky district, Kharkov province. P. 428.

Підсумовуючи свою роботу, вчений зробив висновок, що у курганах даної місцевості обряд поховання відбувався шляхом трупоспалення та припустив як цей процес виглядав. Також, археолог відніс виявлену культуру до кам'яного віку, обумовлюючи це тим, що не було знайдено жодної знахідки з металу, але зазначає, що це твердження є хибним. Так як знахідки з цих груп курганів є схожими з іншими курганами, які відносять до бронзового віку, скіфської доби тощо. «Однако, мы считаем себя в праве настаивать на своем определении, так как мы вовсе не считаем указанные аналогии доказательствами того, что население, оставившее курганы около с. Будь, было знакомо с обработкой бронзы или железа, что его культура должна быть признаной бронзовой и железной»²⁷, – писав у своїй роботі вчений. Щодо курганів на хуторі Березівка то до точного періоду вчений не відносить, а зазначає тільки те, що «К сожалению, наш материал столь беден и так испорчен, благодаря указанным выше причинам, что мы не считаем возможным делать какие-либо

²⁶ Данилевич В. Е. Раскопка курганов около с. Будих. Березовки Ахтырского уезда Харьковской губернии. С. 411.

²⁷ Там само. С. 426.

сопоставления. Отметим только, что наша раскопка в одном отношении сообщила совершенно новые данные, неизвестны до сих пор ученым»²⁸.

Данилевич В. Е. Раскопка курганов около с. Будих, Березовки Ахтырского уезда Харьковской губернии

Danilevich, V. E. (1905). Excavation of burial mounds near the v. Budix, Berezovki, Akhtyrsky district, Kharkov province

У свої доповіді «Несколько стоянок и случайных находок каменного века в Ахтырском и Богодуховском уездах, Харьковской губернии»²⁹, Василь Данилевич писав, що більшість науковців того часу вважали, що Харківська губернія немає ніякої цікавості у археологічному відношенні. Вчений думав інакше, і у своїй доповіді вказував, що губернія є цікавим об'єктом дослідження, особливо кам'яного віку. Разом з Катериною Мельник він дослідив декілька місцезнаходжень предметів кам'яного віку: с. Янківка (нині с. Іванівка, Сумська область), де було знайдені кам'яні предмети, нуклеуси, відбійники тощо; с. Кириківка (нині смт. Кириківка, Сумська область), де знайдені черепки та половина глиняного прясельця; с. Катанскія Вили, там знайдені полірувальники круглої форми, черепки посудин на яких використовувалося два види орнаментів – увігнутий та опуклий, причому у посудинах з увігнутим орнаментом зустрічається ще і лінійний, і ямковий орнамент та інші. У підсумку доповіді, вчений вказував, що існування людини у Ахтирському та Богохудівському повітах можна констатувати тільки у неолітичну епоху, але були стоянки біля с. Кириківка та Катанскія Вили кам'яного віку.

Як наочний експонат для XII Археологічного з'їзду Василь Данилевич зробив вирізку поховання 3 з кургану 8, дослідженого на межі сіл Кириківка та Нова Горобина. Поховання знаходилося на глибині 1,72 м. вчений описав мотиви, які спонукали його зробити вирізку поховання: «Археологические модели в музеях о многом говорят специалистам, но не дают возможности составить достаточно ясное представление лицам, не обладающим специальными познаниями в этой науке, но желающим получить знания. Последнее обстоятельство заставило западноевропейских археологов изменить постановку этого вопроса: они стали перемещать в музеи погребения с той землей, в которой они были

²⁸ Там само. С. 433.

²⁹ Данилевич, В. Е. Несколько стоянок и случайных находок каменного века в Ахтырском и Богодуховском уездах, Харьковской губернии: доклад. С. 7-14.

найдені». На той час це була одна з перших спроб такої роботи. Дослідник докладно описав усі етапи вирізки поховання у своєму рефераті «По поводу одного погребения, вырезанного с землей», у т. ч. технічну сторону перевезення 67-пудового експонату, описав положення кістяка^{30, 31}.

У рефераті Василь Данилевич писав, що вирізку одразу не можна було зробити, тоді він покритив її обгортковим папером і зазначав, що це була помилка, так як в музеї цей папір було складно прибирати з кісток. Звісно, що під час вирізки були зроблені помилки, так як це перший досвід вченого у такій роботі. Сама вирізка почалася з того, що навколо було зроблена глибока та широка траншея, щоб працівники могли там вільно робити наступний етап вирізки. При тому, навколо кістяка робилася траншея, щоб кістяк з землею, на якій він лежав, створив земляний стовп. Після цього працівники поклали раму на стовп, при чому облягали її не ударами, а натисканням, щоб не обсипалася земля. Коли земля була утрамбована, так щоб не прогиналася під рукою, то поховання прорізалася знизу і після цього клали під нього залізні листи та дерев'яне дно, а потім закріплювали з кришкою, утворюючи ящик. В кінці свого звіту археолог зазначав, що «... *питая скромную надежду, что мои ошибки в этом деле будут исправлены другими и, таким образом, вопрос о вырезке погребений мало по малу получит надлежащее развитие*»³². Викопане поховання Василь Данилевич, за тогочасною класифікацією Дмитра Яковича Самоквасова та Любор Нідерле, відніс до поховань кам'яного віку. Відповідно до сучасної періодизації воно, найімовірніше, належить до зрубної культури, зазначає І. М. Сकिда³³.

С. М. Ляшко відзначає, що у польовому щоденнику Василя Данилевича прослідковується загальноприйнята методика проведення розкопок, яка характерна для початку ХХ ст. Ось так, наприклад, виглядають записи у польовому щоденнику Василя Данилевича: «*На глубине 5 арш. глина, чернозем, почва более светлая. На глубине 5 арш. – кусочки костей человеческие, маленькие. Недалеко от центра, на З и В сторону тоже кости, по-видимому мелких животных. На Ю черепок красноватый. На В – черепок, грубые все. На той же глубине на С и Ю по черепку, на З – черепок. На глубине 5 арш. На З – черепки, на СВ – тоже. На глубине 5 арш., у зап. края кусок кости, на В сторону – беловатый черепок, у зап. края – 4 черепочка*»³⁴. Дослідник зауважує, що дана методика має суттєві недоліки, так як не дає змоги правильно встановити кількість поховань у кургані, їх хронологію, тип поховальної споруди тощо.

Улітку 1902 р. Василь Данилевич здійснив археологічне обстеження Донецького городища. Під час оглядової екскурсії до цього городища, організованої 18 вересня 1902 р. для учасників XII Археологічного з'їзду, вчений продемонстрував ділянку культурного шару, у короткій доповіді «Донецкое городище и город Донец» вказав на необхідність продовжувати вивчати цю археологічну пам'ятку. На основі аналізу археологічних матеріалів дослідник доводив сіверянське походження населення Донецького городища. На його думку, це місто було одним із тих форпостів, які Південна Русь висувала в степ у

³⁰ Ляшко, С. М. Про участь В. Ю. Данилевича у підготовці та роботі XII Археологічного з'їзду у Харкові. С. 132.

³¹ Данилевич, В. Е. По поводу одного погребения, вырезанного с землей. С. 361-364.

³² Там само. С. 364.

³³ Скида, І.М. XII археологічний з'їзд: передумови, перебіг подій, історичне значення. 62 с.

³⁴ Ляшко, С. М. Про участь В. Ю. Данилевича у підготовці та роботі XII Археологічного з'їзду у Харкові. С. 132.

моменти успішної боротьби з кочівниками і які покидалися мешканцями, коли ця боротьба не була успішною³⁵.

Як засвідчує М. С. Грушевський у своїй рецензії: «Д[обродій] Данилевич в своїй цікавій статті уставляє тотожність Донецького городища з Донцем у літописі і ставить питання про те, яка людність мешкала тут. Він прихилиється до гадки, що тут була турецька колонізація, і зв'язує з тим назву “Шаруканя-города”, як, мовляв, зветься се городище в народі. Сей вивід, однак, не переведений з відповідною докладністю, не обставлений аргументами, бо і сам автор, очевидно, не прийшов до сильного переконання в сій справі. Невиясненим лишається і те, оскільки автентичною і старою являється та назва Шаруканя-города»³⁶.

На основі зібраного археологічного й нумізматичного матеріалу археолог уклав карту скарбів і поодиноких знахідок монет Харківського краю та підготував насичену фактичним матеріалом роботу «Карта монетных кладов и находок отдельных монет Харьковской губернии» (Харків, 1903)³⁷. У своїй праці вчений зауважує, що у межах тогочасної Харківської губернії знаходять 15, а інколи 16 видів монет, які розподіляють на 4 групи. Також відзначив, що більшість скарбів припадає на район Сіверського Дінця, з чого зробив такі висновки, що Донець був головною торговою артерією цього краю в давнину; населення цього регіону в V – VI ст. тяжіло до півдня; в подальшому, до XIV ст. переважав східний напрямок і монетніклади дали підстави стверджувати про існування місцевого населення в краї і після татарської навали. Окрім того, дослідник склав і відповідну мапу монетних скарбів Харківщини³⁸. Здивувало археолога те, що не було знайдено жодної монети XI – XII ст., хоча в сусідній губернії, а саме у Полтавській, або у Київській та Волинській губерніях такі знахідки зустрічаються. «Не берусь сказать означает ли это слабость связи с древне-руским сначала политическим или культурным, а потом только культурным центром – Киевом, или в XI – XIII ст. население этого края было слишком малочисленно и бедно, вследствие чего монетные знаки были излишни для него?»³⁹, – писав у своїй роботі Василь Юхимович. Завдяки його праці було вивчено й описано давні монети й інші старожитності, що надходили до Харківського комітету з улаштування XII Археологічного з'їзду та до Музею мистецтв і старожитностей при Харківському університеті.

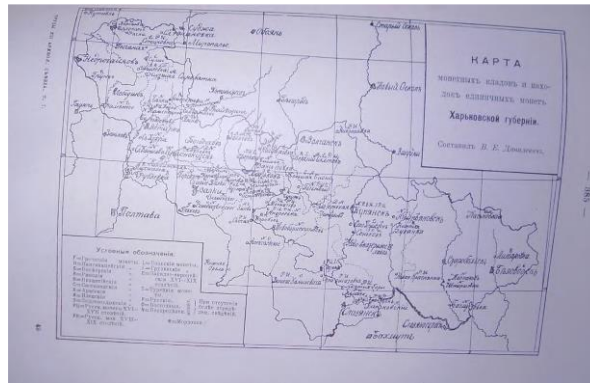
³⁵ Гомоляко, А. О. З історії археологічних досліджень В. Ю. Данилевича на Слобожанщині. С. 29.

³⁶ [Рец. на:] В. Е. Данилевич. Донецкое городище и город Донец, историко-археологический очерк (Археологическая летопись Юж[ной] России, (1904), [т.] IV, с. 183-197). Львів: Видавництво Світ. (2012). С.26-27.

³⁷ Данилевич, В. Е. (1905). Карта монетных кладов и находок отдельных монет Харьковской губернии. Труды XII Археологического съезда в Харькове. Москва. 1. С. 314-410.

³⁸ Гомоляко, А. О. З історії археологічних досліджень В. Ю. Данилевича на Слобожанщині. С. 29-30.

³⁹ Данилевич, В. Е. Карта монетных кладов и находок отдельных монет Харьковской губернии. С.382

Данилевич, В. Е. (1905). Карта монетных кладов и находок отдельных монет Харьковской губернии. С. 385.

Danilevich, V.E. (1905). Map of coin hoards and finds of individual coins of the Kharkov province. P. 385.

Під час підготовки виставки до XII Археологічного з'їзду виникли і певні труднощі. Перш за все, це стосувалося каталогізації її експонатів. Харківські науковці з цим не дуже поспішали. Голова Московського археологічного товариства Прасковія Сергіївна Уварова залишила наступний запис щодо цього у щоденнику: «Професори Н. Ф. Сумцов и А. Н. Краснов хлопчут об Этнографической выставке при Съезде с расчетом, что выставка эта послужит основанием будущего Этнографического Музея ..., но вместе с тем... когда дело дошло до составления каталога... – то никто за него не хочет приняться... В том же положении находится и устройство Выставки Первобытных древностей. Занимались раскопками Городцов, Багалей, Трефилев, Мельник, Покровский и Данилевич, но никто из них не может или не хочет заняться Выставкой... Егор Кузьмич Редин, единственный человек, всецело преданный делу»⁴⁰.

19 грудня 1902 р. Василя Юхимовича було обрано членом-кореспондентом Імператорського Московського археологічного товариства. Невдовзі вченого було включено до складу постійно діючої Комісії (1903 – 1905) з підготовки XIII Археологічного з'їзду, який мав відбутися в 1905 р. у Катеринославі. За дорученням Комісії у серпні 1903 р. В. Ю. Данилевич провів археологічні розкопки у володіннях харківського землевласника П. Харитоненка. Вчений розкопав дев'ять курганів кіммерійської та скіфської доби⁴¹.

Василь Данилевич двічі представляв Харківський університет на археологічних форумах. На XIII Археологічному з'їзді, який відбувся в Катеринославі 1905 р., він був співкерівником однієї з секцій і виступив з доповіддю про монетні скарби Катеринославщини і повідомив цінні дані, знайдені ним в ході розкопок в Таврійській губернії, де археолог досліджував три типи могильних споруд, курган і одне городище. Особливо цінним за результатами стало дослідження дольменів. В ході обговорення доповіді з'ясувалося, що кримські дольмени не мали аналогії з кавказькими⁴².

Як відзначає С. М. Ляшко, із 22 доповідей про «первісні старожитності» саме реферати Василь Данилевича та Катерина Мельник викликали жваву дискусію. Учасників засідань

⁴⁰ Скирда, В. В., Скирда, І. М. (2019). Виставка XII Археологічного з'їзду як форма репрезентації наукових результатів та взаємодії з громадськістю. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія», (54), С. 31.

⁴¹ Гомоляко, А. О. З історії археологічних досліджень В. Ю. Данилевича на Слобожанщині. С. 30.

⁴² Кармазіна, Н. В. XIII Археологічний з'їзд в Катеринославі: розробка комплексної програми дослідження культурної спадщини Півдня Росії. С. 32.

передусім зацікавило питання визначення хронології і культурної належності репрезентованих доповідачами пам'яток. Це було викликано тим, що більшість тогочасних дослідників хронологічно зараховувала пам'ятки пізнього енеоліту та ранньої бронзи до пізньокам'яного періоду. Під час дискусії був присутній і професор Володимир Антонович. Виявлені Василем Данилевичем під час спільної з Катериною Мельник «екскурсії» кургани та проведені розкопки сприяли дослідженню археологічних пам'яток Харківщини. Ці результати, окрім історіографічної цінності, можуть бути практично використані для складання й уточнення археологічної карти Харківської області. Зокрема, розкопки скіфських курганів біля сіл Ніцаха і Хухри дали змогу на початку 50-х років XX ст. наступним поколінням археологів виявити у цьому районі поселення ранньої залізної доби⁴³.

На третьому обласному історико-археологічному з'їзді, який відбувся 1906 р. у Володимирі-на-Клязьмі, Василь Данилевич виголосив доповідь, у якій оприлюднив головні результати археологічних розкопок неолітичних пам'яток, проведених ним улітку 1903 і 1905 р. у Таврійській та Херсонській губерніях⁴⁴.

У 1908 р. Василь Юхимович видав підручник з археології «Курс русских древностей», в якому описав шляхи формування та розвитку археології, навів приклади інших зарубіжних країн, давав визначення археології як науки та наголосив на важливому значенні археологічних з'їздів для вивчення пам'яток старовини: *«Каждый съезд вызывает интенсивную работу по изучению старины, в том числе и доисторических древностей, в более или менее значительном районе, намеченном для исследования ко времени съезда. Такое изучение местных древностей ведется, конечно, более систематично и полно, по заранее выработанным программам»*⁴⁵.

Лекційний курс Василя Данилевича, який він викладав на Вищих жіночих курсах у 1907 – 1908 рр., дозволяє дізнатися про його власне розуміння стану археологічної освіти: *«Успешное развитие доисторической археологии несколько затрудняется тем, что в наших университетах нет особой кафедры по этой науке. Лишь в немногих университетах читались особые курсы по доисторической археологии. Например, в Университете Св. Владимира такой курс читал до половины 90-х годов покойный проф. В. Б. Антонович...»*⁴⁶.

У 1925 р. вийшла праця вченого «Археологічна минувшина Київщини»⁴⁷, у якій Василь Данилевич описав стан тогочасної археології та окреслив ті проблеми, які поставали під час вивчення археологічної минувщини Київщини. Географічні кордони Київщини, він окреслив так: *«За справжню Київщину я визнаю лише тую територію, яку зрошують річки, що по них мешкали деревляни та поляни.... Тільки на півдні та на південь-заході я залишив у загальних рисах кордони старорежимної губернії. Сюди тяглася полянська колонізація, бо з природнього боку ця територія подібна до решти Київщини»*⁴⁸. У роботі зазначається про археологію Київщини під час палеоліту (не велика кількість матеріалу була про цей час на землях Київщини), мезоліту (вчений вказує стацію в Іскорості, знайдену Вікентія Хвойкою, який відносить її до палеолітичної, хоча Василь Данилевич доводить що вона належить до мезоліту), неоліту (стація біля Юрової гори дослідження проводив гр. Бобрінський, який за

⁴³ Ляшко, С. М. Про участь В. Ю. Данилевича у підготовці та роботі XII Археологічного з'їзду у Харкові. С. 133.

⁴⁴ Гомоляко, А. О. З історії археологічних досліджень В. Ю. Данилевича на Слобожанщині. С. 30.

⁴⁵ Пічкур, С. С. Археологічна освіта в Києві у другій половині XIX – на початку XX століття. С. 211.

⁴⁶ Там само. С. 211.

⁴⁷ Данилевич, В. Ю. (1925). Археологічна минувшина Київщини. *ЗбІФВ*. 31. С. 173.

⁴⁸ Там само. С. 3.

словами автора роботи, ненаукове), енеоліту (вказується трипільська культура). Описано бронзову та залізну культуру, скитську та сарматську культуру, добу великої мандрівки народів (вчений вказує що на той час не знайдено городища на Київщині, що можна віднести до цієї доби, але є відомості про сільське життя), середньовічну старовину.

Підсумуємо. Василь Данилевич зробив значний вклад в археологічну науку та освіту. Саме наукова школа професора Володимира Антоновича вплинула на різнопланову діяльність вченого, у тому числі його наукові заняття археологією. Починаючи з університетських років він під керівництвом професора Антоновича брав участь у розкопках. Археолог досліджував кам'яний вік, зокрема неолітичну культуру території Херсонесу, Могильовської, Харківської та Київської губерній. Він склав карту монетних скарбів Київської та Харківської губерній і детально описав її у своїх роботах. Василь Данилевич брав активну участь в розробці та втіленні XII археологічного з'їзду, і в якості наочного експонату виставки для колекції зробив вирізку поховання з кургану, що на той час було однією з перших спроб такої роботи. Також брав участь в інших археологічних з'їздах. У 1908 р. Василь Данилевич видав підручник з археології "Курс російських старожитностей", а також читав лекції в різних навчальних закладах. У 1925 р. була надрукована його робота, в якій він описав стан археології в той час і які проблеми виникали при вивченні археологічного минулого Київщини.

References

- Danilevich, V. E. (1911). *Ostatki neoliticheskoi kultury na teritorii Hersonesa [Remains of the Neolithic Culture on the Territory of Chersonesos]*. V.E. Danilevich. Kharkiv, 17 p.: Dept. print: Collection of Khark. ist.-philol. society in memory of prof. E.K. Redina. T. 19. <https://elibrary.ru/handle/123456789/212232> [in Russian].
- Danilevich, V. E. (1895). *Stoyanka i masterskaya kamennogo veka v Mogulevskoi gybernii, isledovana letom 1893 goda. [A parking lot and workshop of the Stone Age in the Mogilev province, explored in the summer of 1893]*. Kievskaya starina [Kiev Antiquity]. Kyiv. XLIX (April). 12-19 [in Russian].
- Danilevich, V. E. (1895). *Monetnye klady Kievskoi gybernii do pervoi chetverti XV veka. [Coin treasures of the Kiev province until the first quarter of the 15th century]*. Trudy 9-go archeologicheskogo s'ezda [Proceedings of the 9th Archaeological Congress]. Moscow. 1. 260-264 [in Russian].
- Lyashko, S. M. (2003). *Pro uchast' V. YU. Danylevycha u pidhotovtsi ta roboti XII Arkheolohichnoho z'yizdu u Kharkovi [About the participation of V. Yu. Danylevych in the preparation and work of the XII Archaeological Congress in Kharkiv]*. Arkheolohiya [Archeology]. Kyiv. 132-135 [in Ukrainian].
- Danilevich, V. E. (1905). *Raskopka kurganov okolo s. Budih. Berezovki Akhtyrskogo yezda Harkovskoi gybernii [Excavation of burial mounds near the v.Budix. Berezovki, Akhtyrsky district, Kharkov province]*. Trydu deviatnadsatogo archeologicheskogo sezda v Harkove, v 3 tomax/ pod red. Uvarovoi [roceedings of the Twelfth Archaeological Congress in Kharkov, in 3 volumes / ed. Uvarova]. Moscow. 1. 411-433 [in Russian].
- Danilevich, V. E. (1903). *Neskol'ko stoyanok i sluchanyh nahodok kamennogo veka v Akhtyrskom i Bogodyhovskom uyezdah, Harkovskoi gubernii: doklad [k protokoly vosemnadsatogo zasedania predvaritel'nogo komiteta po ustroistvu XII archeologicheskogo sezda v Harkove] [Several sites and accidental finds of the Stone Age in Akhtyrsky and Bogodukhovsky districts, Kharkov province: report [to the minutes of the eighteenth meeting of the preliminary committee on the arrangement of the XII archaeological congress in Kharkov]]* /V.E.

- Danilevich. Zapiski Imperatorskogo Harkovskogo universiteta [*Notes of the Imperial Kharkov University*]. 1. 7-14 [in Russian].
- Danilevich, V. E. (1902). Po povodu odnogo pogrebenia vyrezannogo s zemlei [*Concerning one burial carved from the ground*]. Trydi Harkovskogo Podgotovitel'nogo komiteta po ustroistvy XII AS/ Red. E.K.Redin [*Proceedings of the Kharkov Preparatory Committee for the arrangement of the XII AS / Ed. E.K. Redin*]. Kharkov. 361-364 [in Russian].
- Danilevich, V. E. (1905). Karta monetnykh kladov i nahodok otdelnykh monet Harkovskoi gybernii. [*Map of coin hoards and finds of individual coins of the Kharkov province*]. Trydu XII Archeologicheskogo siezda v Harkove [*Proceedings of the XII Archaeological Congress in Kharkov*]. Moscow. 1. 314-410 [in Russian].
- Danylevych, V. Y. (1925). Arkheolohichna mynuvshyna Kyivshchyny [*Archeological past of Kyiv region*]. Kyiv. 31.173 [in Ukrainian].
- [Retz. on:] V. E. Danilevich. (1904). Donetsk settlement and the city of Donets, historical and archaeological sketch (Archaeological chronicle of the South Russia. IV, 183-197). Lviv: Vidavnytstvo Svit. 2012 [in Russian].
- Gomolyako, A. (2009). Z istorii archeologichnykh doslidjen V. Yu. Danylevicha na Slobozhanshhy`ny` [*From the history of archeological researches of V. Yu. Danilevych in Slobozhanshchyna*]. Literatura ta cultura Polissya [*Literature and culture of Polissya*]. 49. 26-33 [in Ukrainian].
- Kurinnyi, P. (2013). Istoria archeologichnogo znanya pro Ukrainu [*History of archaeological knowledge about Ukraine*]. 3rd edition. Preface and introductory article by P. Gorokhivsky. Uman: PE Zhovtiy OO. 150 [in Ukrainian].
- Pichkur, S. S. (2012). Archeologichna osvita u Kyive u drygiy polovine XIX –na pochatky XX stolitta [*Archeology education in Kyiv in the second half of the XIX-early XX century*]. Arxeologiya i davnya istoriya Ukrayiny` [*Archeology and ancient history of Ukraine*]. Kyiv, 9. 208-212 [in Ukrainian].
- Skirda, I. M. (2018). XII archeologichniy z"yizd: peredymovu, perebig podiy, istorychne znachennya: monogphia/ IM Skyrda; Kharkiv.nat. Univ. V.N. Karazin. [*XII Archaeological Congress: preconditions, course of events, historical significance: monograph / IM Skyrda; Kharkiv*]. Kharkiv: KhNU. 272 [in Ukrainian].
- Skyrda, V. V; Skyrda, I. M. (2019). Vystavka XII Archeologichnogo z"yizdy jak forma reprezentazii naykovuh rezyl'tativ ta vzajemodii z gromadskist'u. [*Exhibition of the XII Archaeological Congress as a form of representation of scientific results and interaction with the public*]. Visnuk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V.N.Karamzina [*Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "History"*], (54), 27-40 [in Ukrainian].
- Karmazina, N. V. (2014). XIII Arheologicheskii siezd v Ekaterunoslave: razrabotka kompleksnoi programmy isledovania kulturnogo nasledia Yuga Rosii. [*XIII Archaeological Congress in Yekaterinoslav: development of a comprehensive program for the study of the cultural heritage of the South of Russia*]. Uchenie zapiski Krumnskogo federal'nogo universiteta imeni V.I.Vernadskogo [*Scientific notes of the V.I.Vernadsky Crimean Federal University*]. Historical sciences, 27 (66) (1), 29-37 [in Russian].

УДК 94(477-25)"1905/1914":338.47]:070

Ярослав Примаченко,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0003-3121-2607

Розвиток транспортних послуг у Києві на початку XX ст. на сторінках газети «Киевлянин»

Abstract. Rapid growth of the territory and population of Kyiv in the early twentieth century contributed to the rapid development of the city's transport economy. An extensive network of rail and water services intensified migration processes, ensuring a constant connection of the provincial center with the largest cities of the Russian Empire. In 1905, Kyiv had a population of 450,000. On the eve of the First World War, the population of Kyiv reached more than 629,000 inhabitants. The dynamics of population growth in Kyiv, the steady growth of the city area due to the accession of suburban areas, necessitated the development of public transport: tram lines were built, attempts were made to introduce bus services, etc. Significantly growing number of cars in Kyiv in the early twentieth century and the electrification of the tram marked a new stage in the development of the city's infrastructure. The development of Kyiv newspaper periodicals was inextricably linked with the economic and socio-cultural development of the city, which was reflected in the thematic focus of publications that were to meet the information needs of the city's population.

Keywords: Kyiv, early 20th century, transport services, public transport of Kyiv, periodicals, newspaper "Kievlyanin".

Газета «Киевлянин». 1910 р.

The newspaper «Kievlyanin». 1910

Актуальність. Знання стану справ із наданням транспортних послуг громадського транспорту Києва понад 100 років тому є актуальним для Києва ХХІ ст. Важливим інформаційним джерелом того часу були періодичні видання міста, зокрема газета «Києвлянин», яка регулярно інформувала киян про зміни, що відбувались у транспортних послугах громадського транспорту міста.

Мета статті: дослідити розвиток транспортних послуг у Києві на початку ХХ ст. на сторінках газети «Києвлянин».

Для розкриття теми статті ми вивчили інформацію про розвиток транспортних послуг громадського транспорту у Києві на початку ХХ ст., розміщену на сторінках газети «Києвлянин» за 1904 – 1913 рр.¹ та проаналізували праці дослідників О. Левчук² та С. Машкевича^{3, 4}.

Стрімке зростання території та населення Києва на початку ХХ ст. сприяло швидкому розвитку транспортного господарства міста. Розлога мережа залізничного й водного сполучення активізували міграційні процеси, забезпечивши постійне сполучення губерньського центру з найбільшими містами Російської імперії. У 1905 р. у Києві проживало 450 тисяч мешканців. Напередодні Першої світової війни населення Києва досягло 629,3 тисяч мешканців. Динаміка росту населення Києва, неухильне зростання площі міста за рахунок приєднання приміських зон, обумовили потребу у розвитку громадського транспорту: розбудовувались трамвайні лінії, робились спроби введення автобусного сполучення і т. д. Помітно зростаюча кількість автомобілів у Києві на початку ХХ ст. та електрифікація трамваю започаткували новий етап у розвитку міської інфраструктури. Розвиток газетної періодики Києва був нерозривно пов'язаний із економічним та соціокультурним розвитком міста, що відбилося на тематичній спрямованості видань, які мали задовольняти інформаційні потреби населення міста⁵.

У кінці ХІХ ст. Київ був з'єднаний з іншими містами Російської імперії залізницею⁶. На сторінках київських газет був розміщений розклад руху поїздів. Аналіз транспортно-довідкової інформації щоденних газет «Києвлянин», «Киевские вести» та «Последние новости» дозволяє відстежити зміни розкладу руху залізницею, які вносились двічі на рік: 18 квітня та 15 жовтня поточного року⁷.

¹ *Києвлянин*. 19 декабря 1904 р.

Києвлянин. 26 ноября 1905 р.

Києвлянин. 30 декабря 1905 р.

Києвлянин. 16 вересня 1906 р.

Києвлянин. 10 апреля 1913 р.

Києвлянин. 7 июня 1913 р.

Києвлянин. 8 июня 1913 р.

Києвлянин. 20 ноября 1913 р.

Києвлянин. 16 декабря 1913 р.

² Левчук, О. (2016). Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста (1905-1914 рр.). *Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць*. 50. С. 37-44.

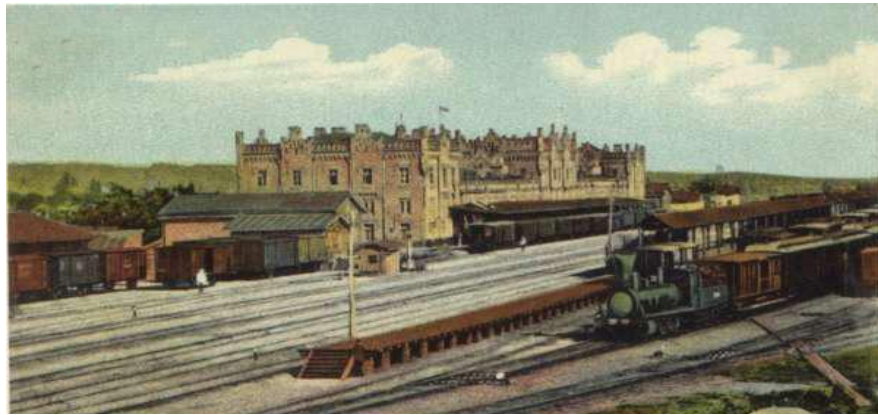
³ Машкевич, С. (2014). Трамвай як приватне підприємство: історія Товариства Київської міської залізниці. *Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць*. 44. С. 113-117.

⁴ Машкевич, С. (2013). До історії автобусного сполучення в дореволюційному Києві. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 115. С. 38-41.

⁵ Левчук, О. Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 37

⁶ *Києвлянин*. 26 ноября 1905 р.

⁷ Левчук, О. Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 38.

Київ-Пасажирський XIX ст.

Kyiv-Passenger XIX century

Газета «Киевлянин» за 1905 р. має відомості про кур'єрські, поштові, товарно-пасажирські та змішані поїзди, які з'єднували Київ з найбільшими містами Російської імперії Варшавою, Брестом, Калишом, Петербургом, Москвою, Курськом, Воронежем, Одесою, Харковом та ін.⁸ Щоденні пасажирські перевезення здійснювалися в 1905 р. за напрямками «Київ – Катеринослав», «Київ – Черкаси», «Київ – Гомель», «Київ – Чернігів» та «Київ – Чорнобиль». Так звані «дачні поїзди» у 1907 р. курсували щоденно за напрямками «Київ – Фастів», «Київ – Боярка», «Київ – Тетерів» та «Київ – Дарниця – Бориспіль», а з 1909 р. за напрямками «Київ – Мотовилівка» та «Київ – Бородянка»⁹.

У 1907 р. була розширена мережа водного сполучення: були додані «Києво – Пінська», «Києво – Могилівська», «Моги́лево – Оршанська», «Гомелево – Вятківська» гілки водного сполучення. Із червня 1913 р. судна почали курсувати у бік Ржищева. У 1913 р. було відкрито дачну лінію водного сполучення «Київ – Плюти», пасажирські перевезення якою здійснювалися з періодичністю один раз на день. Окрім пасажирських суден по всіх лініях здійснювалися рейси товаро-пасажирських та поштово-пасажирських перевезень¹⁰.

Київський кінний трамвай

Kyiv Horse Tram

⁸ *Киевлянин*. 24 августа 1905 р.

Там само. 26 ноября 1905 р.

⁹ Левчук, О. Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 38.

¹⁰ *Там само*. С. 39.

З кінця XIX ст. у Києві з'явився міський рейковий транспорт – кінний трамвай, лінії якого проходили за напрямками головних транспортних потоків міста: Поділ, Хрещатик, Велика Васильківська, Печерськ і т.д.

Трамвай на Царській (нині Європейській) площі, Київ

Tram on Tsar's (now European) Square, Kyiv

Будівництво та експлуатацію конки здійснювало спеціально створене з цією метою акціонерне Товариство Київської міської залізниці на чолі з відомим інженером та підприємцем Амандом Струве¹¹, який побудував у Києві першу в Російській імперії лінію електричного трамваю – київський трамвай (2 травня 1892 р.).

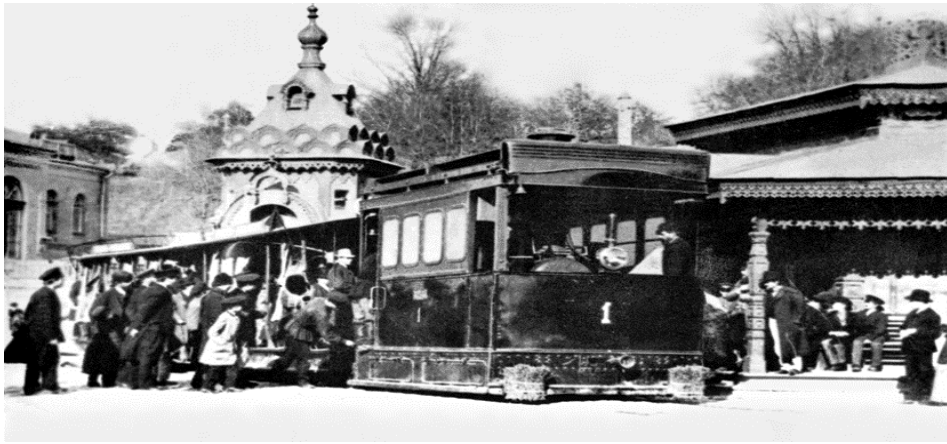

Київська конка

Kyiv Horse Tram

Попит на трамвай та певні технічні труднощі, викликані гористим рельєфом Києва, зумовили необхідність електрифікації рейкового транспорту. 1 червня 1892 р. було відкрито електричну ділянку від Царської площі (нині Європейської) до Олександрівської площі (нині Конtrakтової).

¹¹ Машкевич, С. Трамвай як приватне підприємство: історія Товариства Київської міської залізниці. С. 113.

Київський паровий трамвай

Kyiv Steam Tram

Як свідчить газетна періодика Києва, вся мережа трамвайних колій була електрифікована, витіснивши при цьому бюджетно невідповідні кінну та парову тягу¹².

Перший електричний трамвай Києва

The first electric tram in Kyiv

У 1904 р. після смерті київського мецената Лазаря Бродського, власника більше 65% акцій Товариства Київської міської залізниці, контрольний пакет перейшов у руки бельгійських акціонерів. 5 січня 1905 р. було організовано Бельгійське акціонерне товариство київських трамваїв, з яким була пов'язана історія розбудови та експлуатації рейкового сполучення Києва того часу.

Газетні матеріали дозволяють прослідкувати тарифи на пасажирські та вантажні перевезення, умови проїзду, визначити тривалість руху між окремими ділянками, виявити категорії міського населення, які могли користуватися умовами пільгового проїзду тощо.

Варто наголосити, що переорієнтація у володінні контрольного пакету акцій з січня 1905 р. на користь бельгійського капіталу не супроводжувалася підвищенням тарифів: розмір

¹² Левчук, О. Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 39-40.

плати за ділянку встановлювався Договором між Київською міською управою та Амандом Струве, підписаним ще влітку 1889 р. і залишався незмінним до осені 1914 р. включно.

Працівники міської залізниці Києва

Employees of the Kyiv railway

Трамвайні лінії розбивалися на окремі тарифні дільниці, відстань між якими коливалася від 1,8 до 2,3 км; проїзд однією дільницею становив 5 копійок. При безупинному курсуванні лінією пасажир отримував знижку – мінус 2 копійки за другу і кожен наступну дільницю. Існував також окремий пільговий тариф у розмірі 3 коп. для учнів, студентів, солдат та деяких інших категорій¹³.

В 1912 р. було введено в експлуатацію Слобідський мототрамвай (або ж Дарницький), маршрут якого визначався дільницями «Передмостова Слобідка» (сучасний Гідропарк) – «Микільська Слобідка» – «Дарниця»; вартість проїзду всією лінією становила 15 коп.¹⁴ Ціни на дачні лінії в сторону Святошино та Пущі-Водиці були ще вищими, але ці напрямки використовувались в основному в дачний сезон¹⁵.

Трамвай на Святошино

Tram on Svyatoshino

¹³ *Киевлянин*. 19 декабря 1904 р.

Киевлянин. 16 вересня 1906 р.

¹⁴ *Левчук, О.* Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 40.

¹⁵ *Там само*. С. 40.

Діяльність Бельгійського акціонерного товариства київських трамваїв безпосередньо стосувалася багатьох сторін міського повсякдення (мобільності населення, благоустрою, ремонту доріг, електропостачання), інтереси акціонерів та мешканців міста часто перетиналися, неоднократно створюючи конфліктні ситуації. Часто організація відмовлялася виконуватися обов'язки, покладені на неї чинним Договором. Це тягнуло за собою незаконне будівництво, порушення правил безпеки на дорогах та аварійні ситуації, відомості про які знаходимо на сторінках київських газет у рубриках «Хроніка», «Останні новини», «Місцеві новини» тощо^{16, 17}.

Наприклад, у газеті «Киевлянин» за 30 грудня 1905 р. замітка під назвою «Трамвай зійшов через сніг» інформує: *«Внаслідок густого снігу, що випав протягом ночі, вчора рух трамваїв у місті був вкрай ускладненим, на деяких ділянках зовсім припинений... в декількох випадках зійшли з рейок вагони...»*¹⁸.

Міська влада Києва часто вдавалася до штрафів Товариства Київської міської залізниці. Київська преса зберігла відомості про чисельні санкції, які інколи досягали великих розмірів. Наприклад, взимку 1908 р. за невчасне прибирання снігу і змітання його на суміжні мостові, Товариство було оштрафовано на суму 7 тис. 343 руб. Інколи «трамвайному товариству» вдавалося оскаржувати рішення і ухилитися від оплати штрафу¹⁹.

У 1913 р. Київ організував автобусне сполучення, як альтернативу трамваю²⁰.

Київські газети інформували киян про новий вид транспорту: його запровадження, схему руху, тарифи на послуги та умови проїзду. Найбільш активно проблема обговорювалася на сторінках офіційних «Київських губернських ведомостей» та «Киевлянина». Матеріали газетних видань засвідчують придбання містом п'яти автобусів німецької фірми «Бенц», чотири з яких мали регулярно знаходитися в русі, п'ятий – резервний, був запасним на випадок псування одного з чотирьох²¹.

Було розроблено дві маршрутні автобусні лінії: «Олександрівська площа – Виставка (сьогодні – район Національного спортивного комплексу «Олімпійський»)» та «Олександрівська площа – Залізничний вокзал (у той час знаходився в районі сучасної станції метро «Либідська»)». Як і трамвайні лінії, автобусні маршрути поділялися на тарифні ділянки, при вартості проїзду у розмірі 10 коп. за першу ділянку і відповідно по 5 коп. за кожну наступну²².

Зранку до 12 години дня плата за проїзд в межах однієї ділянки понижувалася з 10 коп. до 5 коп. Такі заходи приймалися з метою «дати можливість користуватися автобусним сполученням службовцям громадських і державних закладів, приватних підприємств і взагалі особам з незначним достатком»²³. Автобуси курсували від 8 ранку до 11 вечора²⁴.

Як інформувала київська преса, «не дивлячись на встановлення тарифу, що перевищував вдвоє тарифи міської залізної дороги, автобуси часто абсолютно заповнюються

¹⁶ Левчук, О. Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 40.

¹⁷ Машикевич, С. Трамвай як приватне підприємство: історія Товариства київської міської залізниці. С. 117.

¹⁸ Киевлянин. 30 декабря 1905 р.

¹⁹ Левчук, О. Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 41.

²⁰ Машикевич, С. До історії автобусного сполучення в дореволюційному Києві. С. 39.

²¹ Киевлянин. 7 июня 1913 р.

²² Киевлянин. 10 апреля 1913 р.

²³ Киевлянин. 7 июня 1913 р.

²⁴ Левчук, О. Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 41.

публікою і за час експлуатації дають в середньому, при погашенні всіх експлуатаційних витрат по амортизації, до 15 руб. в добу чистого прибутку з кожного автобуса»²⁵.

Перші місяці курсування автобусів по Києву були прибуткові. Але у гонитві за наживою водії автобусів почали їздити швидко, що кореспонденти київських газет називали «скаженною їздою». Водії автобусів прагнули взяти більше пасажирів, які чекали на трамвайних зупинках, автобуси набирали шаленої швидкості, це призводило до численних аварій. Київська газетна хроніка того часу рясніє відомостями про зіткнення автобусів з візниками, трамваєм, про травмування пішоходів²⁶.

Все це зумовило збитковість безрейкового громадського транспорту: доходи, отримані від перевезення пасажирів станом на листопад 1913 р. вже не покривали витрати на ремонтні роботи²⁷. Майбутнє автобусного підприємства було остаточно вирішено після того, як на розі Маріїнсько-Благовіщенської та Кузнечної (нині – Антоновича) вулиць в ніч на 13 грудня 1913 р. автобус № 1 згорів від займання бензину в карбюраторі²⁸.

Київська влада заборонила курсування автобусів через значні збитки, принесені місту у 1914 р. Автобусне сполучення, намагаючись створити альтернативу рейковому громадському транспорту, проіснувало в Києві трохи більше 1,5 року. Як свідчать дані київської газетної періодики, принісши значні збитки місту, автобусний рух був визнаний безперспективним. До нього повернулися лише в 1925 р²⁹.

Отже, газетна періодика Києва, зокрема інформація на сторінках газети «Киевлянин», дозволяє сформулювати уявлення про розвиток транспортних послуг у Києві на початку ХХ ст.

References

- Kievlyanin. (1904). 19 December [in Russian].
Kievlyanin. (1905). 30 December [in Russian].
Kievlyanin. (1906). 16 September [in Russian].
Kievlyanin. (1913). 10 April [in Russian].
Kievlyanin. (1913). 7 June [in Russian].
Kievlyanin. (1913). 8 June [in Russian].
Kievlyanin. (1913). 20 November [in Russian].
Kievlyanin. (1913). 16 December [in Russian].
Levchuk, O. (2016). Hazetna periodyka Kyieva yak dzherelo vyvchennia transportnykh posluh mista (1905-1914 rr.) [Newspaper periodicals of Kyiv as a source of studying the city's transport services (1905-1914)]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy: Zbirnyk naukovykh prats [Ethnic history of the peoples of Europe: Collection of scientific works]*. 50. 37-44 [in Ukrainian].
Mashkevych, S. (2014). Tramvai yak pryvatne pidpriemstvo: istoriia Tovarystva kyivskoi miskoi zaliznytsi [Tram as a private enterprise: the history of the Kyiv City Railway Society]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy: Zbirnyk naukovykh prats [Ethnic history of the peoples of Europe: Collection of scientific works]*. 44. 113-117 [in Ukrainian].

²⁵ *Киевлянин*. 7 июня 1913 р.

²⁶ *Киевлянин*. 8 июня 1913 р.

²⁷ *Киевлянин*. 20 ноября 1913 р.

²⁸ *Киевлянин*. 16 декабря 1913 р.

²⁹ *Левчук, О.* Газетна періодика Києва як джерело вивчення транспортних послуг міста. С. 41-42.

Mashkevych, S. (2013). Do istorii avtobusnoho spoluchennia v dorevoliutsiinomu Kyievi [*To the history of bus service in pre-revolutionary Kyiv*]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriiia [*Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. History*]. 15. 38-41 [in Ukrainian].

УДК 94(477-25)"1942":341.324

Борис Щерба,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0003-2820-9765

**Діяльність Музею-Архіву переходнової доби
як приклад спроби відродження національного життя
в окупованому Києві у 1942 р.**

Abstract. The article is devoted to the study of the period of the Nazi occupation of Kyiv on the example of the activities of the institution of the Museum-Archives of the transition period, as the intellectual center of the Kyiv scientists.

An objective and impartial study of the period of Nazi occupation of Kyiv is the relevance of the topic. In addition, the relevance of the topic lies in the study of the archival materials of the Museum-Archive, because the institution collected and systematized data on destruction and genocide, arranged by the Soviet authorities in Ukraine from 1918 to 1941. Studying the negative influence of the Bolsheviks on Ukraine is an important part of post-Soviet consciousness, necessary for an objective understanding of the history of Ukraine.

Keywords. occupation, Nazis, Ukrainian scientists, Museum-Archive of the transition period, propaganda, Kyiv, 1942.

Актуальність. Об'єктивне і неупереджене вивчення періоду нацистської окупації Києва становить актуальність теми. Крім того, важливість теми полягає також у вивченні самих архівних матеріалів Музею-архіву, бо установа збирала і систематизувала дані про руйнування і геноцид, влаштовані радянською владою в Україні з 1918 по 1941 рр. Вивчення негативного впливу більшовиків на Україну є важливою частиною формування пострадянської свідомості, необхідній для об'єктивного розуміння історії України.

Мета статті: висвітлити діяльність Музею-Архіву переходнової доби як спроби відродження наукового життя національно свідомої інтелігенції в умовах окупованого нацистськими військами Києва у 1942 р.

Для розкриття теми статті ми проаналізували праці дослідників, що були дотичні до досліджень діяльності Музею-Архіву переходнової доби: Салата О.О.¹, Матвійчук Г.²; праці присвячені періоду окупації: Главацького М.³, Букета Є.⁴. Головне джерело – архів Музей-Архіву переходнової доби⁵.

¹ Салата, О. Діяльність Музею-Архіву переходнової доби як науково-дослідницького осередку окупованого Києва в період Другої світової війни.

https://www.researchgate.net/publication/344905277_OO_Salata_DIALNIST_MUZEU-ARHIVU_PEREHODOVOI_DOBI_AK_NAUKOVO-DOSLIDNICKOGO_OSEREDKU_OKUPOVANOGO_KIEVA_V_PERIOD_DRUGOI_SVITOVOI_VIJNI

² Матвійчук, Г. Робота «Музею-Архіву переходнової доби» як культурно-пропагандистського закладу окупованого Києва в період Другої світової війни. с.56-66.
<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11479/1/Matviychuk.pdf>

³ Главацький, М. Культурно-освітня діяльність органів німецької окупаційної влади на території генеральної області «Київ» 1941-1944 рр. С.50-57 https://shron1.chtyvo.org.ua/Hlavatskyi_Maksym/Kulturno-osvitnia_diialnist_orhaniv_nimetskoj_okupatsiinoj_vlady.pdf

⁴ Букет, Є. Київська «Просвіта» під час гітлерівської окупації. 2013. <http://slovoprosvity.org/2013/06/13/kyivs-ka-prosvita-pid-chas-hitleriv/>

⁵ Державний архів Київської області, фонд Р-2412.

Нацистська окупація малювалася радянською владою виключно у негативних тонах: «Началась 25 месячная ночь нацистской оккупации»⁶, «Приступив к планомерному уничтожению населения (...)»⁷, тобто картина повного запусітіння міста.

Однак, для української культури, як німецька, так і радянська окупація, справляли великий, але неоднозначний, вплив. З одного боку, створювалася ілюзія, що окупаційна влада сприяла розвитку культури, а з іншого боку, культура та освіта повинні були виконувати пропагандистські функції, прославляючи тих чи інших загарбників.

Вивчення діяльності МАПД дозволяє об'єктивно поглянути на культурне життя Києва під час німецької окупації.

Вважаємо доречним показати загальними рисами стан Києва після того, як німці увійшли в нього 19 вересня 1941 р.

18 вересня 1941 р. радянські війська перед відступом з Києва підірвали не лише військові об'єкти (мости і залізничні колії), а й громадські об'єкти, необхідні для життєдіяльності міста: вокзали, текстильні фабрики, електростанції і водогінні станції. Таким чином більшовики залишили місто без води, електрики, без можливості готувати їжу. Також були знищені запаси продовольства (наприклад, кілька тон борошна були викинуті в Дніпро).

За спогадами Лева Дудіна, при вступі німців до Києва, жителі чекали грабежів, але їх не було. «Немцы разместились быстро, спокойно и никого не трогали»⁸. Вже 21 вересня почала працювати Київська міська управа. На роботу туди приймали тільки непартійних українців, які були записані такими в радянських паспортах. Це була традиційна для нацистів політика расової сегрегації, спрямована на розпалювання міжнаціональної ворожнечі.

Управа розпочала роботу в складних умовах. Міське господарство було знищено, склади і магазини розграбовані відступаючими радянськими військами. Однак ентузіазм людей, їх надія на «новий НЕП» поступово могли подолати розруху.

Треба відмітити, що крім підризу деяких будівель під час відступу радянських військ, більшовики запланували ще масштабніше руйнування Києва. Радянські диверсанти, що залишилися у місті, підпалили і підірвали Київ. Пожежа тривала три дні. Тисячі людей (не окупантів, а пересічних робітників, пролетаріїв) позбулися майна, житла. Знищені будівлі бібліотек, музеїв, вищих навчальних закладів. Місто врятував один з радянських підризників, який передав план розміщення вибухівки німцям. Інакше все місто було б знищено.

Упорядкування життя українського населення німецька влада залишала на розсуд місцевої влади, створеної з місцевих жителів. Окупанти намагалися проводити політику, спрямовану на перетворення України в багату і корисну колонію Німецької імперії (Рейху). Народ при цьому повинен був стати джерелом дешевих і високоякісних трудових ресурсів. Цей намір здійснювалося спорадично, непослідовно і в підсумку призвело до ненависті місцевого населення до окупантів⁹.

Незважаючи на важку ситуацію, місцева інтелігенція думала не тільки про виживання, а й про продовження своєї наукової діяльності. Нацисти визнавали необхідність існування технічної освіти. Однак, як висловився доктор фон Франк'є (керівник групи «Наука» в

⁶ История Киева. 1985 / под ред. Ю.Ю.Кондуфора. Киев: Наукова думка. Т.3. Кн.1. С.326.

⁷ Там само. С.328.

⁸ Под немцами: воспоминания, свидетельства, документы. (2011). С.268.

⁹ Der Nurnberger Prozess. Ausgewelt und eingeleitet von Prof. Dr. P. A. Steiniger. Berlin. (1957). Bd. II. S.259. (Украина в стратегических планах Германии. <http://litopys.org.ua/ukrxr/a13.htm>)

Києві): «Жодна німецька служба не відчувала потреби в послугах вузів та інститутів гуманітарного профілю»¹⁰.

Незважаючи на негативне ставлення до гуманітарних аспектів життя і науки, нацисти все-таки дозволили діяльність театрів, музеїв, Академії наук. Вони планували використати ці установи для пропаганди переваг свого режиму, а також з метою пожвавлення культурного життя, відволікання киян від труднощів побуту.

Місцева національно свідомо інтелігенція прагнула відродження національного культурного та наукового життя, але під час більшовицької окупації цього неможливо було втілити. Під час німецької окупації бажання нової адміністрації пожвавити культурне життя співпало з прагненням науковців.

Треба відзначити, що політика окупаційної влади щодо України була непослідовною, що пояснювалося протиріччями між А.Розенбергом (міністр східних окупованих територій) і Е. Кохом (рейхкомісар України) щодо необхідного рівня культурності й освіченості підкорених українців.

Прагнення здійснити ці цілі лежить в основі створення Музею-Архіву переходною доби (далі – МАПД – Б.Щ.). Недостатня джерельна база породжує певну невизначеність у питанні його заснування. Відповідно до твердження О.Оглобліна, установа була створена указом Голови міста Києва від 26.03.1942 р.¹¹ Однак в нашому розпорядженні є Постанова № 74 від 17.04.1942 р за підписом т. в. о. Глави міста Києва Л.Форостівського «Про Заснування Музею-архіву (...)»¹². Також треба відзначити, що створення МАПД було схвалено київським штадткомісаріатом¹³.

МАПД розміщувався на Олександрівській площі, 8 (сучасна Контрактова площа). Приміщення складалось з 12 кімнат, загальною площею 296 кв.м¹⁴. Будівля збереглася до цього дня.

Будівля Музею-Архіву переходною доби, Київ

The building of the Museum-Archive of the transition period, Kyiv

¹⁰ Салата, О.О. Діяльність Музею-Архіву переходною доби як науково-дослідницького осередку окупованого Києва в період Другої світової війни. <https://www.researchgate.net/publication/34905277>

[OO Salata DIALNIST MUZEU-ARHIVU PEREHODOVOI DOBI AK NAUKOVO-DOSLIDNICKOGO OSEREDKU OKUPOVANOGO KIEVA V PERIOD DRUGOI SVITOVOI VIJNI](#)

¹¹ Державний архів Київської області (далі – ДАКО). Ф. 2412. Оп.1. Спр.1. Арк.1.

¹² ДАКО. Ф. 2412. Оп.1. Спр. 25. Арк. 6.

¹³ Там само. Спр. 3. Арк. 1.

¹⁴ Там само. Спр. 32. Арк. 133.

МАПД мав на меті документально зобразити зміни Києва в умовах німецької окупації, зрозуміло, підкреслюючи тільки позитивні сторони цього процесу. Треба було показати, як нацисти відроджують Київ після руйнування його відступаючими радянськими військами. А також необхідно було відобразити, яку допомогу надавало нацистам українське населення, як в справі боротьби з більшовизмом, так як і в справі свого національно-культурного і господарського відродження.

МАПД мав намір збирати, систематизувати й охороняти історичний матеріал, пов'язаний з періодом «визволення» Києва (з 19.09.1941 р.). Під цими матеріалами розумілися фотознімки, картини, листівки, книги, документи, записані й усні свідчення різних осіб, речі і т.д.¹⁵

МАПД підпорядковувався відділу культури і освіти Київської міської управи по секції музеїв, бібліотек, архівів і охорони пам'яток культури¹⁶ та прагнув показати процес створення нового життя України, в першу чергу її столиці – Києва. У документах МАПД неодноразово зустрічається поєднання «Київ-столиця України», «Київ – центр національного відродження». Це не могло відповідати прагненням рейхскомісара Е. Коха, який протиставляв розвиткові національного руху українців. Саме тому він організував адміністративний центр рейхскомісаріату в Рівному, щоб не давати надії на відродження національного життя України символом якого завжди був Київ.

Згідно з Положенням про МАПД ця організація є науково-дослідницькою (а не пропагандистською, як вважають деякі дослідники). Основними цілями діяльності МАПД покладав відображення:

Історичного значення боротьби німецького народу з більшовизмом у світовому масштабі.

Цей пункт Положення цілком логічний, якщо врахувати варварське поводження більшовиків в Києві в період їх окупації міста. Також національно орієнтована інтелігенція не могла не бути вдячною німецькій владі за можливість займатися відродженням (створенням, розвитком) культури українського народу на противагу інтернаціоналізму більшовиків.

Відображення ролі німецької армії під керівництвом А. Гітлера у визволенні Києва і України від більшовицької окупації.

Тобто, замість червоної окупації мала місце коричнева окупація. При цьому остання дала можливість проявитися здоровому українському національному духові після більшовицького руйнування національного життя.

Допомози українського народу німецької армії в її боротьбі проти більшовизму.

Виявлення українського національного духу в подоланні руйнівної більшовицької спадщини.

Зусиль німецької влади і «наших кращих людей» по відновленню порядку та ліквідації шкоди, завданої українській столиці – Києву¹⁷.

Принципово важливим є пункт в Положенні: « (...) отже процес творення нового національного життя України, насамперед в її столиці – Києві»¹⁸. Цей пункт розкриває цілі і надії національно орієнтованої інтелігенції, що згуртувалася навколо МАПД – створення (відродження) національного життя після фактичного знищення цього життя більшовиками, оскільки підкреслює, що Київ – столиця, тобто символ незалежності України.

¹⁵ ДАКО. Ф. 2412. Оп.1. Спр. 25. Арк. 10.

¹⁶ Там само. Арк. 2.

¹⁷ Там само. Арк. 1.

¹⁸ Там само.

На чолі МАПД стояв директор, який призначався указом Голови міста Києва. Як впливає з назви, існували два основних відділи: музейний і архівний з окремими науковими кабінетами, але загальним фондом й експозиційною частиною.

При МАПД існували фотолабораторія й художня студія (відділ).

Діловодство, фінанси, господарська частина знаходилися під контролем канцелярії, бухгалтерії та господарської частини, які підпорядковувалися безпосередньо директору.

Штат установи складався з 16 співробітників¹⁹, пізніше штат був скорочений на 25%.

Крім штатних співробітників, директор МАПД мав право, за необхідності, запрошувати на роботу, на умовах «акордної» оплати, тимчасових співробітників (художників, фотографів, декораторів для експозицій, технічних співробітників).

Також МАПД співпрацював з 26 науковими консультантами й 10 науковими та художніми працівниками (які працювали за договорами), які розробляли різні теми²⁰.

Співробітники установи (крім директора), призначалися директором, згідно порядку, встановленого Управою міста. Установа мала статус юридичної особи.

Бюджет МАПД складався з асигнувань міської управи згідно з бюджетом і звітністю, затверджених відділом фінансів міської управи. МАПД міг отримувати доходи від плати за вхід, від продажу репродукцій з музейних експонатів.

Установа мала власну печатку і штамп, затверджені відповідно до порядку, встановленого міською управою.

Заробітна плата була дуже низькою. Наприклад, директор отримав 1560 крб. на місяць²¹, а вартість 1 кг сала складала приблизно 1500 крб., зарплата вартового – 280 крб., дорівнювала вартості 28 яєць (1 яйце – 10 крб.). Хліб коштував 300 крб. за буханку.

У самій назві МАПД відчувалося деяке розпорошення сил, на що вказував Володимир Варламович Міяковській на науковому пленумі 6 травня 1942 р. Він запропонував прибрати слово «архів» з назви²².

МАПД мав намір проводити роботу у вигляді виставок, а при накопиченні матеріалу перейти вже до постійної експозиції²³.

Колектив установи планував провести три виставки за перший рік свого існування:

1. Київ в умовах більшовицького гніту.
2. Визволення Києва німецькою армією від більшовицького гніту.
3. Відродження українського національного життя в Києві²⁴.

Перша виставка на тему «Руйнування пам'яток культури більшовиками в Києві» була відкрита 16 липня 1942 р. (через три місяці після указу про заснування установи 17 травня 1942 р.). Виставка наочно показувала варварське ставлення більшовиків до надбань багатовікового періоду розвитку цивілізації в столиці України, систематичне руйнування пам'яток культури під час майже 25-річного панування, що відбулося головним чином на пам'ятниках релігії.

Виставка складалася з шести розділів. Перший (вступний) розділ розкривав систематичну боротьбу радянської влади проти української національної культури.

Другий розділ показував, що з самого початку і до кінця, навіть в період так званого «соціалістичного будівництва» більшовики дотримувалися принципової лінії знищення національних культурних пам'яток.

¹⁹ ДАКО. Ф. 2412. Оп.1. Спр. 25. Арк.1, 2.

²⁰ Там само. Спр. 9. Арк. 2-4.

²¹ Там само. Спр. 32. Арк. 13 6.

²² Там само. Спр. 3. Арк. 2.

²³ Там само. Спр. 2. Арк. 6.

²⁴ Там само. Арк.10.

Третій розділ ілюстрував втрати, завдані більшовиками церковним пам'яткам. Також були показані спроби українських вчених зупинити руйнування пам'яток. При цьому було показано протилежне ставлення до пам'ятників минулого в Німеччині та зі сторони німецької влади в Україні.

Четвертий розділ був присвячений руйнуванню і запустінню пам'яток цивільної архітектури, щоб показати, що більшовики негативно ставилися не тільки до релігійної спадщини, а й до всіх культурних пам'яток історичного минулого українського народу.

П'ятий розділ був найбільш пропагандистським, так як представляв у негативному вигляді досягнення радянських архітекторів для ілюстрації неспроможності твердження більшовиків про їх допомогу у розвитку української культури. Ми вважаємо цей розділ пропагандистським, так як самі німці визнавали досягнення радянської монументальної архітектури, для знайомства з якими до Києва приїжджали видатні нацистські архітектори.

Шостий розділ показував руйнування Києва більшовиками після захоплення Києва вермахом²⁵.

Фінальний стенд показував постанови ВКП (б) про охорону пам'яток архітектури для протиставлення їх слів їх справам, щоб показати брехливу і лицемірну сутність радянського режиму²⁶.

Експозиція була розміщена на 14 стендах, серед яких стенди «Київ до революції 1917 р.», 12 стендів із документальними матеріалами. Організаційною роботою виставки керувала Л. М. Руліна (вчений секретар та керівник музейного відділу).

Режим роботи цієї виставки був наступним: понеділок, вівторок, четвер, п'ятниця - музей відкритий з 14.00 до 18.00. В суботу: з 14.00 до 16.00. У неділю: з 10.00 до 16.00. У середу МАПД був закритий для відвідувачів²⁷. Вхід на виставку був безкоштовний²⁸. За місяць виставку відвідало близько 500 осіб²⁹. В середньому, МАПД відвідували 21 чоловік в день³⁰.

Передбачалося відкрити другу виставку «Визволення Києва німецькою армією від більшовицького гніту» на річницю захоплення Києва нацистами, 19 вересня 1942 р. На виставці мало бути представлено відродження господарського і культурного життя Києва: виробництво промисловості, трудова допомога Києва Німеччині, відродження національно-культурного життя «столиці України»³¹.

Однак 19.09.1942 р. не вийшло відкрити цю виставку, оскільки в МАПД не було достатньої кількості коштів, через що довелося змінити робочий план виставки, значно скоротивши її. Однією з головних причин затримки стала відсутність електрики (з середини липня 1942 р.), що заважало роботі фотолабораторії. Директор МАПД О. Оглоблін писав про те, що установи, в які були направлені запити на матеріали, передавали їх з великими затримками. Роботу над підготовкою виставки планували закінчити в жовтні 1942 р.

Крім виставкової діяльності, МАПД збирав матеріали, які повинні були бути використані як для виставок, так і для фондової роботи.

Важливою частиною роботи МАПД були наукові пленуми, які охоплювали теми історії Києва, що виходили за хронологічні рамки «перехідного періоду». Пленуми повинні були відбуватись щосередини. У звіті про діяльність МАПД ми знайшли інформацію, що в травні

²⁵ ДАКО. Ф. 2412. Оп.1. Спр. 10. Арк. 9,10.

²⁶ Там само. Арк. 6.

²⁷ Там само. Спр. 32. Арк. 285.

²⁸ Там само. Спр. 10. Арк.1 об.

²⁹ Там само. Спр. 2. Арк. 23.

³⁰ ДАКО. Ф.2412. Оп.2. Спр. 244. Арк. 43.

³¹ ДАКО. Ф.2412. Оп.1. Спр. 25. Арк. 14.

1942 р. відбулося 4 таких засідання³². Протокол №1 наукового пленуму МАПД був складений на засіданні 6 травня 1942 р., саме в середу³³.

Прикладом теми, далекої від ХХ ст., можемо назвати доповідь М. В. Хрістенка «Київська архітектура XVIII ст.». Цю доповідь Н. Д. Полонська-Василенко оцінила високо: «На мою думку доповідь п. Хрістенка настільки інтересна і важлива, що я вважаю за потрібне її надрукувати. Доповідач використав архівні матеріали які вже загинули. Він відкрив тих архітекторів XVIII ст., яких ми не знали, або знали дуже поверхово. Все це збільшує наукове значення цієї доповіді»³⁴.

Питання припинення діяльності МАПД залишається відкритим. Серед дослідників поширена думка, що це сталося в жовтні 1942 р. Дійсно, документація установи була припинена саме тоді. Однак ми вважаємо, що це сталося раптово, за незрозумілої причини. В архіві МАПД ми не знайшли наказ про припинення діяльності музею.

Деякі дослідники говорять про те, що це сталося через негативне ставлення німецького керівництва до діяльності МАПД. Але в документі від 21.10.1942 р. розміщено доручення штабткомісара Києва щодо організації виставки³⁵. Крім цього, була видана довіреність на збір матеріалів для виставки. Ця довіреність мала термін дії до 01.12.1942 р.³⁶. У Київську міську управу 23.10.1942 р. було подано на затвердження бюджет Музею-Архіву на 1942-1943 роки і штатна відомість³⁷. Тобто в документах ми не бачимо натяків, що очікувалося закриття установи.

Ми вбачаємо дві основні причини закриття МАПД.

1. Відносно низька відвідуваність (близько 21 людини в день). Причиною цього ми вважаємо з одного боку націоналістичне забарвлення діяльності музею, що заохочувалося місцевою адміністрацією але не мало підтримки серед мешканців Києва. Таким же низьким попитом користувалася україномовна газета І.Рогача «Українське слово». На відміну від неї, російськомовна газета «Останні вісті», продавалася на базарі по 3-5 крб. (хоча в кіосках друку вона коштувала 50 коп.). З іншого боку, дуже незручним було розташування МАПД – на Подолі, де більшість мешканців була євреями. Після масових розстрілів у Бабиному ярі на Подолі майже ніхто не мешкав. Для О. Оглобліна розташування МАПД було дуже зручним, бо він мешкав у декількох метрах від МАПД, на Андріївському узвозі у будинку 2³⁸.

2. Установи гуманітарного профілю були не потрібні німецьким окупантам, які бачили в населенні України лише джерело трудових ресурсів для Німеччини. Навіть А. Розенберг, який вважався більш лояльним до підкорених народів, вже не захищав ідею відкриття університету і вважав, що українцям вистачить початкових шкіл.

Висновок. Діяльність істориків періоду окупації є цінним внеском не лише в українську науку, а й у світову. Українські вчені, зокрема ті, що опинилися в окупації, створювали й друкували енциклопедичні видання, вивчали, аналізували історію Київської Русі та Козаччини, спираючись на сучасні їм позиції, оскільки в довоєнний період ідеологічний тиск більшовиків не давав можливості об'єктивно висвітлювати події навіть давньо минулих літ. А головне – майже всі українські історики намагалися переосмислити радянський період в історії українського народу.

³² ДАКО. Ф.2412. Оп.1. Спр. 2. Арк. 20.

³³ Там само. Спр. 3. Арк. 1.

³⁴ ДАКО. Ф. 2412. Оп.1. Спр. 2. Арк. 31.

³⁵ Там само. Спр.32. Арк. 1.

³⁶ Там само. Арк. 28.

³⁷ Там само. Спр. 42. Арк. 4, 18.

³⁸ Там само. Спр. 9. Арк. 36.

Музей-Архів переходною доби справді став науковим осередком, де здійснювалися цікаві, актуальні для того часу дослідження. Документальний матеріал, зібраний його співробітниками, дає можливість сучасним науковцям глибше дослідити не лише період німецької окупації, але й історію України періоду 1918-1941 рр. Зокрема історична наука потребує дослідження діяльності таких закладів не лише у Києві, а й в інших містах України, що пережили німецьку окупацію.

References

- Bielinska N.O. (2007). N. D. Polonska-Vasylenko: zhyttia ta naukova diialnist [N. D. Polonska-Vasylenko: life and scientific activity]. Istorychna nauka na pochatku XXI st.: problemy, mynule, suchasnist, perspektyvy: materialy 2 Vseukr. nauk. student. konf., 18-19 trav.2006 [in Ukrainian].
- Buket, Ye. (2013). Kyivska «Prosvita» pid chas hitlerivskoi okupatsii. [Kyiv's Prosvita during the Nazi occupation] [in Ukrainian]. <http://slovoprosvity.org/2013/06/13/kyivs-ka-prosvita-pid-chas-hitleriv/>
- Verba, I. V. (1999). Oleksandr Ohloblyn. Zhyttia i pratsia v Ukraini [Olexander Ogloblin. Life and work in Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].
- Verba, I. (1995). Sproby vidnovlennia Ukrainiskoi Akademii nauk u Kyievi (kinets 1941 – seredyna 1942 r.) [Attempts to restore the Ukrainian Academy of Sciences in Kyiv (late 1941– mid 1942)]. Ukrainskyi istoryk [Ukrainian historian].1/4 [in Ukrainian].
- Hedz, V. Dzherela do vyvchennia kulturnoho zhyttia v okupovanomu Kyievi (1941–1943 rr.). [Sources for the study of cultural life in occupied Kyiv (1941-1943)] [in Ukrainian]. <http://www.history.org.ua/Journal/sid/15/14.pdf/>
- Hlavatskyi, M. Kulturno-osvitnia diialnist orhaniv nimetskoï okupatsiinoï vlady na terytorii eneralnoi oblasti «Kyiv» 1941–1944 rr. [Cultural and educational activities of the German occupation authorities in the general region «Kyiv» 1941–1944]. 50-57 [in Ukrainian]. https://shron1.chtyvo.org.ua/Hlavatskyi_Maksym/Kulturno-osvitnia_diialnist_orhaniv_nimetskoï_okupatsiinoï_vlady.pdf
- Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti (DAKO). [State Archives of Kyiv Region].
- Ystoryia Kyeva. (1985). [History of Kyiv]. Naukova dumka. 3(1) [in Russian].
- Kosyk, V. (1993). Ukraina i Nimechchyna u druhyi svitovii viini [Ukraine and Germany in World War II]. Lviv: NTSh. [in Ukrainian].
- Matviichuk, H. Robota «Muzeiu-Arkhivu perekhodovoi doby» yak kulturno-propahandystskoho zakladu okupovanoho Kyieva v period Druhoi svitovoi viiny [The work of the "Museum-Archive of the Transition Age" as a cultural and propaganda institution of occupied Kyiv during the Second World War]. 56-66 [in Ukrainian]. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11479/1/Matviychuk.pdf>
- Muziei-arkhiv perekhodovoi doby: Pofondovyi putivnyk. (2002) [Museum-archive of the transition period: Fund-by-fund guide] [in Ukrainian].
- Pod nemtsamy: vospomynania, svydetelstva, dokumenty. (2011) [Under the Germans: Memories, Testimonies, Documents]. Scriptorium. [in Russian].
- Salata, O. Diialnist Muzeiu-Arkhivu perekhodovoi doby yak naukovo-doslidnytskoho oseredku okupovanoho Kyieva v period Druhoi svitovoi viiny [The activity of the Museum-Archive of the transition period as a research center of occupied Kyiv during the Second World War] [in Ukrainian]. https://www.researchgate.net/publication/344905277_OO_Salata_DIALNIST_MUZEU-ARHIVU_PEREHODOVOI_DOBI_AK_NAUKOVO-DOSLIDNICKOGO_OSEREDKU_OKUPOVANOGO_KIEVA_V_PERIOD_DRUGOI_SV_ITOVOI_VIJNI

УДК 327:323.1

Юля Дорош,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0001-6567-4290

Основні напрями діяльності «Рух проти мови ворожнечі» / «No Hate Speech Movement»

Abstract. The article is devoted to the description of the activities of the «No Hate Speech Movement», launched in 2012 by the Council of Europe. No Hate Speech Movement aims to combat discrimination and hate speech in the Internet. It has become an international initiative, joined by 45 European countries, such as Mexico, Morocco, Tunisia and more. Since 2017, the movement has been working at national levels. In 2019, the network «No Hate Speech» was launched, it is based on the principles of the «No Hate Speech Movement». The main areas of work are public awareness, training of leaders of non-governmental organizations, campaigns to combat incitement to hatred on the Internet, educational activities, especially among young people, aimed at teaching the fight against hate speech, involving activists in preventing incitement to hatred, and supporting human rights education. to combat hate speech, implemented online and offline in the form of conferences, training and round tables etc. The subject of research is the functioning of the «No Hate Speech Movement». Thorough the study of the main directions of movement, we used the following methods: the method of analysis, generalization, descriptive and chronological methods. These methods were applied to compose a description of the movement, its characteristics and a general picture of the activity through the study of many aspects. Also, the methods were used to highlight the features of the research subject, and track its development in different periods of existence. By examining the goals of the movement and its campaigns, we understand that its members ensure the prevention of hate speech by providing people with an understanding of their actions and the consequences of online violence and discrimination.

Keywords: hate speech, activism, Council of Europe, anti-discrimination, online activists, partner organizations, human rights, youth, national levels, Ukraine.

Незважаючи на те, що ХХІ ст. це період технологічного розвитку, вдосконалення, глобалізації та спілкування, людство все ще потерпає від расизму, булінгу, дискримінації та інших видів утисків. Втім, суспільство працює над тим, щоб побороти перераховані негативні явища. Одним із результатів цього є заснування рухів та кампаній по боротьбі з виявами ворожості стосовно раси, релігії, кольору шкіри та орієнтації в Інтернеті.

ХХ ст. відоме масовими рухами в підтримку прав чорношкірих у США. Обличчям цих рухів став Мартін Лютер Кінг. Саме тоді зроблено перші кроки для подолання расової сегрегації, а процес боротьби за права та за подолання ненависті поширився і в інших регіонах світу. ХХІ ст. не стало винятком: інформатизація всіх сторін життєдіяльності суспільства, зникнення кордонів між приватним та суспільним призвело до появи нових форм проявів ненависті, та, з іншого боку, призвело і до відповідної реакції суспільства на це у вигляді нових рухів, спрямованих на подолання цієї ненависті. Однією з перших у такому вимірі була кампанія «Рух проти мови ворожнечі», започаткована під егідою Ради Європи. Цей масовий захід направлений у першу чергу на підтримку людей, які борються за подолання ненависті в Інтернет просторі.

Попри те, що Інтернет можна використовувати для підтримки зв'язку з нашими друзями, встановлення нових контактів, для обміну вмістом та для нашого самовираження, коли ми можемо створювати та публікувати медіаконтент, для організації та участі в різнопланових заходах чи акціях, однак цей інформаційний простір може стати середовищем, в якому порушуються права людини, лунає мова ворожнечі у різних формах та

проявляється кібербулінг. Нові виклики суспільству породжують нові форми реакції на них, тож масові рухи, спрямовані на подолання ненависті та мови ворожнечі, відображають стан сучасного суспільства, фокусують увагу на актуальних проблемах, та допомагають орієнтуватися у тенденціях розвитку сучасного суспільства. Для України вивчення такого досвіду має й практичне значення, адже рівень толерантності та позитивного ставлення до «Іншого» у нашому суспільстві ще не на високому рівні.

«Мова ворожнечі» відносно нове поняття, а рухи, які проти неї виступають, в основному почали свою роботу у XXI ст. Коло джерел присвячене цій тематиці невелике. Головними можна вважати нормативні акти, такі як Статут Ради Європи, рекомендації Комітету міністрів. Серед науковців, які досліджували чи писали на тематику мови ворожнечі доктор філософії Кім Р. Холмс, який у своїй статті-аналізі «Походження «мови ненависті» говорить про те, що теорія мови ворожнечі передбачає несумлінність із боку людей, незалежно від своїх заявлених намірів¹. Йоганнес Балдауф, Юлія Ебнер і Якоб Гуль також писали про мову ворожнечі, їх звіт-дослідження «Ворожі висловлювання та радикалізація в Інтернеті» надає міждисциплінарний аналіз поточних подій екстремістської діяльності в Інтернеті. За допомогою експертів з усієї Німеччини автори розглядають психологічні, політичні, антропологічні та технологічні аспекти мови ненависті та радикалізації в Інтернеті². Мову ворожнечі досліджували Сахана Удупа, Іджініо Гальярдоне, Олександра Дім та Лаура Чука. Вони пишуть про мову ворожнечі як про зброю, виокремлюють акторів: того хто застосовує цю мову, і групи людей на які вона направлена³.

Серед вітчизняних дослідників можна назвати О. Л. Львову та її роботу «Мова ворожнечі: теоретико-правовий аналіз поняття», де авторка розглядає проблеми однозначного визначення поняття «мова ворожнечі» (*hate speech*) та критерії розпізнавання цього явища⁴. Також варто назвати напрацювання С. Я. Лихової та Г. Г. Рибальченка на тему «Мова ворожнечі як ознака порушення рівноправності громадян залежно від расової, національної належності або ставлення до релігії»⁵. Також В. О. Бакальчук досліджував «Суспільно-політичний вимір протидії мові ворожнечі (нетерпимості) в Україні», де проаналізував публічні прояви мови нетерпимості, зокрема: використання мови ворожнечі у ЗМІ та веб-просторі, а також у заявах, висловах, інтерв'ю, закликах публічних осіб (посадових та службових осіб, представників органів влади) тощо⁶.

Метою дослідження, результати якого презентуються у цій статті, є охарактеризувати основні етапи та напрями діяльності «No Hate Speech Movement» – «Руху проти мови ворожнечі», та проаналізувати його вплив на сучасне суспільство.

¹ Kim R. Holmes. (n.d.). The Origins of "Hate Speech". The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/civil-society/commentary/the-origins-hate-speech>.

² Baldauf, J., Ebner, J., & Guhl, J. 2019. Hate Speech and Radicalisation Online (The OCCI Research Report). <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/06/ISD-Hate-Speech-and-Radicalisation-Online-English-Draft-2.pdf>.

³ Udupa, S., Gagliardone, I., Deem, A., & Csuka, L. 2020. Hate Speech, Information Disorder, and Conflict. MediaWell, Social Science Research Council. <https://doi.org/10.35650/md.2033.d.2020>.

⁴ Львова, О. Л. (2018). Мова ворожнечі: теоретико-правовий аналіз поняття. *Правова держава*, (29), 71–80. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/559991.pdf>.

⁵ Лихова, С. Я., Рибальченко, Г. Г. (2013). Мова ворожнечі як ознака порушення рівноправності громадян залежно від расової, національної належності або ставлення до релігії. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*, (31), 275-282. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=apvchzu_2013_31_30.

⁶ Бакальчук, В. О. (2016). Суспільно-політичний вимір протидії мові ворожнечі (нетерпимості) в Україні. Аналітична записка, 1-3.

Деякі події з середини 2010-х рр. привернули особливу увагу до питань ворожнечі поза зонами відкритих конфліктів. Серед них варто згадати масовий наплив мігрантів до Європейського Союзу; події 2020 р. спричинені смертю чорношкірого громадянина США Дж. Флойда, що переросло на хвилю протестів та маршів, що отримали назву Black Live Matters (БЛМ); поширення COVID-19, що вплинуло на формування негативного ставлення до населення КНР, та й всіх мешканців східної Азії, звинувачуючи цілі народи в розповсюдженні вірусу; активізація діяльності лівих та правих радикальних угруповань, які діють далеко не ліберальними методами, особливо стосовно ЛГБТК+ спільноти. Відмінною рисою цих процесів у ХХІ ст. є те, що вони перейшли в новий вимір під назвою Інтернет, де викликають нові потужні хвилі ненависті та ворожнечі.

З появою нових викликів – реакція суспільства сприяла й появі нових реакцій на такі виклики. Одним з них власне і став «Рух проти мови ворожнечі» – спрямований на боротьбу з дискримінацією і розпалюванням ненависті в Інтернет-мережі. Цей рух був започаткований у 2012 р. як частина Плану дій Ради Європи щодо боротьби з насильницьким екстремізмом і радикалізацією, що ведуть до тероризму. Метою цього Плану дій було зміцнити міжнародно-правову базу проти тероризму та насильницького екстремізму; запобігти радикалізації та боротися з нею шляхом конкретних заходів у державному секторі, зокрема в школах, в'язницях, та в Інтернеті. Саме в рамках другого пункту дій виник «Рух проти мови ворожнечі», початковою метою якого було привернути увагу до проблеми проявів ненависті у веб-світі⁷.

Рух мав діяти лише три роки, але пізніше, у 2015 р. було вирішено його продовжити, та трохи змінити, тому вектор роботи дещо трансформувався та в його межах було розпочато навчання молодіжних активістів за допомогою інструментів, розроблених Радою Європи, що допомогло руху поширитись на 45 країн Європи, а також на Мексику, Марокко, Туніс та Квебек. У Плані дій було закріплено, що розширення руху проти мови ворожнечі буде зосереджено на постійній підтримці існуючих та нових Національних комітетів руху, включаючи надання інституційної підтримки та практичних інструментів національним органам влади, які бажають навчати освітян, молодь, соціальних працівників та співробітників правоохоронних органів. Крім того, діяльність руху мала поширюватися серед дітей, молоді, батьків та інших дорослих через школи, університети, молодіжні клуби та молодіжні організації⁸.

Крім того, «Рух проти мови ворожнечі» діяв у рамках Плану дій з побудови інклюзивних товариств⁹ та Стратегії Ради Європи з управління Інтернетом, яка сприяє створенню відкритого, інклюзивного, безпечного та сприятливого онлайн-середовища¹⁰.

Фактично діяльність руху поділяється на дві фази. Перша це від початку функціонування у 2013 р. і до 2016 р.. За час роботи упродовж цього періоду було досягнуто наступне:

- створено мережу національних координаторів та онлайн-активістів;
- сформовано велику групу відданих партнерів на європейському рівні;

⁷ Council of Europe. (2018, 9 April). No Hate Speech Movement: first broad international initiative that helped recognise hate speech as human right abuse. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/results-of-the-five-year-no-hate-speech-campaign-to-be-presented-in-strasbourg-on-tuesday>.

⁸ Council of Europe. (2015). The fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism. Committee of Ministers. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c3576.

⁹ Council of Europe. (2016). Action Plan on Building Inclusive Societies (CM(2016)25). <https://rm.coe.int/16805c1a1f>.

¹⁰ Council of Europe. (2012). Internet Governance – Council of Europe Strategy 2012-2015. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cad04#_ftn1.

- започатковано функціонування онлайн-платформи та охоплення аудиторії у Facebook та Twitter;
- створено ресурси освітніх заходів проти мови ворожнечі та збільшено кількість партнерів, зацікавлених у їх поширенні;
- досягнуто політичне визнання цінності руху¹¹.

Друга фаза мала місце з 2016 р. по 2017 р., після чого рух припинився в межах Ради Європи, але продовжився в країнах на національному рівні, але все ще з підтримкою РЄ.

Друга фаза складалась з трьох основних видів діяльності:

- навчально-тренінгові заходи (тренінги активістів та координаторів, тематичні семінари);
- координація діяльності з активістами, особами, які приймають рішення, національними координаторами;
- розробка інструментів для онлайн- та офлайн-дій та агітації.

Цілі другої фази були визначені наступними:

- підтримка освітніх заходів з прав людини для дій проти мови ворожнечі та ризиків, які вона створює для демократії та добробуту молоді;
- розробка та поширення інструментів та механізмів для повідомлення про мову ворожнечі, особливо її онлайн-вимір, у тому числі на національному рівні;
- мобілізація національних та європейських партнерів для запобігання та протидії мовленню ворожнечі та нетерпимості в Інтернеті та офлайн;
- сприяння медіаграмотності в Інтернеті;
- визнання розпалювання ворожнечі як порушення прав людини;
- залучення нових партнерів, зокрема правоохоронних органів та національних контролюючих органів, для застосування підходу «нульової терпимості» до розпалювання ненависті;
- запровадження практики регулярного інформування про випадки розпалювання ненависті на національному рівні, скрізь, де діють механізми повідомлення про розпалювання ненависті та судового переслідування за це;
- допрацювання системи контролю за висловлюваннями ненависті, що дозволить людям повідомляти про ненависницькі висловлювання¹².

Контролювала діяльність руху на всіх цих фазах його розвитку Група моніторингу. Її роль полягала в тому, щоб надавати підтримку та здійснювати моніторинг програми діяльності заходу, зокрема щодо цілей та очікуваних результатів, також вносити пропозиції щодо інших заходів, пов'язаних з рухом, зокрема у співпраці з іншими міжнародними організаціями; проводити консультування щодо підтримки дій, які необхідно вжити стосовно національних груп підтримки руху; надавати рекомендації щодо способів зв'язку кампаній руху з іншими ініціативами Ради Європи, пов'язаними з мовою ворожнечі, боротьбою з дискримінацією, освітою в галузі прав людини та управлінням Інтернетом, ще Група готувала оцінку руху та його окремих заходів¹³.

На сьогодні «Рух проти мови ворожнечі» трансформувався як окреме явище, та функціонує окремо на національних рівнях. Ініціатором руху та проведення кампаній в його межах був Департамент у справах молоді Ради Європи для боротьби з расизмом та дискримінацією в Інтернеті, даючи молодим людям можливість набутися знань та вмінь, які необхідні для виявлення порушень прав людини та протидії цьому. Після 2017 р. національні відділи, онлайн-активісти та партнерські організації продовжили рух шляхом навчання

¹¹ Concept for implementation of the campaign 2016 – 2017, Document № DDCP-YD/NHSM. (2015) (Strasbourg).

¹² Там само.

¹³ Там само.

населення про права людини та підвищення обізнаності, що дає змогу молоді виокремлювати та засуджувати ворожі висловлювання¹⁴. Отже цей рух, вийшов за межі первісного плану дій, та перетворився на самостійну одиницю, яка продовжила роботу проти прояву мови ворожнечі в Інтернеті у всіх її формах, включаючи ті, які найбільше торкаються молодих людей.

На сьогодні цілями та метою національних кампаній, які проводяться в межах руху є наступні:

- інформування громадськості про характер і форми прояву мови ворожнечі в Інтернеті та наслідки такої поведінки;
- скринінг ЗМІ щодо проявів мови ворожнечі та розробка інструментів для протидії їм;
- навчання та налагодження мережі правозахисників в онлайн просторі;
- формування медіа- та Інтернет-грамотності серед учнів та студентів;
- підтримка молоді, яка бореться за права людини;
- налагодження ефективного діалогу між країнами у боротьбі з ворожістю¹⁵.

Досліджуючи цілі руху та його кампаній, зрозуміло, що її учасники забезпечують профілактику мови ненависті за допомогою того, що людям дається розуміння їх дій та наслідків онлайн насильства та дискримінації; відбувається втручання у ситуацію, де відбувається насилля, за допомогою створення Інтернет-ресурсів для консультацій, надання психологічної допомоги тим хто постраждав.

Варто наголосити й на ролі Ради Європи. Вона не просто ініціювала цей рух, а й активно його просувала, тому роль цього органу у запровадженні «Руху проти мови ненависті» вкрай важлива.

Відмітимо, що робота було проведена й на законодавчому рівні. Завдяки Комітету міністрів Рада Європи є першою і єдиною міжнародною міжурядовою організацією, яка прийняла офіційне визначення мови ворожнечі. У документі під назвою Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № 97(20), мова ворожнечі та її розпалювання визначається як поняття, що покриває *«всі форми самовираження, які включають поширення, провокування, стимулювання або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму або інших видів ненависті на основі нетерпимості, включаючи нетерпимість у вигляді агресивного націоналізму або етноцентризму, дискримінації та ворожості щодо меншин з емігрантським корінням»*¹⁶.

Політичні органи Ради Європи: Парламентська асамблея, Конгрес місцевих та регіональних органів влади та Комітет міністрів прийняли статuti та рекомендації, що встановлюють стандарти прав людини та надають рекомендації державам-членам, щоб допомогти їм боротися з ворожими висловлюваннями та підтримати жертв¹⁷. Одним із таких документів є «Статут Ради Європи», який закріплює верховенство закону та здійснення прав і основних свобод людини всіма доступними способами¹⁸. Серед рекомендацій, як приклад можна навести «Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність

¹⁴ No Hate Speech Youth Campaign Website. (n. d.). No Hate Speech Youth Campaign.

<https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign>.

¹⁵ Павлик, Н. П. (2014). Рух проти ненависті / No Hate Speech Movement. У Н.Павлик & Н.Сейко (Ред.), *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: [колективна монографія]* С.132–136. Волинь.

¹⁶ Рекомендація N R (97) 20 Комітету міністрів Ради Європи державам-учасникам з питань "розпалювання ненависті", Рекомендація № N R (97) 20 .(1997). (EU). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_093#Text.

¹⁷ Council of Europe's work on Hate Speech. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/coe-work-on-hate-speech>.

¹⁸ Council of Europe. (1950). Statute of the Council of Europe, London, May 5, 1949.

стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини», яка наголошує на тому, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами і що одним із найважливіших засобів досягнення цієї мети є забезпечення і подальше здійснення прав людини та основних свобод. Рекомендація заохочує держави до створення механізмів, які дають змогу перевірити як законопроекти, так і існуюче законодавство, а також адміністративну практику на відповідність Конвенції з прав людини, а виконання рекомендації має сприяти запобіганню порушень прав людини в державах-членах РС¹⁹.

Крім запровадження такого руху, який направлений більше на роботу в Інтернет-просторі, Рада Європи також розглядає питання ненависті та дискримінації в сферах освіти, спорту, прав ромів, гендерної рівності, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, засобів масової інформації та управління Інтернетом.

Регіональні, європейські або міжнародні організації та мережі приєдналися як партнери кампанії, які організовують проекти зі скорочення розпалювання ненависті та просування прав людини в Інтернеті. Європейська асоціація молодіжних карт, Норвезькі гранти Європейської економічної зони та Європейське агентство з інформування та консультування молоді були серед перших партнерів кампанії на додаток до молодіжних організацій, представлених у Консультативній раді у справах молоді²⁰.

«Рух проти ненависті» координований на європейському рівні Департаментом у справах молоді у період з 2013 по 2017 рр., показує, як робота з державами-членами, організаціями громадянського суспільства та органами з прав людини може успішно мобілізувати громадян на боротьбу з мовою ворожнечі, просувати права людини в Інтернеті.

Діяльність кампанії під егідою Ради Європи, а пізніше на національних рівнях можна розділити на роботу в офлайн та онлайн форматах.

Метою онлайн-кампанії є підвищення обізнаності громадськості щодо вирішення проблеми насильства та порушень прав людини в Інтернеті. До онлайн сфери ми можемо віднести:

- залучення активістів для слідкування за розпалюванням ненависті у ЗМІ;
- створення інтернет-майданчиків «Без ненависті» та сторінок у соціальних мережах;
- активна участь в обговореннях відповідно до цілей кампанії;
- функціонування телефонів довіри для жертв залякування та насильства в Інтернеті²¹.

Офлайн-заходи мали на меті поглибити розуміння широкого поняття прав людини, державних та європейських механізмів їх захисту, інструментів боротьби з порушеннями прав людини.

До офлайн сфери належать такі заходи:

- освітня діяльність у середніх та вищих навчальних закладах;
- організація лекцій, семінарів, тренінгів для молоді для навчання боротьбі з насильством;
- проведення мистецьких фестивалів, виставок та конкурсів із використанням символіки кампанії;
- поширення інформаційних матеріалів серед молоді;
- створення відповідних освітніх програм;

¹⁹ Рекомендація Rec (2004). 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини, Рекомендації Ради Європи № Rec (2004)5 (2004).

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_574#Text.

²⁰ Campaign partners. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/library>.

²¹ Павлик, Н. П. (2014). Рух проти ненависті /No Hate Speech Movement. *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: [колективна монографія]*. С 132-136. Волинь.

- проведення прес-конференцій, рекламних кампаній;
- розробка посібників для боротьби з ворожістю через освіту в галузі прав людини. (наприклад, посібник «Без ворожих мов», у якому представлені заняття, призначені для молоді від 13 до 18 років, але адаптовані для інших вікових груп.)²².

Ще одним важливим кроком у розвитку «Руху проти мови ворожнечі», є те, що 23 жовтня 2019 року групою активістів, окремих осіб та організацій, які протягом останніх семи років брали участь у діяльності Ради Європи проти мови ненависті, була створена мережа «Без мови ненависті»²³. Мережа проводить активну діяльність, серед останніх заходів, слід відмітити панельну дискусію «Онлайн-активізм меншин: інструменти, виклики, тенденції», де обговорювались відповіді на такі питання як:

- Як боротися з мовою ворожнечі через навчання з прав людини?!
- Як і для чого стати учасником мережі «Без мови ворожнечі»?²⁴

Також мережа запустила щорічну Академію активістів, де навчають всіх бажаючих боротися з проявами будь-якої ворожнечі в онлайн-мережі.

Якщо узагальнити основні формати діяльності Департаменту у справах молоді Ради Європи в рамках руху у період з 2012 до 2017 роки, то варто назвати організацію європейських та регіональних навчальних курси, семінари та конференції в рамках кампанії «Рух проти мови ненависті»²⁵. Ці заходи зміцнили здатність національних кампаній, онлайн-активістів та партнерських організацій боротися з розпалюванням ненависті та вживати заходів щодо захисту прав людини в Інтернеті²⁶.

Регулярно проводились зустрічі координаторів та активістів, заходи для формування подальших дій, які будуть проведені в рамках кампанії. Відбувались конференції такі як «Толерантність переважає ненависть» (8 травня 2015 р.) та «Боротьба з мовою ворожнечі: як жити разом в онлайн» (27-28 листопада 2012 р.). Ці конференції важливі тим, що на них постановили, що після завершення молодіжної кампанії Рада Європи повинна відігравати постійну роль координатора ширших кампаній боротьби з розпалюванням ненависті в Інтернеті. Також до конференції «Боротьба з мовою ворожнечі: як жити разом в онлайн» долучилися й інші організації, що ведуть боротьбу з виявами ненависті, зокрема Міжнародна мережа проти кіберненависті (INACH), метою якої є приведення онлайн простору у відповідність із правами людини. Ця мережа займається підвищенням обізнаності про мову ворожнечі та стверджує, що за останнє десятиліття їй вдалося виявити 15000 ненависницьких сторінок, дописів, коментарів та вилучити їх з мережі²⁷.

Відбувались семінари на такі тематику «Боротьба з сексистською мовою ворожості» (10-12 лютого 2016 р.), де засуджувались такі висловлювання, які б образливо оцінювали людину на основі стереотипів про стать; також ряд семінарів, які присвячувались протидії мові ненависті через освіту в галузі прав людини, протидії антисемітським висловлюванням²⁸.

²² Там само.

²³ No Hate Speech Network. (n.d.). Facebook. <https://www.facebook.com/nohatespeechnetwork/>.

²⁴ Minority Online Activism: Tools, Challenges, Trends. (n.d.). Facebook. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=562610551834446&id=108028517292654.

²⁵ Report of seminars and conference. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reports-of-seminars-and-conferences>.

²⁶ Lavchyan, Z. (2013). Mobilising, Planning and Networking for Campaigning Effectively with Young People Against Hate Speech Online. The conference of the no hate speech movement campaign. С. 7-9. <https://rm.coe.int/report-the-conference-documentation-book-nhsm-7-to-9-nov-2013/168079725b>.

²⁷ Wilson, R. (2012). Tackling hate speech: Living together online. *Indignity, indifference, indignation: tackling hate speech online : Report of the conference*. С 1-11. <https://rm.coe.int/16806efc98>.

²⁸ Seminar Combating Sexist Hate Speech. (2016). *Seminar Combating Sexist Hate Speech*. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806cc316>.

Важливими наслідками руху стало те, що європейські країни створили національні механізми звітності та підтримки жертв кібер-булінгу, ненависті та злочинів на ґрунті ненависті, які надають національні органи влади та НУО. Платформи соціальних медіа почали пропонувати поради, які допоможуть захистити користувачів від кібер-залякування та ненависті, а також надають інструменти для повідомлення про них адміністраторам або модераторам платформи²⁹.

Отже, попри те, що Рада Європи офіційно припинила кампанію, вона перейшла в національний рівень, де кожна країна самостійно проводить свої акції проти мови ненависті, а РЄ продовжує підтримувати такі ініціативи. У багатьох країнах є свої представництва цієї організації: комітети національних кампаній та групи підтримки Руху проти розпалювання ненависті, які відповідають за національні кампанії руху. Вони діють відповідно до принципів, встановлених Радою Європи. У русі на національних рівнях беруть участь молодіжні організації та державні установи, які займаються молодіжною політикою та безпекою Інтернету, а також правами людини. Більшість кампаній руху зосереджена на підвищенні обізнаності про ризики розпалювання ненависті для прав людини, вони займаються також освітньою діяльністю, виступають на політичному рівні за адекватні відповіді на мову ворожнечі³⁰.

«Рух проти мови ворожнечі» діє у багатьох країнах Європи, зокрема в Австрії, Бельгії, Великій Британії, Грузії, Іспанії, Італії, Марокко, Молдові, Норвегії, Тунісі, Україні, Фінляндії та Франції.

Цікавим є рух у Фінляндії, його активісти чітко зазначають свою позицію та мають гарно сформовану мету своєї роботи. Вони наголошують на тому, що хочуть створити суспільство, в якому кожен має право висловлюватися і в якому дозволено бути таким, яким ти є, не боячись погроз і переслідувань. Будь-яка людина може випробувати на собі мову ворожнечі, а отже кожен має право і обов'язок сказати «ні» мовленню ворожнечі³¹.

В Україні «Рух проти мови ворожнечі» теж проводить свої кампанії та бере участь у заходах проти мови ненависті та ворожнечі. Прикладом можуть бути квартальні Майстерні Громадянського суспільства, основною метою якої є об'єднання представників та представниць спільнот, підданих насильству на ґрунті ненависті, правозахисників і правозахисниць, а також інших представників громадянського суспільства, які спільно працюватимуть над проблемою насильства на ґрунті ненависті. Серед нещодавніх подій проведених українським рухом проти ворожнечі є круглий стіл «Мова ворожнечі на Прикарпатті: виявити та запобігти» (14 липня 2021 р.). Його було проведено, щоб спільно обговорити механізм виявлення та запобігання проявам мови ворожнечі у громадах Івано-Франківської області³².

Український рух також проводив регіональні семінари-тренінги під назвою «Протидія мові ненависті через освіту з прав людини» (2017 р). Такі тренінги були спрямовані перш за все на педагогів, молодіжних і громадських лідерів. Цілями семінарів-тренінгів були підвищення інтересу молоді до загальноєвропейської кампанії «Рух проти мови ворожнечі» та розвиток компетенцій спеціалістів із використанням навчального посібника «Закладки». Ці заходи були проведені у Бердичіві, Житомирі, Коростені, Новоград-Волинському. Також

²⁹ Reporting hate speech. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reporting-hate-speech>.

³⁰ National campaigns. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/national-campaigns1>.

³¹ Ei vihapuheelle |. (n.d.). Ei vihapuheelle |. <http://eivihapuheelle.fi/>.

³² У Коломиї відбудеться круглий стіл “Мова ворожнечі на Прикарпатті: виявити та запобігти”. ГЛУЗД. (2021, Червень, 22). <https://gluzd.org.ua/articles/u-kolomyi-vidbudetsia-kruhlyi-stil-mova-vorozhnechi-na-prykarpatti-vyavyty-ta-zapobihy/>.

в рамках семінарів було представлено рекомендації з назвою «Поради з протидії мові ненависті через освіту з прав людини: український вимір», де було наведено приклади для ілюстрації інструментів неформальної освіти проти мови ворожнечі та ненависті³³.

Отже те, що «Рух проти мови ворожнечі» поширився по всій Європі та по країнах північної Африки, свідчить про те, що всі кампанії, які проведені в межах руху, є успішними та результативними. Також, враховуючи події сьогодення, коли відносини між народами стають все напруженішими, рух проти ворожнечі є дуже важливим для сучасного суспільства, і роботу з людьми, а особливо з молоддю, яка є основою майбутнього соціуму, потрібно продовжувати та навчати основам спілкування в Інтернеті.

Ми можемо підсумувати, що «Рух проти мови ворожнечі» / «No Hate Speech Movement», це важлива складова для боротьби з проявами будь-якої ненависті. Рада Європи запустила вагомий процес просвіти суспільства, який тепер перейшов на національний рівень. Основними напрямками діяльності руху є просвітницька діяльність, особливо серед молоді для навчання боротьбі з висловлюваннями в яких застосована мова ворожнечі, залучення активістів для слідкування за розпалюванням ненависті та підтримка освітніх заходів з прав людини для дій проти мови ворожнечі, які реалізуються в онлайн та офлайн форматах в рамках конференцій, тренінгів, круглих столів тощо.

Зважаючи на процеси, які сьогодні складаються в соціумі, такі як загострення міграційної кризи, COVID-19, поширення расистських висловлювань, національні конфлікти, які проявляють себе у веб-світі проведення подібних кампаній є важливим кроком до порозуміння між людьми, об'єднання молоді по світу та зведення проявів ненависті до мінімуму, а можливо, й нанівець.

References

- Bakal'chuk, V. O. (2016). *Suspil'no-politychnyy vymir protydyi movi vorozhnechi (neterpymosti) v ukrayini. Analitychna zapyska*, 1-13.
- Baldauf, J., Ebner, J., Guhl, J. (2019). Hate Speech and Radicalisation Online (The OCCI Research Report). <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/06/ISD-Hate-Speech-and-Radicalisation-Online-English-Draft-2.pdf>.
- Campaign partners. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/library>.
- Concept for implementation of the campaign 2016 – 2017, Document DDCP-YD/NHSM. (2015). 18. Strasbourg.
- Council of Europe. (1950). Statute of the Council of Europe, London, May 5, 1949.
- Council of Europe. (2012). Internet Governance – Council of Europe Strategy 2012-2015. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cad04#_ftn1.
- Council of Europe. (2015). The fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism. Committee of Ministers. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c3576.
- Council of Europe. (2016). Action Plan on Building Inclusive Societies. <https://rm.coe.int/16805c1a1f>.
- Council of Europe. (2018, 9 April). No Hate Speech Movement: first broad international initiative that helped recognise hate speech as human right abuse. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/results-of-the-five-year-no-hate-speech-campaign-to-be-presented-in-strasbourg-on-tuesday>.
- Council of Europe's work on Hate Speech. No Hate Speech Youth Campaign.

³³ Рух проти ненависті підбив підсумки свої роботи на Житомирщині. (б. д.). Громадський Ресурс Полісся. <https://ngo.zt.ua/ruh-proty-nenavysti-pidbyv-pidsumky-svoji-roboty-na-zhytomyrschyni/>.

- <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/coe-work-on-hate-speech>.
Ei vihapuheelle |. (n.d.). Ei vihapuheelle |. <http://eivihapuheelle.fi/>.
Kim R. Holmes. (n.d.). The Origins of "Hate Speech". The Heritage Foundation.
<https://www.heritage.org/civil-society/commentary/the-origins-hate-speech>.
Lavchyan, Z. (2013). Mobilising, Planning and Networking for Campaigning Effectively with Young People Against Hate Speech Online. *The conference of the no hate speech movement campaign*. 7-9. <https://rm.coe.int/report-the-conference-documentation-book-nhsm-7-to-9-nov-2013/168079725b>.
L'vova, O. L. (2018). Mova vorozhnechi: teoretyko-pravovyy analiz ponyattya. *Pravova derzhava*, (29), 71-80. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/559991.pdf>.
Lykhova, S. YA., Rybal'chenko, H. H. (2013). Mova vorozhnechi yak oznaka porushennya rivnopravnosti hromadyan zalezno vid rasovoyi, natsional'noyi nalezhnosti abo stavlennya do relihiyi. *Aktual'ni problemy vdoskonalennya chynnoho zakonodavstva Ukrayiny*, (31), 275-282.
http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=apvchzu_2013_31_30
Minority Online Activism: Tools, Challenges, Trends. (n.d.). Facebook. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=562610551834446&id=108028517292654
National campaigns. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/national-campaigns1>.
No Hate Speech Network. (n.d.). Facebook. <https://www.facebook.com/nohatespeechnetwork/>.
No Hate Speech Youth Campaign Website. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign>.
Pavlyk, N. P. (2014). Rukh proty nenavysti / No Hate Speech Movement. U N. Pavlyk & N. Seyko (Red.), *Entsyklopediya prav lyudyny: sotsial'no-pedahohichnyy aspekt: [kolektyvna monohrafiya]*. 132-136. Volyn'.
Rekomendatsiya N R (1997). 20 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-uchasnytsyam z pytan' "rozpalyuvannya nenavysti", Rekomendatsiya N R. (EU). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_093#Text.
Rekomendatsiya Rec (2004). 5 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo perevirky zakonoproektiv, isnuvayuchykh zakoniv ta administratyvnoyi praktyky na vidpovidnist' standartam, vykladenym v Yevropeys'kiy konventsii z prav lyudyny, Rekomendatsiyi Rady Yevropy Rec 2004.5. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_574#Text.
Report of seminars and conference. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reports-of-seminars-and-conferences>
Reporting hate speech. (n.d.). No Hate Speech Youth Campaign. <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/reporting-hate-speech>.
Rukh proty nenavysti pidbyv pidsumky svoyi roboty na Zhytomyrshchyni. (b. d.). Hromads'kyi Resurs Polissya. <https://ngo.zt.ua/ruh-proty-nenavysti-pidbyv-pidsumky-svoji-roboty-na-zhytomyrshchyni/>.
Seminar Combating Sexist Hate Speech. (2016). *Seminar Combating Sexist Hate Speech*. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806cc316>.
U Kolomyi vidbudet'sya kruhlyy stil "Mova vorozhnechi na Prykarpatti: vyyavyty ta zapobihty" - HLUZD. (2021, Cherven' 22). HLUZD. <https://gluzd.org.ua/articles/u-kolomyi-vidbudetsia-kruhlyi-stil-mova-vorozhnechi-na-prykarpatti-vyiavyty-ta-zapobihty/>.

- Udupa, S., Gagliardone, I., Deem, A., Csuka, L. (2020). Hate Speech, Information Disorder, and Conflict. MediaWell, Social Science Research Council.
<https://doi.org/10.35650/md.2033.d.2020>
- Wilson, R. (2012). Tackling hate speech: Living together online. *Indignity, indifference, indignation: tackling hate speech online: Report of the conference*. 1-11.
<https://rm.coe.int/16806efc98>.

УДК 327(477)"21":659

*Катерина Гетманенко,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0002-0466-757X*

Компаративний аналіз іміджу України у мас-медіа Німеччини та Туреччини, 2014 р.

Abstract. Events that shock the whole world including not only Ukrainian but also foreign audiences. Revolution of Dignity, annexation of the Ukrainian peninsula of the Crimea, the beginning of the Russian occupation of Donetsk and Luhansk regions, signing of economic and political parts of the Association Agreement between Ukraine and the EU, "hybrid" aggression by the Russian Federation. 2014 loudly represented Ukraine to the whole world, demonstrating terrible events in foreign mass media. The country became the subject of loud discussions in the columns of international newspapers, which significantly influenced the perception of its foreign image as a whole. In the chosen year, it is possible to trace the trends of transformation of Ukraine's image in foreign media in the most expedient way. To understand it clearly and make the qualitative comparison, it's appropriate to consider the representation of Ukraine in the media of Germany and Turkey. The model of European democratic views and the representative of Islamic conservative values demonstrate completely different visions of our country, but at the same time they have many common features of the image of Ukraine. The subject of the study should be considered the mass media spaces of Germany and Turkey. The methods were general scientific and special scientific methods. General scientific ones include synthesis, analysis, comparison, induction and deduction. The special scientific methods consist of content analysis and comparative analysis. The choice of methods is justified by high-quality processing and analysis of news materials. German media (newspapers «Die Zeit», «Süddeutsche Zeitung», «Der Bild», «Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Der Tagesspiegel», «Der Spiegel) and Turkish media (newspapers «Hürriyet», «Sabah», «Sözcü», «Doğruhaber», «Dünya») were used as the sources of information. The results of the study led to the conclusion that this comparative analysis is the first scientific work of its kind to compare the vision of Ukraine's image in the media of Germany and Turkey with the use and processing of news materials from foreign newspapers.

Keywords: mass media space, image of Ukraine, comparative analysis, congruence, mass media, Germany, Turkey.

Німецькомовний медіа-ринок у Західній Європі налічує близько 100 мільйонів аудиторії та вважається одним з найдинамічніших медіа-ринків у світі, що представлено у споживанні інформації на німецькому медіа-просторі, де користувачі щоденно доволі активно застосовують ресурси медіа.

З іншого боку, у Східній Європі не менш потужну медіа-індустрію представляє така країна, як Туреччина. Мас-медійний простір країни налічує сотні телеканалів, тисячі місцевих і національних радіостанцій, кілька десятків газет, прибуткову кінематографію і швидке зростання використання широкосмугового Інтернету.

Через це, з допомогою компаративістики доцільно виявити конгруентність та відмінності висвітлення іміджу України у західноєвропейських медіа Німеччини та східноєвропейських медіа Туреччини.

Один з найважливіших та найбільш насичених подіями років у сучасній історії України вважається 2014 р. У цей час суттєво змінився образ України у іноземних мас-медійних просторах. Для контрастного протиставлення влучними предметами для дослідження виявилися мас-медіа зовсім різних “світів” – європейської Німеччини та ісламської Туреччини.

Серед останніх сучасних досліджень щодо вивчення іміджу України у мас-медійних просторах варто зазначити праці декількох дослідників, як: О. Бойко «Зовнішній імідж України в світлі англomовної преси», Г. Коталейчук «Образ України в новинах російських телеканалів: негатив та пропаганда», В. Чекалюк «Особливості формування позитивного іміджу України в ЗМІ», С. Козиряцька «Україна та Німеччина: медіаобраз країн у ЗМІ», Г. Данилевич «Інформаційний імідж і образ України у друкованих ЗМІ Німеччини», В. Бардак та О. Ткаченко «Роль німецької газети «Die Welt» у формуванні іміджу України». Окрім зазначених наукових робіт, також дослідженню іміджу України була присвячена спільна праця Є. Магди у співавторстві з Т. Водотикою. У їх роботі «Ігри відображень» наочно відображені стереотипні уявлення про Україну за кордоном та бекграунди формування її іміджу в різних країнах світу, зважаючи політичний та історичний контексти.

Вагомий внесок у вивчення іміджу України у іноземних мас-медійних просторах зробив Центр «Нової Європи», який провів ґрунтовне дослідження громадської думки у найбільших європейських країнах щодо асоціацій їхніх громадян з Україною під назвою «Як сприймають Україну у країнах ЄС?». Крім цього, розроблено комплексний проєкт аналітичним центром Ради зовнішньої політики «Українська призма» та дослідницькою компанією InMind «Сприйняття України за кордоном», де представлені ставлення та очікування іноземних аудиторій щодо співпраці з Україною. Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) у проєкті «Україна очима Німеччини» не менш вичерпно розкрило стереотипні думки німецьких аудиторій щодо України та українців.

Головною метою дослідження слугував компаративний аналіз образу України у мас-медійних просторах Німеччини та Туреччини.

Для досягнення поставленої мети, необхідно поставити завдання: проаналізувати інформаційні продукти про Україну, опубліковані за період 2014 р., у мас-медійних німецьких та турецьких ресурсах та здійснити компаративний аналіз образу України у мас-медіа Німеччини та Туреччини, виокремивши конгруентні та відмінні риси у його баченні.

Загалом, у баченні українського іміджу турецькі та німецькі медіа вдаються до його сприйняття як антитези російського. Із вторгненням Російської Федерації на територію України і Федеральна Республіка Німеччина, і Турецька Республіка на власних медійних просторах відображають образ України у більшості випадків як постраждалу державу.

У турецькому газетному виданні «Naber» 6 серпня 2014 р. опублікована стаття «20 тисяч російських солдатів на українському кордоні». У матеріалах статті зазначено, що російські війська добре підготовлені до окупації та мають тяжке озброєння з свого боку. Крім того, вказано, що у російсько-українських сутичках загинули 18 осіб. Натомість, українську протидію не згадано у будь-яких контекстах – ані потужність українських військових, ані озброєння країни. Тож, імідж України у інформаційних просторах обох країн цього періоду набуває жертвних характеристик.

У мас-медіа Туреччини та Німеччини, безумовно, у більшій мірі російсько-український конфлікт розглядається у якості гібридної війни Росії проти України з метою загарбання її

законних територій¹ Проте, існує значний брак висвітлення українського іміджу як мужньої та протиборчої держави. Збройні Сили України, Національна Гвардія України, які доклали зусилля на відстоювання української незалежності не згадуються у контексті висвітлення подій на Сході та анексії півострову Крим. Тож, український образ у мас-медійних просторах Туреччини та Німеччини не передбачає амплуа борця за власну незалежність та свободу, хоча й виступає у якості протилежності Російської Федерації.

Ідентичні погляди німецьких та турецьких мас-медіа також криються у стереотипному географічному розподілі України на дві частини: східну та західну, які кардинально не ототожнюються.

У онлайн-виданні німецької газети «Die Zeit» вже у назві статті «Багатий схід, бідний захід» неозброєним оком помітне сформоване кліше навколо українського образу, розподіленого по дві сторони барикад, які суттєво відрізняються одна від одної². Вказується не тільки різниця східних та західних регіонів у заробітній платі, але й в етнічних розбіжностях. Схід представляють російськомовні та переважно росіяни, а Захід – україномовні та переважно українці. У такому ж висвітленні представлена Україна у турецькій газеті «Hürriyet». Стаття «Ласкаво просимо у найрозподіленішу країну світу»³ стверджує, що Захід прагне до цінностей Європейського Союзу, а Схід, навпаки, тісно культурно, історично та релігійно пов'язаний з Росією. Тобто, німецькі та турецькі мас-медіа вбачають суверенну державу розподіленою згідно з європейською та російською сферами впливу на громадську думку.

Окрім цього, у 2014 році у обох інформаційних просторах, як і Федеральній Республіки Німеччини, так і Туреччини, набувають неабиякої популярності лідери української опозиції. Зокрема, найбільше визнання отримав В. Кличко, який зазначається у турецькій газеті «Doğruhaber» як «сильніший кандидат від опозиції»⁴, а у німецькому виданні «Süddeutsche Zeitung» прізвище політика у 2014 році згадується цілих 607 разів⁵.

Вибірка новинного матеріалу за пошуком «Klitschko»

Selection of news material on the search «Klitschko»

¹ Rusya, Ukrayna sınırına 20 bin asker yığdı <https://www.haberturk.com/dunya/haber/977337-ukrayna-sinirinda-20-bin-asker>.

² Reicher Osten, armer Westen <https://www.zeit.de/wirtschaft/2014-02/Ukraine-GehaltUnterschiede>.

³ Köker I. Dünyanın en bölünmüş ülkesine hoşgeldiniz. <https://www.hurriyet.com.tr/dunyanin-en-bolunmus-ulkesine-hosgeldiniz-25293352?sessionid=2>.

⁴ Rusya, Soçide oynarken Ukrayna. Gelini kaçtı. <https://dogruhaber.com.tr/haber/119318-rusya-socide-oynarken-ukrayna-gelini-kacti/>.

⁵ Newsscanner – Klitschko. <https://www.sueddeutsche.de/news?search=Klitschko&sort=date&all%5B%5D=dep&all%5B%5D=typ&all%5B%5D=sys&all%5B%5D=time>.

Важливим питанням постає у обох медійних просторах корупція на території України. З урахуванням інформаційних продуктів на теренах мас-медіа Німеччини та Туреччини, хабарі та зловживання службовим становищем негативно впливають на внутрішню та зовнішню політику держави та спотворюють імідж України.

У німецькій газеті «Der Tagesspiegel» українська корупція називається одним з головних зол України, яке дійсно перешкоджає, і через яке міжнародне товариство відмовляється надавати фінансову допомогу Україні⁶. До того ж, у турецькому медіа-просторі переважають схожі думки з цього приводу. Турецьке видання «Dünya» робить акцент на тому, що українські політики та бізнесмени, задіяні у корупційних махінаціях, призвели до занепаду економіки та загального становища країни.

Таким чином, німецькі та турецькі медіа мають явні конгруентні риси у висвітленні іміджу української держави. Перш за все, це протиставлення українського та російського образів. Поширюється загальний образ країни-жертви, яка страждає від російської агресії.

Однак, Україна не зображується на німецькому та турецькому мас-медійних просторах у якості країни-борця, яка відстоює власні права та демонструє активне протиставлення у різноманітних проявах з країною-окупантом, хоча у 2014 році Україна дійсно доводила те, що здатна змагатися за свої території, населення та свободу.

Попри це, важливим аспектом образу України в інформаційних просторах Федеральної Республіки Німеччини та Турецької Республіки залишається стереотипне сприйняття географічних частин країни. У обох мас-медійних ландшафтах суверенна українська держава показана розділеною культурними, релігійними, економічними та історичними «кордонами» на Схід і Захід.

Окрім цього, загального визнання набувають опозиційні лідери України, образи яких позитивно відгукуються на шпальтах німецьких та турецьких газетних видань. Інше необхідне явище для бачення українського іміджу німецькими та турецькими медіа виявилася корупція, яка значно знижує економічний рівень України та псує її авторитет ззовні.

Незважаючи на виявлення багатьох спільностей у баченні іміджу України у мас-медійних просторах Німеччини та Туреччини, неодмінно вказати на наявні відмінні риси висвітлення образу країни.

З першого погляду медіа-ландшафти Федеральної Республіки Німеччини та Турецької Республіки здаються доволі розбіжними поняттями. Відповідність принципам свободи на просторі медіа можливо чітко простежити з допомогою досліджень міжнародної організації з прав людини «Репортери без кордонів», яка щороку видає рейтинг країн світу за рівнем свободи медіа в «Індексі свободи преси».

Так, у 2014 році мас-медійний простір Німеччини посів 14 місце у загальному рейтингу, а простір Туреччини – лише 154⁷. Результати рівня вільних медіа свідчать про розвиненість та демократизацію свободи слова на просторі медіа Німеччини та, з іншого боку, про значно нижчий ступінь розвитку вільного висловлювання думок та порушення прав експертів на просторі медіа Туреччини.

⁶ Mit halbem Herzen gegen Korruption. <https://www.tagesspiegel.de/politik/ukraine-mithalbem-herzen-gegen-korruption/9724672.html>.

⁷ World Press Freedom Index 2014. <https://rsf.org/en/ranking/2014?#>.

Окрім демократичного ставлення Німеччини до власних медіа, варто враховувати також висвітлення аспектів порушення демократичних засад, а саме – прав людини з яскравим на них акцентом. У 2014 році, на відміну від турецьких, німецькі медіа зауважують не тільки на відображенні образу України крізь призму конфлікту з Росією, але й на правах кожного громадянина України. Німецькі видання вдаються до оперування офіційними документами ООН⁸ та ОБСЄ⁹.

Зокрема, німецькі газетні онлайн-видання «Der Spiegel» та «Süddeutsche Zeitung» використовують статистики Організації Об'єднаних Націй щодо вбивств, поранень, тортур та викрадень українців та засуджують жорстоке ставлення до них, тобто вагомі порушення прав людини на окупованих територіях¹⁰.

Федеральна Республіка Німеччина виступила однією з найактивніших європейських держав з питань допомоги Україні у врегулюванні конфлікту на Сході. Канцлер Ангела Меркель відіграє важливу роль у переговорах «нормандського» та «женевського» форматів, Мінських домовленостей, підтверджуючи прихильність до вирішення конфлікту та демонструючи ініціативність держави у цьому¹¹.

Враховуючи значення німецької підтримки та залученості до врегулювання українських питань, мас-медійний простір відображає імідж України з помітним урахуванням цих факторів. Окрім ключових воєнних подій, пов'язаних з російсько-українським конфліктом, у політичному блоці новин переважають ті, у яких йдеться про зустрічі контактних груп, самітів та контактів А. Меркель та П. Порошенка. Так, у газетному виданні «Süddeutsche Zeitung» переказується телефонна розмова лідерів Німеччини та України, зокрема їх подальші плани щодо збору контактної групи та вирішення фінансових питань з допомогою західних влад¹². У іншому новинному повідомленні цього видання демонструється оголошення саміту президентом України, де приділяється значна увага канцлеру та згадується її зустріч з В. Путіним¹³.

Окрім того, у образі України на мас-медійному просторі Німеччини підкреслюється її зацікавленість та бажання співпрацювати з Організацією Північноатлантичного договору. У матеріалах німецької газети «Süddeutsche Zeitung» зосереджена увага на зустрічі голови

⁸ Report on the human rights situation in Ukraine. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2014). .37 <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/HRMMUReport15May2014.pdf>.

⁹ Заява про попередні висновки та результати. Міжнародна місія зі спостереження за виборами. Київ: МСВ ОБСЄ /БДПІЛ, (27 жовтня 2014). <https://www.oscepa.org/documents/election-observation/election-observationstatements/ukraine/statements-25/2652-2014-2-parliamentary-ukr-1/file>.

¹⁰ Uno sieht Menschenrechte in der Ostukraine bedroht. <https://www.spiegel.de/politik/ausland/uno-bericht-zu-ukraine-konflikt-menschenrechte-inostukraine-bedroht-a-969814.html>.

¹¹ Гільченко О. Роль Німеччини в урегулюванні української кризи. О. Л. Гільченко, Д. М. Верютіна *Грані*. <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/63/56>.

¹² Merkel und Poroschenko: Treffen der Kontaktgruppe wichtig. <https://www.sueddeutsche.de/politik/konflikte-merkel-und-poroschenko-treffen-der-kontaktgruppewichtig-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-141221-99-00623>.

¹³ Poroschenko kündigt Gipfel mit Merkel, Putin und Hollande an. <https://www.sueddeutsche.de/politik/ukraine-krise-poroschenko-kuendigt-gipfel-mit-merkel-putinund-hollande-an-1.2285066>.

уряду України А. Яценюка та генерального секретаря НАТО Й. Столтенберга¹⁴ та на впровадженні закону про припинення позаблокового статусу України¹⁵.

На відміну від німецького, турецький медіа-простір характеризується висвітленням образу України у 2014 р. переважно з боку окупації півострову Крим та, безпосередньо, ролі кримських татар. Турецьке інформаційне агентство «Bianet» вказує на причетність Туреччини до української кризи через кримських татар, їхню провідну роль у політичному та суспільному житті півострову Крим. Як і у більшості медійних продуктах Туреччини, згадується трагічна історія народу, зокрема вигнання кримських татар у сталінську епоху¹⁶. Тож, можна вважати за особливість висвітлення у турецьких медіа образ України, звертаючись до важливості ролі кримських татар, які, у свою чергу, є своєрідним ланцюгом між Україною та Туреччиною.

Цікаво, що навіть при висвітленні демонстрацій на Майдані, турецькі медіа акцентують увагу на культурній складовій. Так, у онлайн-виданні турецької газети «Hürriyet» опублікована новина під назвою «Піаніст Майдану»¹⁷, у якій відображено представника української опозиції, який піднімає бойовий дух однодумців з допомогою гри на музичному інструменті, незважаючи на холодну пору року. Більш того, турецька газета не змогла не провести аналогію між цією ситуацією та схожою вуличною музичною виставою на підтримку протестів у турецькому місті Стамбулі. Саме тому, доцільно вказати, що важливим аспектом у баченні українського образу у медіа Турецької Республіки залишається ототожнення історичної та культурної спадщини двох держав, про що не можна сказати у висвітленні образу України у медіа Німеччини, де не проводяться паралелі між культурними та історичними ланками українського та німецького народів.

Незважаючи на поширені стереотипні уявлення щодо українського народу, значною відокремленою рисою образу України у турецькому медіа-просторі є сприйняття українців як роботящих та гостинних хазяїв. З особливістю розглядається образ української дівчини, а саме образ української красуні з гарним характером. У турецькому туристичному блозі «Enuygun», попри складне становище на території України у 2014 р., у списку найкомфортніших міст Європи для турків 5 місце займає столиця країни Київ.

У описі міста зазначається, що у столиці можна познайомитися з гарними українськими дівчатами, а українська їжа смачна та не дуже дорога¹⁸.

Виходячи з цього, помітно, що існують певні розрізнення між баченням українського іміджу та між його яскравими рисами, які висвітлюються у мас-медіа Федеральної Республіки Німеччина та Турецької Республіки.

¹⁴ Ukrainischer Regierungschef will schnellen Nato-Beitritt. <https://www.sueddeutsche.de/politik/eu-ukrainischer-regierungschef-will-schnellen-nato-beitritt-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-141215-99-08868>.

¹⁵ Ukraine macht Weg für Nato-Beitritt frei. <https://www.sueddeutsche.de/politik/konflikteukraine-macht-weg-fuer-nato-beitritt-frei-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-141223-99-03070>.

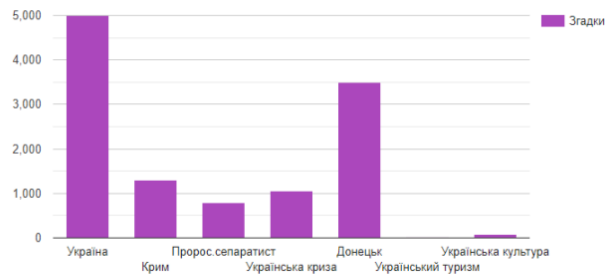
¹⁶ Şahin L. Ukrayna Krizinde Kırım Tatarları Faktörü. <https://bianet.org/biamaq/siyaset/156738-ukrayna-krizinde-kirim-tatarlari-faktoru>.

¹⁷ Maidan piyanisti. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/maidan-piyanisti-25722689>.

¹⁸ Hacıbayramoğlu T. Türk turistlerin Avrupa'da en rahat ettiği 7 yer.

<https://www.enuygun.com/bilgi/yazarlar/tugbahacibayramoglu>.

У німецьких медіа найбільш виразними особливостями, пов'язаних з українським іміджем, є прискіплива увага до прав людини та їх порушення на окупованих територіях Російською Федерацією; акцент на самітах, офіційних зустрічах щодо врегулювання конфлікту на Донбасі, у яких бере активну участь Німеччина, та організаціях, які становлять важливість Німеччині та безпосередньо створюють зацікавленість для України.

Кількість згадок, пов'язаних з іміджем України, у німецькій газеті «Süddeutsche Zeitung» за 2014 р.

Number of mentions related to the image of Ukraine in the German newspaper «Süddeutsche Zeitung» in 2014

У той же час, у турецькому медіа-просторі конфлікт на Сході висвітлюється лише переважно поданням ходом подій та коментарями лідерів думок. Навпроти, кримське питання достатньо хвилює турецькі медіа, особливо народ, причетний до історії та культури Туреччини, який проживає на території півострову. Кримські татари у мас-медійному просторі Турецької Республіки демонструються у якості спільного між Україною та Туреччиною. Окрім цього, зв'язок між культурними образами двох країн турецькі медіа проводять навіть у контекстах серйозних питань, пов'язаних з демонстраціями на Майдані. До цього ж, Україна безперервно асоціюється з «країною гостинного народу», «країною гарних жінок», куди громадянам Туреччини хочеться приїжджати для комфортного відпочинку.

Кількість згадок, пов'язаних з іміджем України, у турецькій газеті «Hürriyet» за 2014 р.

Number of mentions related to the image of Ukraine in the Turkish newspaper «Hürriyet» in 2014

Підсумовуючи вищезазначені результати дослідження, необхідно зауважити, що з допомогою компаративного аналізу вдалося висвітлити найбільш яскраві конгруентні та відмінні риси у висвітленні іміджу України у мас-медійних просторах Німеччини та Туреччини у 2014 р., насиченому подіями, які у корені змінили подальшу долю країни.

Серед найважливіших конгруентних характеристик образу країни доцільно зробити акцент на протиставленні України та Російської Федерації, ототожненні іміджу України з країною-жертвою без згадок мужності та войовничості українських солдатів у боротьбі з російськими окупантами.

Крім того, Схід та Захід України у інформаційних просторах Німеччини та Туреччини представлені не у якості географічного поділу, а розколом держави на дві частини, які суттєво відрізняються культурними, історичними, релігійними характеристиками одна від одної. Також обидва мас-медійних простори активно висвітлюють думки та цитують опозиційних лідерів України і вбачають найголовнішою проблемою та перепорою для української зовнішньої та внутрішньої політики корупційний чинник.

Після виокремлення певних відмінностей між баченням українського іміджу у мас-медійних просторах Німеччини та Туреччини, доцільно виділити те, що у німецьких медіа висвітлені українські питання з акцентом на порушення прав людини з боку Росії, офіційні зустрічі та саміти, в яких безпосередньо бере участь А. Меркель та сама Німеччина відіграє значну роль.

У випадку з Туреччиною, медіапростір країни розглядає ситуацію в Україні у форматі подання ходу подій російської окупації півострову Крим. Зокрема, фокус інформаційного простору Туреччини зосереджений на кримських татарах, які, на думку турецьких медіа, згуртовують Україну та Туреччину. Спільність культурних цінностей Туреччини та України демонструється навіть при згадуванні подій на Майдані. Окрім цього, висвітленню образу України на турецькому медіа-просторі притаманні асоціації з гостинною країною, де туркам затишно відпочивати, а власне українці постають дружнім народом.

References

- Hacıbayramoğlu T. Türk turistlerin Avrupa'da en rahat ettiği 7 yer [*7 most comfortable places for Turkish in Europe*]. <https://www.enuygun.com/bilgi/yazarlar/tugbahacibayramoglu>. [in Turkish].
- Hilchenko O. Rol Nimechchyny v urehuliuvanni ukrainskoï krysy. [*The role of Germany in resolving Ukrainian crisis*]. <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/63/56>. [in Ukrainian].
- Köker I. Dünyanın en bölünmüş ülkesine hoşgeldiniz [*Welcome to the most divided country in the world*]. <https://www.hurriyet.com.tr/dunyanin-en-bolunmus-ulkesine-hosgeldiniz-25293352?sessionId=2>. [in Turkish].
- Maidan piyanisti. [*Maidan pianist*]. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/maidan-piyanisti-25722689>. [in Turkish].
- Merkel und Poroschenko: Treffen der Kontaktgruppe wichtig [*Merkel and Poroshenko: meeting of the contact group is important*]. <https://www.sueddeutsche.de/politik/konflikte-merkel-und-poroschenko-treffen-der-kontaktgruppewichtig-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-141221-99-00623>. [in German].
- Reicher Osten, armer Westen. [*Rich East, poor West*]. <https://www.zeit.de/wirtschaft/2014-02/Ukraine-GehaltUnterschiede>. [in German].
- Report on the human rights situation in Ukraine. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. 2014. 37.

- <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/HRMMUReport15May2014.pdf>. [in English].
- Rusya, Soçide oynarken Ukrayna. Gelini kaçtı [*Confusing situation in Ukraine while Russia is playing in Sochi*]. <https://dogruhaber.com.tr/haber/119318-rusya-socide-oynarken-ukrayna-gelini-kacti/>. [in Turkish].
- Rusya, Ukrayna sınırına 20 bin asker yığdı [*Russia has deployed 20.000 troops on the Ukrainian border*]. <https://www.haberturk.com/dunya/haber/977337-ukrayna-sinirinda-20-bin-asker>. [in Turkish].
- Thomas B., Horz C. Media landscapes. Germany. Overview.
<https://medialandscapes.org/country/germany>. [in English].
- Ukraine macht Weg für Nato-Beitritt frei [*Ukraine clears the way for NATO membership*]. <https://www.sueddeutsche.de/politik/konflikteukraine-macht-weg-fuer-nato-beitritt-frei-dpa.urn-newsm-dpa-com-20090101-141223-99-03070>. [in German].
- Ukrainischer Regierungschef will schnellen Nato-Beitritt [*Ukrainian head of government wants quick accession to NATO*]. <https://www.sueddeutsche.de/politik/eu-ukrainischer-regierungschef-will-schnellen-nato-beitrittdpa.urn-newsm-dpa-com-20090101-141215-99-08868> [in German].
- Uno sieht Menschenrechte in der Ostukraine bedroht [*UN sees human rights threatened in Eastern Ukraine*]. <https://www.spiegel.de/politik/ausland/uno-bericht-zu-ukraine-konflikt-menschenrechte-inostukraine-bedroht-a-969814.html>. [in German].
- World Press Freedom Index 2014. <https://rsf.org/en/ranking/2014?#>. [in English].
- Şahin L. Ukrayna Krizinde Kırım Tatarları Faktörü [*The Crimean Tatars` Factor in Ukrainian Crisis*]. <https://bianet.org/biamag/siyaset/156738-ukrayna-krizinde-kirim-tatarlari-faktoru>. [in Turkish].
- Zaiava pro poperedni vysnovky ta resultaty. Mizhnarodna misiia zi sposterezhennia za vyboramy. Kyiv: MSB OBSE/BDIPL, (27 zhovtnia 2014). [*Declaration of preliminary conclusions and results. International Election Observation Mission. Kyiv: MSB OSCE, 2014. October, 27th*]. <https://www.oscepa.org/documents/election-observation/election-observationstatements/ukraine/statements-25/2652-2014-2-parliamentary-ukr-1/file>. [in Ukrainian].

Section 3

Art life

Розділ 3

Мистецьке життя

Ольга Тарасенко,

Київський університет імені Бориса Грінченка

Вступне слово

Третій розділ часопису присвячений мистецькому життю студентів Київського університету імені Бориса Грінченка. Автори статей поділилися своїми роздумами про ті види діяльності, якими вони займаються в Університеті.

Випускниця Університету, магістр історії *Анастасія Сарапина* розповіла про творчу діяльність студентського театру «Борисфен», в якому вона брала активну участь під час всіх років навчання як режисер театру, а спогади про той час залишаться з нею назавжди.

Магістр першого курсу освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету *Роман Кучма*, який є очільником Клубу історичної реконструкції «Спадщина», розповів про діяльність клубу та свою участь у ньому.

Студентка другого курсу освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету *Катерина Поліщук*, яка є активісткою ГО «Українські Студенти за Свободу», долучається до організації акцій, молодіжних проєктів, займається волонтерською діяльністю. Вона розповіла про волонтерський рух табору «Будуємо України разом» та про волонтерську акцію, яку вона провела разом із друзями на Сході України у 2021 р.

Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка *Олена Миколаївна Світлична* розповіла про український етностиль в інтерпретації молодого покоління студентів-дизайнерів Київського університету імені Бориса Грінченка, роботи яких представлені у нашому збірнику.

Наш онлайн часопис підтримує студентів університетів, які діляться своїми дослідженнями, теми яких охоплюють широкий спектр питань та інтересів. Ми з професором Дейлі сподіваємося, що кожен випуск нашого онлайн журналу відкриває нові шляхи для розуміння досвіду та пошуків студентів наших двох країн, допомагає студентам подолати свої відмінності та виявити їх схожість.

УДК 792:378.4

*Анастасія Сарапина,
магістр історії
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0002-8127-6556*

Театр – це частина мого студентського життя і залишиться зі мною назавжди

Abstract. The director of the students' theater «Borysfen» tells the story of the activities of the theater troupe in 2009-2020.

Keywords: students' theater «Borysfen», History of «Borysfen» theater in 2009-2020, Faculty of History and Philosophy, Borys Grinchenko Kyiv University, head of «Borysfen» theater Sagan G.V.

Протягом усіх віків театр трансформувався, удосконалювався і наповнювався новими ідеями і методами. Не дивно, що заснувати театр в університеті Бориса Грінченка випало саме історико-філософському факультету. Першим керівником у 2009 р. стала викладачка кафедри всесвітньої історії та методики Л. О. Розвадовська. Вона заклала перші цеглинки до розвитку студентського театру.

У 2010 р. керівником театру стає Саган Галина Василівна, професорка кафедри всесвітньої історії. Театральному гуртку потрібна була назва, ідентифікація та амбіції. Спільним рішенням тогочасної трупі з'явилась назва – «Борисфен». Першим режисером театру став студент спеціальності «Історія» – Борис Попельнюк. Студентам сподобалась ідея, що популяризувала українську драматургію. Завдяки театру знаходили спільні інтереси, нові знайомства. Театральну трупу підтримував гуртожиток, де актори провели багато вистав для студентів. Всеукраїнські історичні та філософські турніри також радо вітали театр. Спільна атмосфера та самовіддача приносили свої плоди – про «Борисфен» дізнавались все більше. Протягом цих років трупа розширялась і приймала до своїх лав нових студентів.

2010 р. – вистава «Мазепа»

2010 – performance «Мазепа»

2013 р. – вистава «Мазепа»

2013 – performance «Mazepa»

У 2014 р. новим режисером став Дмитро Горбатовський, студент спеціальності «Інформатика». Театр почав розширюватись та показувати свої вистави у школах та на профорієнтаційних заходах. Вистави також були різноманітні – «О Норе, а де Бальзак?», «Кайдашева сім'я», «Вечора на хуторі близь Диканьки». Сценарії були близькі глядачеві та викликали то сміх, то душевний трепет. Дмитро започаткував тренінги з акторськими методиками, які допомагали акторам доторкнутись до цієї непростой професії.

2014 р. – вистава «О Норе, а де Бальзак?»

2014 – performance «Oh Nore, where is Balzac?»

У 2016 р. відбувся Всеукраїнський турнір з історії, де театр виступив із виставою «Мина Мазайло», після якої моє серце на всі студентські роки стало належати «Борисфену». З того року, я, Сарапина Анастасія, стала режисером театру. До університету починало вступати все більше людей, а ми хотіли транслювати думки в маси. Театр розширювався і виступати у аудиторіях було вже тісно. Ми поставили собі завдання вийти на сцену та ставити вистави вдвічі більше ніж раніше! Набираючись досвіду театр гастролював по школам та проводив репетиції з п'єсами різних драматургів – у тому числі і сучасних. У відповідь на наші зусилля – відбувся перший вихід на велику сцену. Неймовірне хвилювання, після виступу змінилось надихаючим щастям. Ставили ми тоді «Вечори на хуторі близь Диканьки» і навіть паперовий місяць нам здавався справжнім. Ми це зробили і далі амбіціям не було меж. Починали ставити все більше вистав, створювати афіші та заявляти про себе. Ми мали невелику сімейну трупку, що прагнула довести світу – мистецтво театру не згасає! Нашими провідними драматургами були Неда Неждана та Олег Миколайчук, що заповнили серця багатьох студентів і стали перлиною нашого театру.

2017 р. – вистава «Вечори на хуторі близь Диканьки»

2017 – performance «Evenings of a farm near Dykanka»

Із кожним роком людей у залі ставало більше і кожного разу виходячи на сцену крім відповідальності ми пишались собою та один одним. Після виступу кожного разу влаштовували затишні посиденьки, де обговорювали п'єсу та наші емоції. Кожного разу репетиції ставали дедалі складнішими, ролі продуманими, а ми серйознішими. Зважаючи на першочерговість навчання, ми знаходили творчі сили у театрі. Потужна мотивація не давала нам опустити руки. Для мене це була сім'я, частина університетського світу без якого я не уявляла свого життя. Сподіваюсь, моя трупа відчувала те саме. Це був той світ, де імпровізація на сцені була частиною сценарію, запізнення на репетиції – робочою затримкою, музичний супровід – особистим концертом.

Із 2018 р. наша трупа почала рости – тепер ми стали великою сім'єю зі своїми тарганами в голові (а не в гуртожитку), радостями та печалями. Почали брати активну участь у соціальних проектах і навіть поставили дві історичні реконструкції. Ми раді були бачити всіх, але вижили найсильніші. Ми брали участь в українських фестивалях, на одному з яких зайняли друге місце серед авторських театральних колективів. Звичайно, були і невдалі моменти – але ми сприймали це з гумором та вчилися на своїх помилках. У 2018 р. я поїхала на навчання до Вільнюса і в.о режисера стала Анастасія Щерба – студентка спеціальності «Реклама та зв'язки з громадськістю». Настя віддавала всю свою щирість для створення чарівної п'єси «Афінські вечори», де наші герої не просто грали, а жили своїми ролями. Додавалось все більше танців – це почало оживляти наші п'єси. Після мого повернення ми поставили ще пару постановок, однією з яких була «Лісова пісня», у якій був використаний балетний номер на пуантах.

2018 р. – вистава «Амазономахія»

2018 – performance «Amazonomachia»

2018 р. – вистава «Лісова пісня»

2018 – performance «Forest Song»

2019 р. – вистава «Коли повертається дощ». 2 місце на конкурсі «Весняна хвиля»

2019 – performance «When the rain returns». 2nd place in the competition «Spring Wave»

У 2019 р. ми спробувати стрибнути вище голови (і спойлер – у нас це вийшло). Про «Борисфен» знали всі факультети без виключення. Анкети для набору в трупі заповнили більше 100 чоловік. Після цього все, що було далі – здається неймовірним зараз. Кожна людина була пазлом, що займає свою нішу. Ми вирішили поставити мюзикл «Великий шоумен». Для цього нам потрібно було займатись кожного дня вокалом, танцями та акторською майстерністю, записувати пісні зі своїм голосом, шукати костюми на кіностудіях та шити їх самим. Університет підтримав нас у цьому рішенні і допомагав у проведенні репетицій. Через біль, сльози, щастя, обійми – ми це зробили. Складнощів вистачало, були різні думки – і відмінити концерт, і переносити, але ми прийняли тверде колективне рішення. Зібравши великий зал поціновувачів нашого мистецтва та акторів на сцені п'єса вийшла феєричною, шаленою, живою. Я вдячна своєму колектив, що ми разом змогли створити цю казку. Казку, де кожен з нас був героєм!

2019 р. – вистава «Величний шоумен»

2019 – performance «The Great Showman»

2019 р. – вистава «Величний шоумен»

2019 – performance «The Great Showman»

Далі ми взяли участь в історичній реконструкції у Румунії, поїхавши за кордон. Середньовічні танці та небезпечні бої – стали частиною театрального перформансу. Велика дяка клубу реконструкції за можливість відчутти це на собі.

2019 р. – театр «Борисфен», м. Сучава, Румунія

2019 – Borysfen Theater, Suceava, Romania

У 2020 р., на жаль, стався ковід. Але ідей багато, творчих людей ще більше і якщо об'єднатись – все можливо. Головне стати справжньою сім'єю, горіти тим, що робиш і не засмучуватись від невдач. Ми ті, хто ми є, а те, що ми робимо є частиною нас. До нових п'єс!

З любов'ю, Сарапина Анастасія

*Anastasia Sarapyna,
Master of History,
Borys Grinchenko Kyiv University*

Theater is the part of my student life and will stay with me forever

Abstract. The director of the students' theater «Borysfen» tells the story of the activities of the theater troupe in 2009-2020.

Keywords: «Borysfen» students' theater, History of «Borysfen» theater in 2009-2020, History and Philosophy Faculty, Borys Grinchenko Kyiv University, head of «Borysfen» theater Sagan G.V.

Throughout the centuries, the theater has been transformed, improved and filled with new ideas and methods. Not surprisingly, it was the History and Philosophy Faculty that founded the theater at Borys Grinchenko Kyiv University. The first head in 2009 was a lecturer at the World History Department and Methodology L. O. Rozvadovska. She laid the first bricks for the development of student theater.

In 2010, Sagan Halyna Vasylivna, Professor of the World History Department, became the head of the theater. The theater group needed a name, identification and ambition. The unanimous decision of the troupe of that time was to call it «Borysfen». The first director of the theater was a student majoring in «History» Borys Popelnyuk. The students liked the idea to popularize Ukrainian drama. Thanks to the theater they found common interests, new acquaintances. The theater troupe was supported by a dormitory, where the actors held many performances for students. All Ukrainian historical and philosophical tournaments also welcomed the theater. The common atmosphere and dedication bore fruit. We learned more and more about «Borysfen». During these years, the troupe expanded and accepted new students.

In 2014, the new director was Dmitry Gorbatovsky, a student majoring in Computer Science. The theater began to expand and show its performances to schools and career guidance events. The performances were also varied «Oh Nore, where is Balzac?», «Kaidasheva family», «Evenings on a farm near Dykanka». The scripts were close to the audience and caused laughter and awe. Dmytro started trainings with acting techniques, which helped actors to touch this difficult profession.

In 2016, the All-Ukrainian History Tournament took place, where the theater performed the play «Mina Mazailo», after which my heart for all my student years became the property of Borysfen. Since that year, I, Sarapyna Anastasia, became a theater director. More and more people began to enter the university, and we wanted to broadcast our thoughts to the masses. The theater was expanding and performing in audiences were already crowded. We set ourselves the task to go on stage and put on performances twice as much as before! Gaining experience, the theater toured schools and rehearsed plays by various playwrights, including contemporary ones. In response to our efforts, the first appearance on the big stage took place. Incredible excitement, after the performance was replaced by inspiring happiness. We then staged «Evenings on a farm near Dykanka» and even the

paper month seemed real to us. We did it and there were no limits for our ambitions. They began to put on more and more plays, create posters and declare themselves. We had a small family troupe that tried to prove to the world that the art of theater did not fade away! Our leading playwrights were Neda Nezhdana and Oleg Mykolaychuk, who filled the hearts of many students and became the pearl of our theater.

Every year there were more and more people in the hall and every time we went on a stage, in addition to responsibility, we were proud of ourselves and each other. After the performance, there were cozy get-togethers to discuss the play and our emotions. Each time the rehearsals were getting more complex, the roles thought out, and we became more serious. Given the priority to learning, we found creative forces in the theater. Strong motivation helped us not to lay down. For me, it was a family, a part of the university world without which I could not imagine my life. I hope my troupe felt the same way. It was a world where improvisation on stage was part of the script, being late for rehearsals was a work delay, and music was accompanied by a personal concert.

Since 2018, our troupe has started to grow. Now we have become a big family with cockroaches in our heads (not in the dormitory), joys and sorrows. They began to take an active part in social projects and even staged two historical reconstructions. We were glad to see everyone, but the strongest survived. We took part in Ukrainian festivals, at one of which we took second place among the author's theater groups. Of course, there were some bad moments, but we took it with humor and learned from our mistakes. In 2018, I went to study in Vilnius and became the acting director of Anastasia Shcherba, a student majoring in Advertising and Public Relations. Nastya gave all her sincerity to create the magical play «Athenian Evenings», where our heroes not only played, but lived their roles. More and more dances were added and this started to enliven our plays. After my return, we staged a couple more productions, one of which was «Forest Song», which used a ballet number on pointes.

In 2019, we try to jump above our heads (and spoiler - we succeeded). All faculties, without exception, knew about «Borysfen». More than 100 people filled in the application forms for the corps. After that, everything that happened next seems incredible now. Everyone was a puzzle that occupied its niche. We decided to stage the musical «The Great Showman». To do this, we had to practice singing, dancing and acting every day, record songs with our own voice, look for costumes in film studios and sew them ourselves. The university supported us in this decision and helped with rehearsals. Because of pain, tears, happiness, hugs, we did it. There were enough difficulties, different opinions, to cancel the concert and postpone it, but we made a firm collective decision. Gathering a large hall of admirers of our art and actors on the stage, the play turned out enchanting, crazy, alive. I am grateful to my team that we were able to create this fairy tale together. A fairy tale where each of us was a hero!

Then we took part in a historic reconstruction in Romania, going abroad. Medieval dances and dangerous battles became part of the theatrical performance. Many thanks to the Historical Reconstruction Club «Heritage» for the opportunity to feel it for yourself.

In 2020, unfortunately, there was a Covid-19. But there are many ideas, even more creative people, and if we unite, anything is possible. The main thing is to become a real family, burn with what you do and not be upset about failures. We are who we are, and what we do is part of us. To new plays!

With love, Sarapyna Anastasia

УДК 7.025.4

*Роман Кучма,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0001-7928-8219*

Клуб історичної реконструкції «Спадщина»

Abstract. Studying the events of the past, every historian has thought about what it was like to live in the past. What was the life of mammoth hunters, mysterious Trypillians, warlike Scythians and Sarmatians, invincible Romans or brave knights? You can learn about the features and burdens of life by becoming one of them for a while! The Historical Reconstruction Club «Heritage» was established on the basis of the History and Philosophy Faculty of the Borys Grinchenko Kyiv University. A group of inspired students created a project designed to «revive» history. After all, the main task of historical reconstruction is to recreate the life and history of a certain era and region using archaeological, visual and written sources. The *historical reconstruction* is a living story using experiment and role-playing games. Only in this way it is possible to acquire unique knowledge about the heritage and everyday life of different times and peoples. This is an opportunity to debunk or confirm many historical myths, based on our own experience.

Keywords: Historical Reconstruction Club «Heritage», History and Philosophy Faculty, Borys Grinchenko Kyiv University, M. Yu. Videyko.

Офіційний логотип Клубу історичної реконструкції «Спадщина»

Official logo of the Historical Reconstruction Club «Heritage»

У 2017 р. був заснований клуб під керівництвом доктора історичних наук, завідувача НДЛ археології М. Ю. Відейка. За його керівництвом клуб почав активно розвиватися і свій перший виїзд улітку 2018 р. здійснив у столицю Молдавського господарства – м. Сучава (Румунія). Саме там делегація Київського князівства прийняла участь у фестивалі присвяченому середньовічній культурі «Arta de medievale Stefan cel Mare». Саме там ми мали унікальну можливість долучитись до реалій середньовічного життя – ночівля у середньовічному замку, носінню історичного взуття на м'якій підшві та прийняти участь у битві за сучавський замок на стороні молдавського господаря Штефана!

Члени клубу історичної реконструкції «Спадщина» під час поїздки у Сучаву, Румунія, 2018 р.
Members of the Historical Reconstruction Club «Heritage» during a trip to Suceava (Romania) in 2018

Проте на цьому діяльність тільки продовжувалась. Уже у 2019 р. учасники клубу стали волонтерами на першому всесвітньому чемпіонаті з середньовічного бою «ІМСФ».

Один з перших самостійних заходів став проект «Київська сторожа», що був приурочений до дня міста Києва. Так, учасники клубу несли варту біля Золотих воріт у образах воїнів-захисників Києва – від охоронців князя Кия до дружини князя Данила Романовича.

Члени Клубу історичної реконструкції «Спадщина» під час проекту «Київська сторожа», 2019
Members of the Historical Reconstruction Club «Heritage» during the project «Kyiv Guard», 2019

Окрім цього клуб активно співпрацює з музеями. Так уже неодноразово у якості волонтерів учасники КІР ставали живими експонатами для відвідувачів музею Відродження української нації у м. Києві. Також КІР проводить вільні лекції, щодо побуту та повсякдення тогочасних людей.

*Члени Клубу історичної реконструкції «Спадицина» під час волонтерства
у музеї Відродження української нації, 2020*
*Members of the Historical Reconstruction Club «Heritage» during volunteering at the Museum of the
Renaissance of the Ukrainian Nation, 2020*

Восени 2020 р. КІР на базі Університету провів захід приурочений до дня Історико-філософського факультету. Внутрішній дворик на день поринув у середньовіччя, адже там розмістились його найяскравіші атрибути: музика, лицарські поєдинки, ворожіння на картах, майстер клас з фехтування і багато іншого, що дало можливість студентам стати ближче до історії і зрозуміти її набагато краще.

Те, що глядачі бачать у кінці – це невтомна робота реконструкторів, що власними силами не лише вивчають, але й виробляють – від одягу та обладунків, до пошиття хоругв чи пряжок на пояс. Процес неймовірно захопливий, що дає змогу не лише розвинути свої навички у різного роду ремеслах, але й поглибити свої знання.

Історична реконструкція дає змогу прожити ще одне життя, але у минулому. Тільки тут ви можете побувати ким завгодно і відкрити для себе раніше небачений світ минулого!

*Члени Клубу історичної реконструкції «Спадицина» під час тренувань
у замку міста Сучава (Румунія), 2020*
Members of the Historical Reconstruction Club «Heritage» during trainings in Suceava Castle (Romania), 2020

УДК 94(477):364-322

*Катерина Поліщук,
Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0003-1845-8063*

Волонтерська акція на Схід України із друзями, 2021 р.

Abstract. What do students do to study at the University, besides studying, reading books and writing homework? What about making the world a better place? :) Well, how to make the world better? :) Kateryna Polishchuk is a student historian of the History and Philosophy Faculty of the Borys Grinchenko Kyiv University. She will tell you about her vision of being active and living her «best years». She is a volunteer, she helps people in need, making friends with peers from all over Ukraine, inspiring and being inspired. She says there are opportunities for youth! You just need to take them!

Keywords: Volunteer work, camp «Building Ukraine Together», 2021, volunteer activities: vertep, training, literary evening, schools, library, public organizations, Svitlodarsk, Myronivsk, Bakhmut, East of Ukraine.

Ще у школі в мене нерідко траплялося так, що наче внутрішньої енергії купа-купезна, і було б непогано її кудись спрямувати, а куди – не знаєш. І наче хочеш робити суспільно-корисні речі, ба більше – змінювати світ, а як саме – не знаєш. Так от, слова, яких тоді не вистачало мені: можливості є! Вони є різні, залежно від напрямку, сфери діяльності, тривалості, тому підібрати щось навіть під найвибагливіші запити – цілком реально.

Так, із 2019 р. я один за одним відкриваю для себе нові молодіжні освітньо-культурні проекти, що дають можливість знайомитися з проактивними людьми з всієї України, дивитися на світ ширше та, здається, таки робити його кращим :)). Один із найперших моїх «активних проявів» – це волонтерство на БУР-таборі.

«Будуємо Україну Разом» (БУР) – це волонтерська програма, яка через спільну працю, подорожі та неформальну освіту об'єднує українську молодь у мережу активних громадян. БУР виник як волонтерська акція Львівської освітньої фундації, що мала на меті відновити будинки, знищені внаслідок війни на Сході України. Проте з часом акція перетворилася на рух, що формує нову генерацію відповідальних українців, які творять зміни (<https://bur.lef.org.ua/>).

Тоді мені було 17 років, я закінчувала 11-ий клас, батьки не хотіли відпускати прямо перед екзаменами, але правдами – неправдами я таки поїхала.

Якщо коротко про суть табору: молодь з усієї України з'їжджається в одному містечку/селі, де потрібна конкретна допомога людям в потребі. Так, в Дрогобичі ми робили ремонт в квартирі для двох малозабезпечених сімей та облаштовували місцевий молодіжний центр. Так-так, йдеться саме про прагматичний буквальный ремонт :)). На кожній точці завжди є майстри, що координують процеси та направляють волонтерів. Друга половина дня на таборі зазвичай присвячена дослідженню міста, куди приїхали волонтери. Ми і в театрах були, і в музеях, і просто багато гуляли – спілкувалися й дійсно круто проводили час.

«Вже вшосте був волонтером на таборі «Будуємо Україну Разом» – БУР, а відчуття ніби вперше. І саме це відчуття не породжує моральної стагнації, не створює шаблонності,

захоплює неповторністю. Все це завдяки людям, які є частиною спільнотворення щоденної атмосфери. Всі різні, всі щирі, всі натхненні, всі єдині. Всі з різних міст, різного віку, з різним минулим, з спільним майбутнім. Хтось взяв відпустку з роботи, хтось пропустив тиждень школи, хтось менше підготувався до сесії, хтось цим живе. Всі віддали трішки себе, щоб знайти ще більше свого. Дякую, що були. Впевнений ще будемо», – так відрефлексував про БУР-табір мій друг Микола Пісенко.

Волонтерство на таборі «Будуємо Україну Разом», травень 2019, Дрогобич

Volunteering at the camp «Building Ukraine Together», May 2019, Drohobych

Волонтерство на таборі «Будуємо Україну Разом», травень 2019, Дрогобич

Volunteering at the camp «Building Ukraine Together», May 2019, Drohobych

Так, з того часу я долучаюсь до різних готових ініціатив від молодіжних громадських організацій. Акції були короткостроковими і тривалими, вони були пов'язані із вразливими групами населення, з екологічними, соціальними, освітніми та культурними проблемами. Цей досвід дійсно наповнював і надихав мене. Так, у кінці 2020 – на початку 2021 рр. це все вилилося в мій проєкт, яким я дійсно пишаюся.

Волонтерство на таборі «Будуємо Україну Разом», травень 2019, Дрогобич
Volunteering at the camp «Building Ukraine Together», May 2019, Drohobych.

Волонтерство на таборі «Будуємо Україну Разом», травень 2019, Дрогобич
Volunteering at the camp «Building Ukraine Together», May 2019, Drohobych.

У кінці листопада 2020 р. в моєму житті траплялось досить багато подій, що так чи інакше притягували мою увагу до теми російської агресії та воєнних дій на Сході України.

Новий фільм «Атлантида», що я мала нагоду переглянути в кінотеатрі, книга «Соняхи» Андрія Зелінського, на яку раптом впав мій погляд в бібліотеці, пропозиція Галини Саган написати есе про військового – студента, а згодом і спілкування з Макс Форест в один часовий проміжок дуже послідовно залишали свої відбитки в моєму світогляді. Зрештою, перегляд фільму «Кіборгів» дав мені чітке усвідомлення того, що я хочу їхати на Схід України волонтеркою.

Знаєте, одна з моїх не дуже добрих якостей – любов відкладати «на потім». Так от, я просто додала в друзі військову капеланку Олександра Андріяшина, що якось виступала у нас, та подумала, що якось потрібно буде написати. Спойлер: можливо, б ніколи і не написала. Якби пані Олександра не спитала про мету мого запиту, можливо усього цього й не сталося би :)). Дякую Вам! Отже, довелося якось візуалізувати свої думки – ідеї та трохи вдягати їх в слова. То були перші кроки, кроки, коли я починала ділитися своїми намірами, водночас беручи на себе відповідальність, щоб таки те все здійснити.

Згодом знайшлася, без перебільшень, команда мрії! Валерія Ломакіна, Євгенія Стародубцева – з дівчатками ми писали-шукали через знайомих контакти активістів зі Сходу України, питали, що актуально для місцевої молоді та дітей, шукали можливості трансферу регіоном, думали – будували плани нашої поїздки, що поступово матеріалізувалася та ставала все реальнішою :)).

Волонтерська акція на Схід України із друзями, 2021 р.

Volunteer action in the East of Ukraine with friends, 2021

Звісно, виникало немало форс – мажорів. Так, за тиждень до запланованих дат довелося терміново шукати людей в команду, та, що важливо, не будь-яких людей – в жодному разі ніяких оголошень в соцмережах, це точно мають бути друзі – знайомі. І знаєте, коли в котре у нас опустилися руки (на щастя, у нас із Валерією Ломакіною вони опускалися по черзі та в різні моменти :)), знаходяться чудові Вадим Панько, Яна Воробйова. Дрім тім поповнилася!

Ми готували імпровізований вертеп для дітей, тренінг про освітні можливості в Україні для молоді та літературний вечір творчості шістдесятників. У Світлодарську, Миронівському та Бахмуті мали можливість відвідати як державні заклади – школи, бібліотеку, так і різні громадські організації.

Волонтерська акція на Схід України із друзями, 2021 р.

Volunteer action in the East of Ukraine with friends, 2021

Волонтерська акція на Схід України із друзями, 2021 р.

Volunteer action in the East of Ukraine with friends, 2021

Для мене організація проєкту такоого масштабу була новим досвідом, однак від самого початку, від самого перегляду «Атлантиди» все йшло дуже послідовно та ніби так, як має бути :)). А поточні розчарування згодом поверталися й користю для нас. Здається, варто було просто відпустити ситуацію та разом з тим, стабільно докладати зусиль. У нас вийшло!

А взагалі, мета цього посту – подяка.

Подяка тим, хто несвідомо надихнув та допоміг зародитися ідеї.

Подяка друзям, знайомим та зовсім не знайомим людям, що відгукувалися, та попри особисту зайнятість проявили щире небайдужість та допомагали знайти контакти, вирішити актуальні питання.

Подяка організаціям та закладам, що прийняли нас, зібрали дітей та молодь.

Подяка неймовірним людям, що тепер стали друзями, за хост, теплі розмови, злам стереотипів та постійне відчуття дому.

Подяка батькам за підтримку.

Подяка нашій Дрім тім! Ми круті!

Їхати точно було варто. Точно було варто знайомитися із місцевою молоддю. Це все точно було варто втілювати!

На жаль, нам таки довелося викреслити Авдіївку, деякі організації зі своїх планів, десь довелося побути зовсім трішки, однак, впевнена, ми приїдемо ще!

Дякую, що це сталося!

Волонтерська акція на Схід України із друзями, 2021 р.

Volunteer action in the East of Ukraine with friends, 2021

В якості висновків скажу надзвичайно банальну фразу, можна? Слухайте себе, друзі! Прислухайтеся, скручуйте звук зовнішнього і додавайте зсередини. Так, дія від щирого бажання матиме неабияку користь і для вас, і для світу. Якщо ви чогось хочете, отже, точно існують люди, організації, що зможуть вам допомогти втілити в життя бажане. Навіть, якщо вам немає 18-ти років, у вас скоро екзамени, і взагалі «я ж ніколи такого не робив(ла)!».

УДК 7.012:17.035.3

Олена Світлична,
Інститут мистецтв
Київський університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID 0000-0002-1307-4231

Український етностиль в інтерпретації молодого покоління
(на прикладах робіт студентів-дизайнерів Київського університету
імені Бориса Грінченка)

Abstract. The current state of Ukrainian folk crafts and handicrafts was researched, the products of which with clear ethnonational features have been a well-recognized and respected marker of Ukraine on the international arena for more than a hundred years.

It is noted that despite the uniqueness and charming perfection of the domestic traditional decorative and applied art, which has its roots in the depths of the centuries, Ukrainian society in the early XXI century faced a certain confrontation between the aesthetic ideals of the global unification of the personal material needs and the ideological recognition of national traditional forms in the everyday subject environment. And until recently, such contradictions were not in favor of the centuries-old artistic traditions of our people. The urgency of the accelerated formation of national style and the expansion of tendencies of national self-identification, especially among young people, is not due to reflections on the past, but a conscious daring attempt to find the face of their nation on the modern creative map of the world.

It is focused that the education of nationally conscious young design professionals is one of the most important functions of today's education. And such education is not possible without a thorough research analysis of the past, and without a creative rethinking of the forms and decorative and ornamental concepts of naive folk art of various domestic regional centers. The epoch of postmodernism, thanks to "games" in quoting with the cultural strata of nations, will only hide the ease of interpretations of the national folk cultural and historical heritage by the younger generation of future Ukrainian designers.

Keywords: ethnodesign, ornamental tendencies, applied art, folk crafts, quotations, modernization of traditional forms.

На території нинішньої України ужиткове мистецтво має давнє коріння та добре відоме завдяки літописам та матеріальним пам'яткам, що дійшли до нас з давніх давен. Своєрідна неповторність вітчизняного традиційного декоративно-ужиткового мистецтва завжди привертала увагу митців як невичерпне джерело для натхнення. Чарівної довершеності народне мистецтво набуло завдяки віками сформованим художнім традиціям, що постійно вдосконалюючись, передавалися із покоління у покоління.

Серед розмаїтих та найвідоміших видів вітчизняної народної творчості непересічними завжди були художнє ткацтво, гончарство, різьбярство, гутництво, килимарство, різні види та техніки вишивок, мережив, плетіння (в'язання), писанкарство, художня обробка металів, каменю, шкіри тощо. Ці ремесла та промисли, що здавна побутували як окрема форма творчої діяльності для задоволення власних потреб у повсякденних предметах вжитку, згодом перевтілились спочатку у допоміжні, а пізніше у самостійні види господарювання, які давали можливість не тільки підтримувати матеріальний статок родини, але й сприяли самоідентифікації, творчому самовираженню людини та естетизації навколишнього

оточуючого її рукотворного середовища. У сучасному полікультурному світі народне ужиткове мистецтво виступає легко впізнаваним ідентифікатором нації, яскраво візуалізує та змістовно висвітлює найхарактерніші особливості будь-якої нації разом з регіональними відмінностями етнографічних груп.

Втім прискорення інтернаціональної глобалізації у сфері автоматизації процесів виробництва товарів широкого вжитку, своєрідна уніфікованість матеріальних виявів, потреб та запитів суспільства разом із певними прорахунками у сфері вітчизняного просвітницько-гуманістичного виховання сприяють тенденціям щодо послаблення та нівелювання особливостей не тільки локальних етнокультур, а іноді майже повного занепаду традиційних ремесел. Так ще років двадцятим тому на Закарпатті була дуже розповсюдженою філейно-гіпюрна вишивка по лляній сітці. В XIX – XX ст. у такий спосіб робили велику кількість розмаїтих виробів для оздоблення традиційних внутрішніх інтер'єрів українських народних житлових помешкань (великі покривала, фіранки на вікна, скатертини, декоративні серветки) та оздоблювальні елементи одягу (хустини, шарфи, мереживні комірці та вставки різних розмірів тощо). На жаль сьогодні в тих краях майже ніхто не може згадати навіть назви цього виду рукоділля. Подібний промисел залишився тільки у європейських країнах (здебільше у гірських районах Балкан).

Занепад народних ремесел та промислів на початку XXI ст. спостерігається майже повсюдно на фоні широкого поступу індустріальної цивілізації та певною мірою зміни існуючої цивілізаційної парадигми на постіндустріальну. В нашій країні подібні процеси ускладнюються ще й суперечностями між поки що недосяжними естетичними ідеалами західної моделі розвитку та бажанням «вирватися» за межі «містечкової регіоналістики» зі значною збіднілістю та зниженням купівельної спроможності широких прошарків населення. І подібний містечковий світогляд для значного відсотку наших співгромадян часто пов'язується саме із національними традиційними ремесленими виробництвами, що в їх очах виглядають наче припудрені «нафталіном» та не відповідають їх своєрідним поняттям сучасності, «продвинутості та крутості». Подібна негативність додатково тільки посилюється абсолютною байдужістю держави до хоча б простенької реклами компонентів, що традиційно входять до сфери формування парадигми національно-ідеологічного світогляду нації. Збереженням, відновленням, відтворенням, популяризацією, ремесел, що наприкінці XX ст. опинилися на межі вимирання та промислів, що занепадають та поступово зникають із творчої мапи країни, в Україні займаються виключно митці-ентузіасты (дуже рідко мистецькі династії), приватні особи, громадські організації на власний розсуд та власним коштом.

Хоча продукт з чіткими етнонаціональними ознаками є добре впізнаваним та поважним маркером України на міжнародній арені вже більше ста років, завдяки великій кількості неповторно-самобутніх традиційних форм та декору архітектури, інтер'єрів, предметів побуту, одягу, прикрас тощо, яскравості їх кольорових сполучень, високій якості виробів народних промислів, на внутрішньому ринку подібне беззаперечне впізнання поки що не є всеохоплюючим. Скоріше такі тенденції тільки «входять у моду». Актуальність прискореного формування національного стилю та звернення до проблем національної самоідентифікації особливо серед молоді сьогодні обумовлена те стільки рефлексіями на суспільні потреби (з їх економічними, політичними, демографічними категоріями), скільки різкими змінами у геополітичній ситуації.

В таких умовах однією з найважливіших, можна сказати подвижницьких, функцій сьогоднішньої освіти на творчих спеціальностях з дизайнерського фаху є популяризація

національної культури у навчальному процесі на основі знайомства молоді із багатим національно-культурним матеріальним спадком традиційних ремесел та промислів України.

Такий дослідницький аналіз осмислення минувшини стає, по-перше, міцним підґрунтям для формування в тому числі толерантного ставлення до традиційних культур світу, а по-друге він ще й надає можливість креативно проявити себе, представивши певні власні розробки з переосмислення форм та декоративно-орнаментальних концепцій наївного народного мистецтва, створити авторські інтерпретації на основі усталених традицій та власних можливо, часом несподіваних чи навіть альтернативних трансформацій елементів з тих чи інших різноманітних вітчизняних регіональних осередків етнічної культури чи творчості усталених митців народного мистецтва в новому контексті.

Подібний позитивний досвід, що ілюструє експериментальні пошуки з осучаснення національних традицій в навчальному процесі з графічного дизайну, існує в Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Кафедра дизайну Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка вже кілька років поспіль презентує власний щорічний виставковий проєкт «Орнамент у дизайні», в межах якого експонуються інтерпретації етнічних стилів у сучасних декоративних панно студентів-першокурсників. Орнаментальні пошуки студентів представлено у вигляді графічних аркушів, які демонструють можливості трансформації мистецьких першоджерел у сучасній дизайнерській практиці. Це орнаментальні композиції з використанням стилізованих біонічних та простих геометричних форм у стилях різних українських промислів, де застосовуються розписи по кераміці, різьблення по дереву, вишивка по сітці.

Презентаціям творчих робіт не завадила навіть світова пандемія, бо з інтер'єру виставкового приміщення Інституту мистецтв експозиція перемістилася у віртуальний простір кафедральної сторінки фейсбуку, де в цьому році відбулась третя (у загальному заліку та друга віртуальна) вже традиційна виставка подібних графічних робіт. Таким чином постмодерністська доба з її розмаїттям форматів візуально-комунікативних підходів, головними ознаками яких є атрактивність та концептуальність, сприяє освоєнню віртуального виставкового простору з набагато ширшим колом глядачів.

Як правило народні промисли за зовнішньою стилістичною спрямованістю мистецтвознавці відносять до наївного романтизму, що межує із примітивістською дитячою безпосередністю сприйняття навколишнього всесвіту. Але в той же час подібний «наїв» за своєю філософською суттю є народною фантастикою, що синтезує досвід поколінь, генеалогічно сягає найдавнішого мистецтва та відображає образи від давньо-слов'янських фольклорно-міфологічних традицій до сучасних опоетизованих побутових трактовок правічного взаємовпливу добра і зла.

Оскільки для сучасної епохи постмодернізму одними з характерних рис є ремінісценції зі своєрідним стилістичним запозиченням, визнанням певної вторинності нового твору та «ігри» в цитування з культурними пластами націй, то подібний досвід для молодих дизайнерів стає неабияким творчим викликом. Тому що подібне цитування не повинно стати формальним вживанням окремих маркерних стилістичних прийомів, воно має бути унікальним переосмисленим кроком. Разом з тим іронічно-ігровий підхід до створення твору, характерний для сучасної епохи, сприяє розкутості фахової фантазії та креативності.

В якості зразків для творчих графічних міркувань студентам на вибір було запропоновано аналіз творчих доробків таких вже визнаних «ікон українського наївного мистецтва» як М. Приймаченко та Г. Собачко-Шестак. Із народних промислів було обрано

розписи косівської, опішнянської, бубнівської кераміки, самчиківського розпису. До речі бубнівський розпис по кераміці та самчиківський монументальний розпис через майже повне зникнення у другій половині XX ст., сьогодні знаходяться у стадії активного відновлення зусиллями народних умільців та небайдужих ентузіастів. Крім розписної стилістики студенти намагались створити ескізи для застосування у килимарстві, вишивці та різьбленні.

Представлені роботи першокурсників іноді іронічні, іноді забавні та потішні, а іноді дотепні та кумедні, але всі вони без винятку пронизані майже безмежно-доброю позитивною енергією. І це саме та якість яка є стрижнем всього традиційного українського народного мистецтва незважаючи на різні галузі та напрямки чи стилістики.

*Svitlychna Olena,
Institute of Arts,
Borys Grinchenko Kyiv University*

Ukrainian ethnic style in the interpretation of the younger generation (on the examples of works of students-designers of Borys Grinchenko Kyiv University)

On the territory of present-day Ukraine applied art has ancient roots, which are well known due to chronicles and material monuments that have come down to us from ancient times. The uniqueness of the national traditional decorative and applied art has always attracted the attention of artists as an inexhaustible source of inspiration. Folk art has acquired a magical perfection due to centuries-old artistic traditions, which are constantly improving by passing down from generation to generation.

Among the various and most famous types of national folk art have always been unparalleled artistic weaving, pottery, carving, handicrafts, carpet weaving, various types and techniques of embroidery, lace, weaving (knitting), Easter painting, artistic processing of metals, stone, leather and more. These crafts and trades, which have long existed as a separate form of creative activity to meet their own needs in everyday life, later transformed first into ancillary and independent farming, which allowed not only to maintain the family's wealth but also promote self-identification, creative self-expression of man and the aestheticization of the surrounding man-made environment. In the modern multicultural world, folk applied art is an easily recognizable identifier of the nation, vividly visualizes and highlights the most characteristic features of any nation, along with regional differences of ethnographic groups.

However, the acceleration of international globalization in the field of automation of consumer goods, a kind of unification of material manifestations, needs and demands of society, along with certain miscalculations in the field of domestic education contribute to the weakening and levelling of not only local ethnic cultures traditional crafts. For example, twenty years ago in Transcarpathia fillet-guipure embroidery on a linen grid was very widespread. In the XIX - XX centuries in this way, a large number of various products were made to decorate the traditional interiors of Ukrainian folk dwellings (large bedspreads, window curtains, tablecloths, decorative napkins) and clothing items (scarves, shawls, lace collars and inserts of various sizes, etc.). Unfortunately, today in those parts almost no one can even remember the name of this type of needlework. Such craft remained only in European countries (mostly in the mountainous regions of the Balkans).

The decline of folk crafts and handicrafts in the early XXI century observed almost everywhere against the background of the widespread progress of industrial civilization and to some

extent the change of the existing civilization paradigm to post-industrial. In our country, such processes are further complicated by the contradictions between the hitherto unattainable aesthetic ideals of the Western model of development and the desire to “break out” of “urban regionalism” with significant poverty and reduced purchasing power of the general population. And for a great percent of our citizens, this urban outlook is often associated with national traditional handicrafts, which in their eyes look like they are powdered with “naphthalene” and do not correspond to their original notions of modernity, “advancedness and coolness.” Such negativity is further exacerbated by the absolute indifference of the state to at least simple advertising of components that are traditionally part of the formation of the paradigm of the national and ideological worldview of the nation. Preservation, restoration, reproduction, popularization, crafts that in the late twentieth century. On the verge of extinction and crafts that are declining and gradually disappearing from the creative map of the country, in Ukraine are engaged only enthusiastic artists (very rarely art dynasties), individuals, NGOs at their own discretion and at their own expense.

Although the product with clear ethno-national features is a well-recognized and respected marker of Ukraine in the international arena for over a hundred years now, thanks to the large number of unique traditional forms and decor of architecture, interiors, household items, clothing, jewelry, etc., the brightness of their color combinations, high quality handicrafts, in the domestic market such unquestionable recognition is not yet comprehensive. Most likely, such trends are just “in vogue”. The urgency of the accelerated formation of national style and addressing the problems of national self-identification, especially among young people today is due so much to reflections on social needs (with their economic, political, demographic categories), as drastic changes in the geopolitical situation.

In such conditions, one of the most important, one can say ascetic, functions of today's education in creative specialties in design is the promotion of national culture in the educational process based on the acquaintance of young people with the rich national and cultural heritage of traditional crafts of Ukraine.

Such a research analysis of the understanding of the past becomes, firstly, a solid basis for the formation of a tolerant attitude to the traditions of different cultures of the world. Secondly, it provides an opportunity for students to express themselves creatively, presenting some of their own developments to rethink the forms and decorative and ornamental concepts of naive folk art, to create authorial interpretations based on established traditions and their own, sometimes unexpected or even alternative transformations of elements various domestic regional centers of ethnic culture or creativity of famous folk artists in a new context.

A similar positive experience, illustrating the experimental search for the modernization of national traditions in the educational process of graphic design, exists at the Hrinchenko University.

For several years in a row, the Department of Design of the Institute of Arts of Hrinchenko University has been presenting its annual exhibition project “Ornament in Design”, which exhibits interpretations of ethnic styles in modern decorative panels of freshmen. Students' ornamental searches are presented in the form of graphic sheets, which demonstrate the possibilities of transforming artistic sources in modern design practice. These are ornamental compositions using stylized bionic and simple geometric shapes in the styles of various Ukrainian crafts, which use paintings on ceramics, wood carvings, embroidery on the mesh.

The presentations of creative works were not hindered even by the global pandemic, because the exposition moved from the interior of the exhibition space of the Institute of Arts to the virtual space of the cathedral Facebook page, where this year the third (in general and second virtual) traditional exhibition of such graphic works took place. Thus, the postmodern era with its variety of

formats of visual and communicative approaches, the main features of which are attractiveness and conceptuality, contributes to the development of virtual exhibition space with a much wider audience.

As a rule, folk crafts in terms of external stylistic orientation art critics refer to naive romanticism, bordering on primitive childish immediacy of perception of the surrounding universe. But at the same time, such a "naive" in its philosophical essence is folk fiction, which synthesizes the experience of generations, genealogically reaches the ancient art and reflects images from ancient Slavic folklore and mythological traditions to modern poeticized domestic interpretations of the right interaction of good and evil.

Since reminiscences with a kind of stylistic borrowing, recognition of a certain secondary nature of the new work and "play" in quoting from the cultural strata of nations are some of the characteristic features of the modern postmodern era, such an experience becomes a great creative challenge for young designers. Because such a citation should not become a formal use of certain marker stylistic devices, it should be a unique rethought step. At the same time, the ironic-playful approach to the creation of the work, characteristic of the modern era, contributes to the looseness of professional imagination and creativity.

As examples for creative graphic considerations, students were offered the choice of analysis of creative works of such already recognized "icons of Ukrainian naive art" as M. Pryimachenko and H. Sobachko-Shestak. The paintings of Kosiv, Opishnyan, Bubnov ceramics, and Samchyk paintings were selected from folk crafts. By the way, Bubnov's ceramics and Samchikov's monumental paintings, due to their almost complete disappearance in the second half of the 20th century, are currently being actively restored by folk craftsmen and enthusiasts. In addition to painted stylistics, students tried to create sketches for use in carpet weaving, embroidery and carving. The presented works of freshmen are sometimes ironic, sometimes amusing and sometimes witty and funny, but all of them, without exception, are permeated with almost infinitely good positive energy. This is exactly the quality that is the core of all traditional Ukrainian folk art, regardless of different branches and directions or styles.

Бовсувнівська В. Стиль косівський розпис. Акварель. 420x594. 2020

Bovsuvnivska V. The Kosovo painting style. Watercolor. 420x594. 2020

Безпала М. Стиль Марії Приймаченко. Гуаш. 210х297.2021

Bezpala M. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 210x297.2021

Безугла С. Стиль Г.Собачко-Шостак. Гуаш. 420х594. 2019

Bezugla S. The style of G. Sobachko-Shostak. Gouache. 420x594. 2019

Боярчук В. Стиль опішнянський розпис. Гуаш. 420x594. 2019

Boyarchuk V. The Opishnyansky painting style. Gouache. 420x594. 2019

Буковська Я. Стиль ткацтво. Гуаш. 210x297. 2021

Bukovska J. The weaving style. Gouache. 210x297. 2021

Буковська Я. Стиль філейна вишивка по квадратній сітці. Гуаш. 210x297. 2021
Bukovska J. The style of the fillet embroidery on a square grid. Gouache. 210x297. 2021

Буткевич В. Стиль М.Приймаченко. Гуаш. 420x594.2020
Butkevych V. The style of Maria Prymachenko. Gouache. 420x594.2020

Волкова А. Стиль Г.Собачко-Шостак. Гуаш. 420х594. 2020

Volkova A. The style of G. Sobachko-Shostak. Gouache. 420x594. 2020

Волкова А. Стиль самчиківський розпис. Гуаш. 210х297. 2020

Volkova A. The style of the Samchikovsky painting. Gouache. 210x297. 2020

Вяхіреєв М. Стиль Марії Приймаченко. Гуаш. 420x594. 2020

Vyakhirev M. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 420x594. 2020

Григор'єва В. Стиль ткацтво. Фломастери. 420x594. 2020

Grigorieva V. The weaving style. Felt-tip pens. 420x594. 2020

Демченко А. Стиль Марії Приймаченко. Гуаш. 210x297. 2021

Demchenko A. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 210x297. 2021

Журавльов Є. Стиль косівський живопис. Акварель. 420x594. 2020

Zhuravlyov E. The Kosovo painting style. Watercolor. 420x594. 2020

Журавльов Є. Стиль Г.Собачко-Шостак. Гуаш. 210x297. 2020

Zhuravlyov E. The style of G. Sobachko-Shostak. Gouache. 210x297. 2020

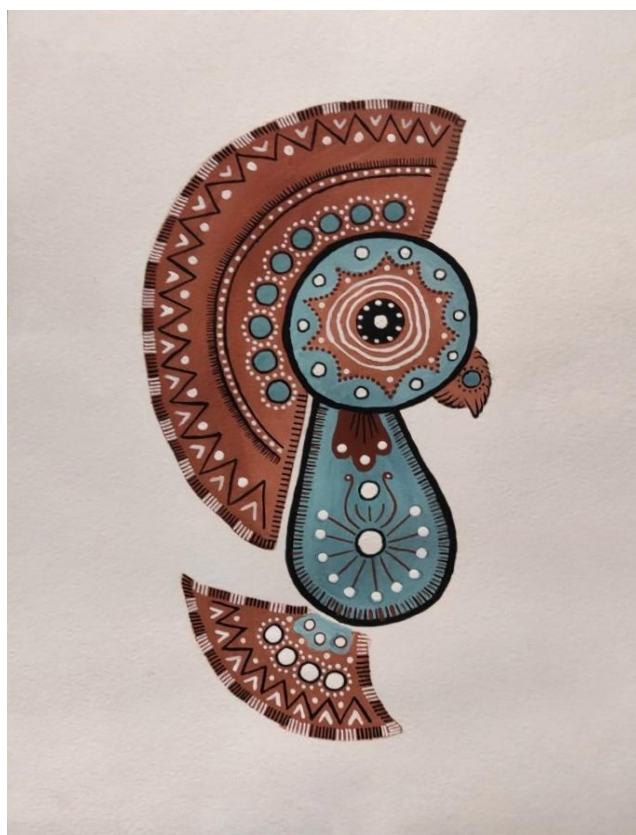
Демченко А. Стиль писанкарство. Кольорові олівці. 210x297. 2021

Demchenko A. The style of Easter painting. Colored pencils. 210x297. 2021

Зубченко А. Стиль Марії Приймаченко. Гуаш. 210х297. 2021

Zubchenko A. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 210x297. 2021

Кизюн А. Стиль бубнівський розпис. Гуаш. 210х297. 2021

Kizyun A. The Bubnivs'ky painting style. Gouache. 210x297. 2021

Кизюн А. Стиль вишивки хрестиком. Кольорові гелеві ручки. 210x297. 2021

Kizyun A. The cross-stitch style. Colored gel pens. 210x297. 2021

Осадча А. Стиль різьблення. Гуаш. 210x297. 2021

Osadcha A. The carving style. Gouache. 210x297. 2021

Маркович С. Стиль М.Приймаченко. Гуаш. 210х297. 2021

Markovich S. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 210x297. 2021

Маркович С. Стиль самчиківський розпис. Гуаш. 420х594. 2020

Markovich S. The style of the Samchikov painting. Gouache. 420x594. 2020

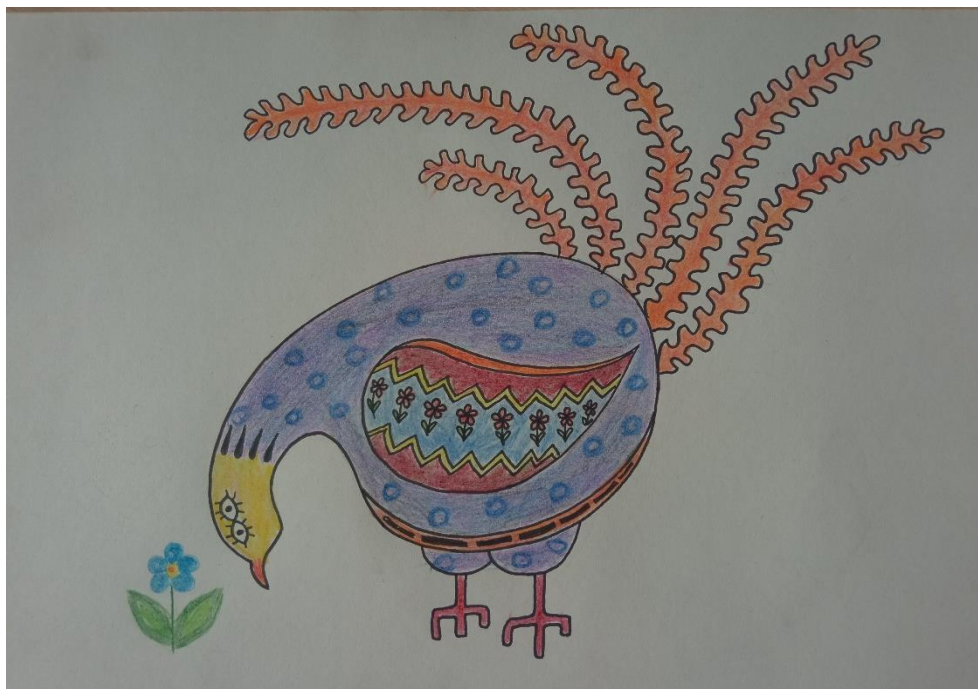
Овчиннікова В. Стиль М.Приймаченко. Гуаш. 420x594. 2019

Ovchinnikova V. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 420x594. 2019

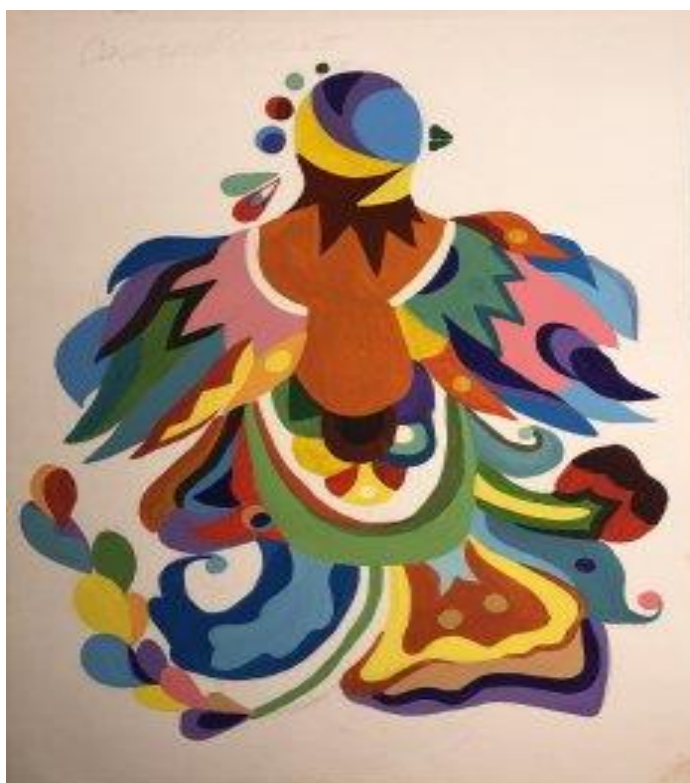
Панчак А. Стиль М.Приймаченко. Гуаш. 420x594. 2020

Panchak A. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 420x594. 2020

Савіних М. Стиль М.Приймаченко. Гуаш. 210х297. 2021

Savinykh M. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 210x297. 2021

Самборик Т. Стиль самчиківський розпис. Гуаш. 210х297. 2021

Samboryk T. The style of Samchykivsky painting. Gouache. 210x297. 2021

Шевченко М. Стиль Марії Приймаченко. Гуаш. 210х297. 2021
Shevchenko M. The style of Maria Pryimachenko. Gouache. 210x297. 2021

Тверецька М. Стиль вишика гладдю. Гуаш. 420х594. 2019
Tveretskaya M. The style of embroidery. Gouache. 420x594. 2019

Семашко О. Стиль вишивки хрестиком. Фломастери. 420x594. 2019

Semashko O. The style of cross-stitch. Felt-tip pens. 420x594. 2019

Федоренко А. Стиль різьблення. Гуаш. 420x594. 2019

Fedorenko A. The carving style. Gouache. 420x594. 2019

Шепишук С. Стиль писанкарство. Гуаш. 420х594. 2019

Shepshuk S. The style of Easter painting. Gouache. 420x594. 2019

Відомості про авторів

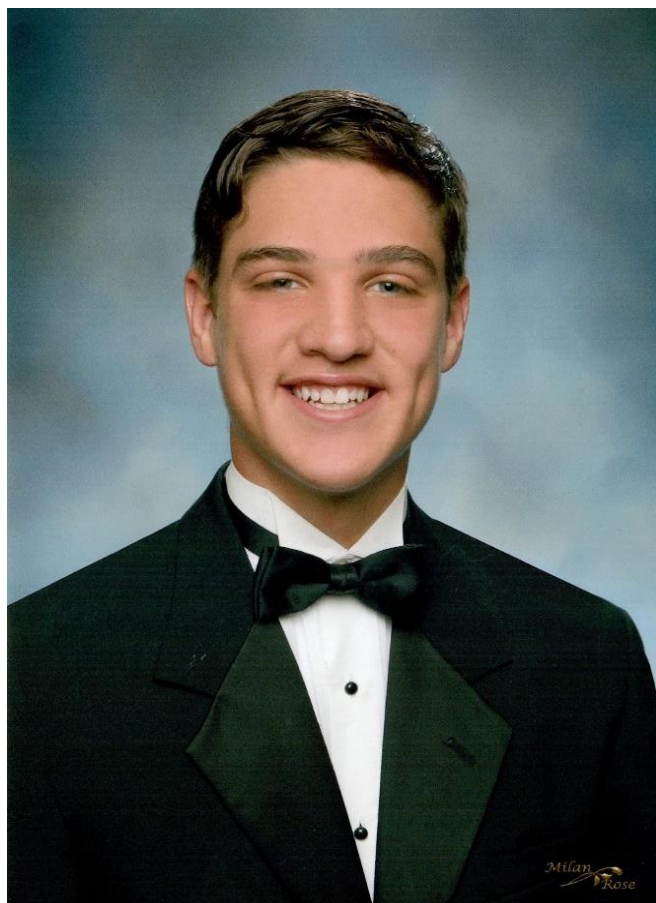
Information about authors

Метью Янгберг

Метью Янгберг навчається на третьому курсі Сетон Хол Університету за спеціальністю «Історія та середня освіта» і сподівається отримати ступінь бакалавра в 2023 р. Метью збирається стати вчителем історії середніх чи старших класів. Метью мотивований і схвильований навчати наступне покоління лідерів.

Matthew Youngberg

Matthew Youngberg is a Junior at Seton Hall University. He is currently majoring in History and Secondary Education and is hoping to complete his bachelor's degree in 2023. Matthew intends on becoming a middle or high school History teacher after graduation. Matthew is motivated and excited to teach the next generation of leaders.

Колетт Кутрона

Колетт Кутрона навчається на другому курсі Сетон Хол Університету за спеціальністю «Середня освіта та біологія», студентка в першому поколінні. Вона є репетитором, членом Товариства освітніх відзнак Кappa Delta Pi, членом програми RISE (стійкості, доброчесності, стипендії та відмінності для студентів першого покоління та студентів із низьким рівнем доходу), консультантом для студентів-першокурсників, науковцем зі списку декана та є частиною STEM (Клуб підтримки, командної роботи, заохочення та уважності) та Клубу підприємництва. Вона прагне стати вихователем і мотивавана навчати своєї пристрасті до науки та заохочувати студентів усіх рівнів шукати й повністю реалізувати свій потенціал.

Colette Cutrona

Colette Cutrona is a Sophomore at Seton Hall University. She is from Wayne, New Jersey, and is a Secondary Education and Biology major. She is also a first-generation college student. She is a tutor, a member of the Kappa Delta Pi Educational Honors Society, a R.I.S.E (Resilience, Integrity, Scholarship, and Excellence program for first-generation and low income students) member, Peer Advisor for freshman students, Dean's List scholar, and is part of the S.T.E.M (Support, Teamwork, Encouragement, and Mindfulness club) and the Entrepreneurship Club. She is eager to become an educator and is motivated to teach her passion for science and encourage students of all levels to seek and achieve their full potential.

Лінкольн Паркер

Лінкольн Паркер навчається на другому курсі Сетон Хол Університету у Коледжі освіти та соціальних служб за спеціальністю «Середня освіта та історія». Між семестрами він проводить більшу частину свого часу вдома, у штаті Мен. Лінкольн сподівається, що одного разу він зможе повернутися, щоб надихнути на зміни та реформи в системі освіти штату Мен.

Lincoln Parker

Lincoln Parker is a Sophomore at Seton Hall University. He is enrolled in the College of Education and Human Services pursuing a degree in Secondary Education and History. Between semesters, he spends most of his time back home in the state of Maine. Lincoln hopes that one day he can return to inspire change and reform within Maine's education system.

Сара А. Отремски

Сара Отремски навчається на третьому курсі Сетон Хол Університету за спеціальністю «Логопедія». Сара навчалася в католицькій школі з дитячого садочка. Вона вважає, що прямий вступ до аспірантури Сетон Хол Університету зробив школу з логопедії найкращим можливим вибором для досягнення її мети – стати логопедом. Сара виконує обов'язки секретаря NSSLHA в кампусі, є наставником другого року в Центрі письма Сетон Холу, а також є активним членом жіночого братства Alpha Omicron Pi. Вона приєдналася до Alpha Omicron Pi під час весняного семестру свого першого курсу, останній рік працювала віце-президентом відділу з освіти. Головне захоплення Сари в житті – це робота з дітьми, і вона насолоджується можливостями, які освітня програма в Сетон Холі надала їй до цього моменту. Вона сподівається продовжувати проявляти свою любов до роботи з дітьми після аспірантури, працюючи в педіатричній програмі SLP.

Sara A. Otremsky

Sara Otremsky is a Junior at Seton Hall University. From Barrington, New Jersey, Sara has been in Catholic school since kindergarten and found herself at Seton Hall for the school's Speech-Language Pathology program. She considers that the direct admission into Seton Hall's graduate program made this school the best possible choice for pursuing her goal of becoming a Speech-Language Pathologist. In addition to serving as NSSLHA's Secretary on campus, Sara is a second-year tutor in Seton Hall's Writing Center and is also an active member of the women's fraternity, Alpha Omicron Pi. She joined Alpha Omicron Pi during the Spring semester of her freshman year and has spent the past year serving as the chapter's Vice President of Education. Sara's primary passion in life is working with children and has enjoyed the opportunities that the Education program at Seton Hall has provided with her up to this point. She hopes to continue to exercise her love for working with children after graduate school, by working in a pediatric SLP placement.

Кетрін Воли

Кетрін Воли навчається на четвертому курсі Сетон Хол Університету за спеціальністю подвійного ступеня 4 + 2 роки «Початкова освіта та спеціальна освіта разом із патологією мовлення». Дефектолог – той, хто працює з іншими людьми, які мають проблеми з мовленням або ковтанням.

Katherine M Walsh

Katherine M Walsh is a Senior at Seton Hall University. She is studying in the dual degree 4 + 2 years program of Elementary Education / Special Education along with Speech Pathology. A speech pathologist is someone who works with others who have speech problems or swallowing issues.

Олівія Коррея

Олівія Коррея навчається на другому курсі Сетон Хол Університету за спеціальністю «Середня освіта та англійська мова з сертифікатом спеціальної освіти». Вона студентка в першому поколінні. Олівія є репетитором, вчителем на заміну, членом Товариства відзнаки Кappa Delta Pi, стипендіатом Dean List, активним волонтером у своїй громаді. Олівія прагне стати вихователем і захоплюється вивченням англійської мови. Її довгострокова кар'єрна мета – стати LDTC (консультантом вчителя з проблемами навчання), оскільки робота в спеціальній освіті є одним із її багатьох захоплень. Її мотивація до навчання яскраво проявляється, оскільки вона заохочує своїх студентів максимально розкрити свій потенціал у класі та поза ним.

Olivia N Correia

Olivia Correia is a Sophomore at Seton Hall University. She is a Secondary Education and English major with a certification in Special Education. She is a first-generation college student. She is a tutor, substitute teacher, a member of the Kappa Delta Pi Honors Society, Dean List Scholar, and an active volunteer in her community. Olivia is eager to become an educator and is passionate about her English studies. Her long-term career goal is to become an LDTC (Learning Disabilities Teacher Consultant) as working in special education is one of her many passions. Her motivation for learning will shine through as she encourages her students to achieve their fullest potential, in and out of the classroom.

Кортні Керріган

Кортні Керріган навчається на третьому курсі Сетон Хол Університету за спеціальністю «Початкова та спеціальна освіта» та другою спеціальністю «Соціальні та поведінкові науки» (SOBS). Соціальні та поведінкові науки вивчають людське суспільство та їхні стосунки з іншими, охоплюють багато дисциплін, включаючи соціологію, антропологію, соціальну роботу, психологію, кримінальне правосуддя тощо. Кортні брала участь у двох стажуваннях у міських та приміських районах Нью-Джерсі з учнями другого та четвертого класів. Після закінчення навчання вона сподівається працювати вчителем початкових класів і отримати ступінь магістра освіти.

Courtney A. Kerrigan

Courtney Kerrigan is a Junior Elementary Education and Special Education Major with a second major in Social and Behavioral Sciences (SOBS) at Seton Hall University. Social and Behavioral Sciences is the study of human society and their relationship with others. It spans many disciplines including Sociology, Anthropology, Social Work, Psychology, Criminal Justice and more. She has also been involved in two internships in both urban and suburban areas of New Jersey with students in second grade and fourth grade. After graduation she hopes to work as an elementary school teacher and pursue a master's degree in education.

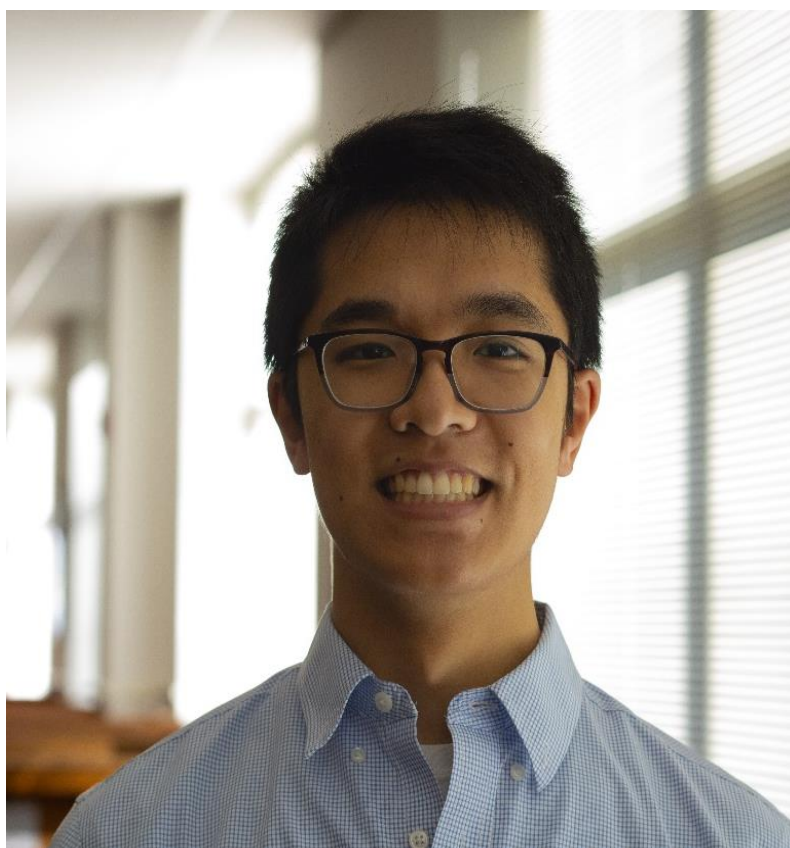

Ітан Хом

Ітан Хом навчається на третьому курсі Сетон Хол Університету за спеціальністю «Середня освіта та історія». Ітан є активним членом кампусу, бере участь в Асоціації випускників студентів Сетон-Холу, Асоціації студентського самоврядування Сетон-Холу та братстві Alpha Phi Omega. Ітан має 3-річний досвід роботи волонтером з медичної допомоги та є тестувальником COVID з OnSite Medical Solutions. Ітан вважає, що критичне мислення та філософія надзвичайно важливі, і з нетерпінням очікує стати вчителем історії після закінчення навчання. У вільний час він любить рибалити, готувати та спілкуватися зі своєю собакою Пайпер.

Ethan Hom

Ethan Hom is a Junior studying Secondary Education and History at Seton Hall University. Ethan is an active member on campus participating in the Seton Hall Student Alumni Association, Seton Hall's Student Government Association, and the fraternity Alpha Phi Omega. Ethan has 3 years of volunteer EMT experience and is a COVID Tester with OnSite Medical Solutions. Ethan believes critical thinking and philosophy are incredibly important and is looking forward to being a History teacher following graduation. He loves to fish, cook and hangout with his dog Piper in his free time.

Каріна Кіліна

Каріна Кіліна навчається на третьому курсі освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. Її життєве кредо – це пошук натхнення у сьогоденні через картини минулого. Для себе Каріна виділила кілька улюблених періодів історії: епоха Наполеона та Українська революція 1917-1921 років. У вільний час вона захоплюється читанням художньої літератури та музикою, цікавиться історичною реставрацією та питаннями охорони навколишнього середовища. Каріна хоче стати істориком, чії праці були б корисними та цікавими для широкої аудиторії.

Karina Kilina

Karina Kilina is a third-year student of History and Archeology Educational Program of Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University. Her life credo is to seek inspiration in the present through pictures of the past. Karina singled out several favorite periods of History: the Napoleonic era and the Ukrainian Revolution of 1917-1921. In her spare time, she enjoys reading fiction and music, and is interested in historical restoration and environmental issues. Karina wants to become a historian whose works would be useful and interesting to a wide audience.

Вікторія Ковальська

Вікторія Ковальська навчається на другому курсі Інституту філології в Київському університеті імені Бориса Грінченка зі спеціальності «Філологія (українська мова та література)». Вибір професії не випадковий, вона з дитинства захоплюється книгами та завжди звертає увагу на правильність написання текстів у соціальних мережах. Її особиста любов – це декламація віршів, а конкурси щодо літературної творчості ніколи не проходять без неї. Вона вірить, що зможе удосконалювати свій мовний рівень, а також допомогати іншим «дбати» про свою мову під час спілкування.

Victoria Kovalska

Victoria Kovalska is a second-year student of Institute of Philology, majoring in Philology (Ukrainian language and literature) at Borys Grinchenko Kyiv University. The choice of profession is not accidental, she has been fond of books since childhood and always pays attention to the correctness of writing texts on social networks. Her personal love is a recitation of poems, and competitions for literary work are never held without her. She believes that she will be able to improve her language level, as well as help others "take care" of their language during communication.

Ірина Івахненко

Ірина Івахненко навчається на четвертому курсі освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. Вона є заступником голови Наукового товариства Історико-філософського факультету та членкинею Клубу історичної реконструкції «Спадщина». Ірина вивчає життя українських науковців, цікавиться історією Києва, історією розвитку транспортної інфраструктури міста та вивченням міської історії повсякденності. Своє подальше життя хоче пов'язати з науковою сферою.

Iryna Ivakhnenko

Iryna Ivakhnenko is a fourth-year student of History and Archeology Educational Program of Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University. She is the Deputy Chairman of the Scientific Society of the Faculty of History and Philosophy and a member of the Historical Reconstruction Club «Heritage». Iryna studies the life of Ukrainian scientists. She is interested in the history of Kyiv, the history of the city's transport infrastructure and study of urban history of everyday life. She wants to connect his future life with the scientific sphere.

Борис Щерба

Борис Щерба навчається на четвертому курсі освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. У вільний час вивчає англійську мову та іврит. Борис досліджує життя Києва під час нацистської окупації, цікавиться історією та релігією Японії (синтоїзм). Він хоче пов'язати своє подальше життя з науковою сферою або з викладанням історії в школі.

Borys Shcherba

Borys Shcherba is a fourth-year student of History and Archeology Educational Program of Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University. In his spare time, he studies English and Hebrew. Borys researches the life of Kyiv during the Nazi occupation and is interested also in the history and religion of Japan (Shinto). He wants to connect his future life with the scientific sphere or with teaching history at school.

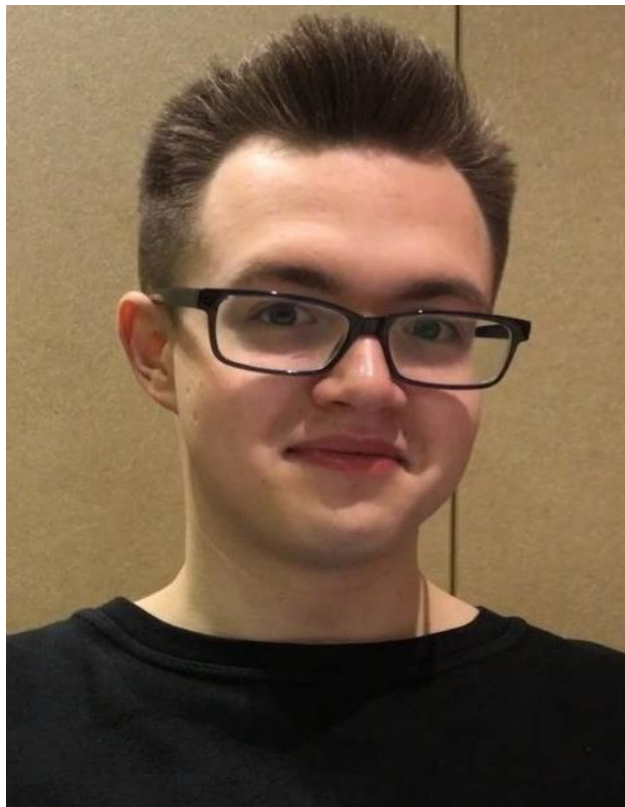

Ярослав Примаченко

Ярослав Примаченко навчається на четвертому курсі освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. У зв'язку з карантинними обмеженнями Ярослав навчився чудово проводити час вдома з сім'єю або з друзями в інтернеті. В активному відпочинку Ярослав віддає перевагу прогулянкам на свіжому повітрі та квест-кімнатам.

Yaroslav Prymachenko

Yaroslav Prymachenko is a fourth-year student of History and Archeology Educational Program of Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University. Due to quarantine restrictions, Yaroslav will learn to have a great time at home with family or friends on the Internet. In active recreation, Yaroslav prefers walks in the fresh air and quest rooms.

Юля Дорош

Юля Дорош є здобувачкою першого року навчання магістратури Київського університету імені Бориса Грінченка, освітньої програми «Регіональні студії», спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Вона є волонтеркою Run Ukraine: Iron Volunteers. Коло її наукових інтересів – це культурна дипломатія держав світу, в особливості США. Її улюблені хобі – це читання фентезі літератури, антиутопій, спілкування з друзями.

Julia Dorosh

Yulia Dorosh is a first year Master Program student of Educational Program «Regional Studies», specialty «International Relations, Public Communications and Regional Studies» at Borys Grinchenko Kyiv University. Volunteer at *Run Ukraine: Iron Volunteers*. Her research interests include cultural diplomacy of the foreign states, especially the United States. Her favorite hobbies are reading fantasy literature, anti-utopias, and communicating with friends.

Катерина Гетманенко

Гетманенко Катерина навчається на третьому курсі освітньої програми «Суспільні комунікації» Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка. Аналіз іміджу України у мас-медійних просторах є серед її наукових інтересів. У майбутньому має бажання бути причетною до розвитку української науки у сфері міжнародних відносин. Вона також захоплюється вивченням іноземних мов та подорожами рідною країною і за кордоном. Із задоволенням читає літературу з тематики міжнародних відносин, політики, психології та відвідує культурно-освітні заходи.

Kateryna Hetmanenko

Kateryna Getmanenko is a third-year student of Public Communications Educational Program of Faculty of Law and International Relations at Borys Grinchenko Kyiv University. Analysis of the image of Ukraine in the media is among her research interests. In the future she wants to be involved in the development of Ukrainian science in the field of international relations. She is also interested in learning foreign languages and traveling at home and abroad. She enjoys reading literature on international relations, politics, psychology and attends cultural and educational events.

Анастасія Сарапина

Анастасія Сарапина є магістром історії, випускницею освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. Під час навчання в Університеті активно брала участь у творчій діяльності студентського театру «Борисфен» як режисер театру.

Anastasia Sarapyna

Anastasia Sarapyna has a Master's degree in History of History and Archeology Educational Program and is a graduate of Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University. While studying at the University, she actively participated in the creative activities of the student theater «Borysfen» as a theater director.

Роман Кучма

Роман Кучма є здобувачем першого року навчання освітньої програми «Історія та археологія» магістратури Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. Він є очільником Клубу історичної реконструкції «Спадщина» Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Roman Kuchma

Roman Kuchma is a first year Master Program student of History and Archeology Educational Program of Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University. He is the Head of the Club of Historical Reconstruction «Heritage» of the Faculty of History and Philosophy of the Borys Grinchenko Kyiv University.

Катерина Поліщук

Катерина Поліщук навчається на другому курсі освітньої програми «Історія та археологія» Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. Вона працює з дітьми, цікавиться темою освіти та виховання в історичному контекст, захоплюється дослідженнями регіонів України, часто подорожує. Катерина є активісткою громадського об'єднання «Українські Студенти за Свободу», через що нерідко долучається до організації акцій, молодіжних проєктів.

Kateryna Polishchuk

Kateryna Polishchuk is a second-year student of History and Archeology Educational Program of Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University. She works with children and is interested in education and upbringing in the historical context. She is fond of researching the regions of Ukraine, often travels. Kateryna is an activist of the public association «Ukrainian Students for Freedom», which is why she often joins the organization of actions and youth projects.

Олена Світлична

Олена Світлична є кандидатом мистецтвознавства, доцентом кафедри дизайну Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка. У цьому випуску вона представила український етнічний стиль в інтерпретації молодого покоління на прикладах робіт своїх студентів-дизайнерів Київського університету імені Бориса Грінченка.

Olena Svitlychna

Olena Svitlychna is a Candidate of Arts (PhD in Arts), Associate Professor of Design Department of Institute of Arts at Borys Grinchenko Kyiv University. In this issues she represented the Ukrainian ethnic style in the interpretation of the younger generation on the examples of works of her students-designers of Borys Grinchenko Kyiv University.

